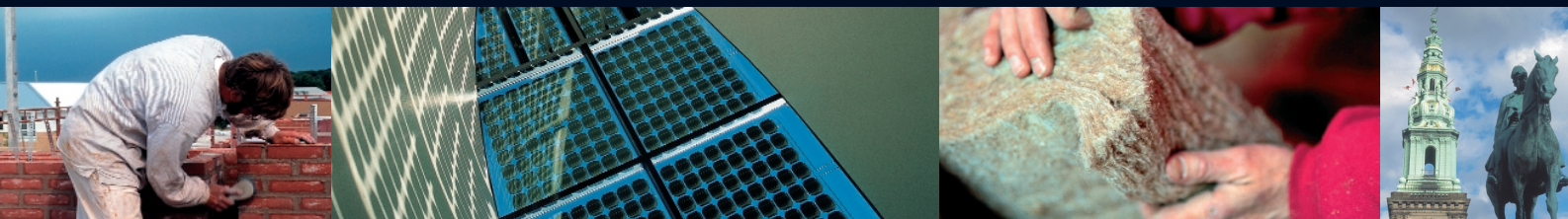

Debatudskrift fra høring om
byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling
20. november 2002 i
Landstingssalen på Christiansborg

Debatudskrift

Folketingets Boligudvalg

Debatudskrift fra høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling

Redaktion:
Niels Haldor Bertelsen

Titel Debatudskrift fra høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling
Udgave 1. udgave
Udgivelsesår 2003
Redaktion Niels Haldor Bertelsen
Sprog Dansk
Sidetal 120
Emneord Kvalitet, effektivitet, udvikling, byggeerhvervet, Folketingshøring, Folketingets Boligudvalg

ISBN 87-563-1155-9

Pris Kr. 250,00 inkl. 25 pct. moms
Tekstbehandling Annette Frøhling
Omslag Due Design AS
Tryk BookPartner, Nørhaven digital A/S

Udgiver By og Byg
Statens Byggeforskningsinstitut,
P.O. Box 119, DK-2970 Hørsholm
E-post by-og-byg@by-og-byg.dk
www.by-og-byg.dk

Eftertryk i uddrag tilladt, men kun med kildeangivelsen: *Debatudskrift fra høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling, By og Byg 2003.*

Indhold

Indhold	3
Læsevejledning	6
Forord	8
Velkomst	9
René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg	9
Indledning	11
Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg)	11
Afslutning	15
René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg	15
Inge-Lene Ebdrup (V), næstformand for Folketingets Boligudvalg	15
Lissa Mathiasen (S)	16
Tove Videbæk (KRF)	16
René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg	17
1. Byggepladsen - Vil nye samarbejdsformer give færre byggefejl?	19
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	21
Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert	23
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste	23
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	24
Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S	26
Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen	29
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	29
Inge-Lene Ebdrup (V)	30
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste	30
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	30
Morten Homann (SF)	30
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	31
Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S	31
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste	31
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	32
Lars Kramer Mikkelsen (S)	32
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	33
Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S	33
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	34
Lars Kramer Mikkelsen (S)	34
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste	34
Inge-Lene Ebdrup (V)	34
Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører	35
Ulrik Kragh (V)	35
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste	35
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	36
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	36
Gudrun Laub (V)	36

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	36
Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S.....	37
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	37
Lars Kramer Mikkelsen (S).....	37
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark....	37
Ulrik Kragh (V).....	38
Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark....	38
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	38
2. Bygningen - Gør brugerinddragelse byggeriet bedre?.....	39
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	41
Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert	42
Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet	42
Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører.....	44
Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.....	45
Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen	47
Arly Dalgaard, formand for Dansk Handicap Forbund	47
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	49
Lars Kramer Mikkelsen (S).....	49
Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører.....	50
Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet	50
Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.....	51
Morten Homann (SF).....	51
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	51
Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører.....	52
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	52
Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet	52
Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S.....	53
Inge-Lene Ebdrup (V).....	53
Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet	54
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	54
Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.....	54
Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører.....	55
Gudrun Laub (V).....	55
Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.....	56
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	56
Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.....	56
Arly Dalgaard, formand for Dansk Handicap Forbund	56
Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører	57
Lars Kramer Mikkelsen (S).....	57
3. Byggevarerne - Vil skærpet konkurrence give bedre og billigere produkter?.....	59
Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg).....	61
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	62
Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert	62
Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening.....	62

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	65
Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	67
Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen	69
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	69
Inge-Lene Ebdrup (V).....	70
Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening	70
Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet.....	70
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	71
Morten Homann (SF)	72
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	73
Carina Christensen (KF)	73
Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	74
Lissa Mathiasen (S)	74
Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	74
Lissa Mathiasen (S)	75
Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	75
Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG).....	75
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	75
Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet.....	76
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	76
Hans Erik Meyer, næstformand for Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning	77
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	77
Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG).....	77
Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet.....	77
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	78
4. Staten - Fremmer regler, udviklingsprogrammer og undervisning byggeriets udvikling?.....	79
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	81
Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert	82
Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG).....	82
Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen.....	84
Peter Maskell, professor, dr.merc., Handelshøjskolen i København ..	86
Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen	90
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	90
Lissa Mathiasen (S)	90
Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen.....	91
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste.....	91
Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG).....	91
Flemming Preisler, direktør i TEKNIQ (el- og VVS-installatørernes organisation).....	92
Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	92
Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste.....	93

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	93
Jan Jørgensen, Dansk Handicap Forbund.....	93
Claus Bjarne Kristensen, Dansk Center for Tilgængelighed.....	94
Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen.....	95
Lissa Mathiasen (S).....	95
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	95
Hans Erik Meyer, Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning.....	95
Jørgen Mortensen, Dansk Handicap Forbund	96
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	96
Peter Maskell, professor, dr.merc., Handelshøjskolen i København ..	96
Hans Erik Lund, Andelsboligforeningernes Fællesrepræsentation og Byggeskadefonden.....	97
Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU	98
Bilagsmateriale	99
Bilag A	101
Program	101
Bilag B	104
Deltagerliste	104
Bilag C	109
Præsentation ved Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg)	109
Bilag D	111
Præsentation ved Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark	111
Bilag E	112
Præsentation ved Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet	112
Bilag F.....	113
Præsentation ved Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører	113
Bilag G.....	114
Præsentation ved Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening	114
Bilag H	115
Præsentation ved Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien	115
Bilag I.....	117
Præsentation ved Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus.....	117
Bilag J	119
Præsentation ved Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)	119
Bilag K	120
Præsentation ved Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen.....	120

Læsevejledning

Alle oplæg fra oplægsholderne og de enkelte debatøres indlæg er blevet båndet, og der er udarbejdet en direkte udskrift heraf, som er redigeret let for at skabe en sammenhæng i og mellem de enkelte indlæg. Man skal derfor ikke forvente en rapport med klare konklusioner, men man får i stedet et direkte og nuanceret billede af den brogede debat, som foregik på høringen.

De enkelte indlæg er fremlagt i rapporten i den rækkefølge, de er fremkommet på høringen og med klar angivelse af, hvem der har givet indlægget. Undtaget herfra er "Afslutningen" kl. 16.00-16.30, hvor de politiske partier fremlagde deres konklusioner for høringen. Denne del er blevet flyttet frem til umiddelbart efter "Velkomst" og "Indledning", så de tre kapitler danner en helhed først i rapporten.

Oplæg og debat for hver af de fire specifikke debatter følger herefter i rækkefølge: 1. Byggepladsen, 2. Bygningen, 3. Byggevarerne og 4. Staten. Hver af disse temaer er struktureret på samme måde og kan læses hver for sig. De starter hvert med et sort faneblad, og teksten starter med en general introduktion, som beskriver indholdet, oplægsholderne og de væsentligste spørgsmål fra spørgepanelet og salen. Derefter følger oplæg fra en "kunde", en "leverandør" og en "uvildig ekspert", som belyser temaet fra hver sin synsvinkel, og det følges op af de enkelte indlæg i debatten med tydelig angivelse af navn på, hvem der sagde hvad.

Rapporten slutter med en række bilag, hvor der i bilag A er gengivet høringsprogrammet, i bilag B er givet en liste over deltagerne på høringen, og efter dem kommer et antal bilag med de overheads, som de enkelte oplægsholdere anvendte på høringen.

Forord

Folketingets Boligudvalg har afholdt en offentlig høring den 20. november 2002 i Landstingssalen på Christiansborg om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling. Vi har med høringen ønsket en debat med byggeriets aktører og uvildige eksperter, om hvad der er byggesektorens aktuelle problemer, og om hvad der kan gøres for at løse dem i fremtiden.

Det er første gang, Boligudvalget har afholdt en sådan høring om den samlede byggesektors udfordringer. Normalt hører politikerne på Christiansborg kun om enkeltstående eksempler som f.eks. den tidligere by- og boligministers problemer med sit sommerhusbyggeri, dyre danske stikkontakters monopol og en svensk lavprisbolig "Bo KloK". Det var Boligudvalgets ønske med høringen at få en mere nuanceret indsigt i sektorens udfordringer, og at partierne ville få inspiration til nye byggepolitiske initiativer, som både kan støtte erhvervet, beskytte forbrugerne og styrke samfundsøkonomien.

Høringen er lagt bredt op med et omfattende debatoplæg, som er udsendt til alle deltagere før høringen, og med specifikke oplæg på høringen fra "kunder", "leverandører" og "eksperter" inden for hvert af de fire debatter: Byggepladsen, Bygningen, Byggevarerne og Staten. Op til høringen har vi givet organisationerne mulighed for at fremlægge deres partsbidrag i det udsendte debatoplæg, og på høringen har der været mulighed for at deltage i debatten.

Jeg vil på Boligudvalgets vegne takke byggeriets parter for den store interesse, de har vist høringen. Med 250 deltagere på høringen – mange blev desværre afvist på grund af pladsmangel – de mange partsbidrag og den livlige debat før, under og efter høringen har byggeriet vist interesse for at gøre noget ved problemerne. En særlig tak vil jeg rette til oplægsholderne, som har taget udfordringen op, og som har hjulpet os med at få belyst problemer og muligheder for udvikling af byggeriets kvalitet og effektivitet. Jeg vil også takke Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg) for en godt arrangeret høring, som har givet de rette rammer for en positiv og konstruktiv dialog mellem sektoren og politikerne.

Med den spændende og til tider underholdende debat har vi fået en positiv og fremadrettet tilgang til området, og det har været meget lærerigt at høre byggeriets holdning og syn på de forskellige problemstillinger. Jeg syntes, vi som politikere har fået et rigtigt godt indblik i, hvad der sker i den virkelige verden uden for Christiansborgs tykke mure. Det er vores håb, at vi har skabt en fælles klarhed over fremtidige mål og initiativer på byggeriets hovedområder, og at vi har inspireret politikere og byggefolk til at tage ansvar for realiseringen. God arbejdslyst!

René Skau Björnsson

Formand for Folketingets Boligudvalg

Velkomst

René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg

Jeg vil gerne på Folketingets Boligudvalgs vegne sige godmorgen og velkommen til Christiansborg. Vi har set meget frem til denne høring om kvalitet, effektivitet og udvikling i det danske byggeri.

Jeg kan starte med at sige, at det er jo en høring, der har været meget, meget stor interesse for at deltage i. Der er over 450, der har tilmeldt sig til i dag, så der er mange, der har fået afslag. Herinde i det, der hedder Landstingssalen, har vi højst plads til 250, så der er mange, der ikke har kunnet komme eller deltage. Så vi, der er her, hører så til den udvalgte skare, og det er jo altid godt at tilhøre den, kan man sige.

Folketingets Boligudvalg har indkaldt til den her høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling, fordi vi som politikere gerne vil spørge byggeriets aktører og uvildige eksperter om, hvad det er, der er byggesektorens aktuelle problemer, hvis der da er nogen, og selvfølgelig også om, hvad der kan gøres, og hvad vi kan gøre som politikere for at løse de problemer, der er.

Der bliver jo lavet mange analyser og mange beskrivelser af problemer i dansk byggeri. For nylig kom der en analyse fra Byggeforskningsudvalget, der pegede på de problemer, der er i bygge- og anlægssektoren, og at det fortsat, som vi jo har hørt det flere gange før, er lav produktivitet, manglende innovation og manglende brug af ny og eksisterende viden. Så der er stadig væk noget at gøre.

Der er sket meget på området også fra politisk side de senere år, nogle af jer vil sikkert endda sige: Alt for meget er der sket.

Jamen, det flyder med ord, også herinde på Christiansborg, der skulle gøre det bedre og anderledes med nytænkende ord som: Bæredygtighed, Partnering, Multisjak, Line Construction, Projekt Hus, Projekt Renovering, Task Force-rapporten. Der er sket en del bare i det sidste år.

Der er blevet taget en række offentlige initiativer i forsøg på at styrke det samlede byggeerhvervs produktivitet og også forbedre den arkitektoniske kvalitet af det, der bliver bygget. Initiativerne er igangsat, fordi byggesektoren som sagt ofte er blevet kritiseret for at levere en vare, der både er for dyr og for dårlig.

Er der noget om snakken? Hvem har i givet fald ansvaret? Og hvad kan vi gøre for at fremme byggeriets udvikling? Det er nogle af de spørgsmål, vi forhåbentlig får nogle svar på her i dag.

Det er første gang, at Folketingets Boligudvalg holder en høring som denne her om den samlede byggesektors udfordringer og med deltagere fra mange grene af byggesektoren. Normalt hører vi jo som politikere her på Christiansborg kun om enkeltstående eksempler, og selvfølgelig er der eksempler på, hvor det er gået galt, eller hvor der noget i vejen.

Som jeg startede med at sige, så er der lavet mange rapporter. Jeg kan huske en rapport, der sagde, at byggeriet i Danmark er 20-30 pct. dyrere, end i de lande vi normalt sammenligner os med, bl.a. Sverige. Og flere - og så herinde - drømmer jo stadig væk om, at vi her i Danmark kan få en "Bo Klok-model", som er kendt fra Sverige.

Men alt er jo heller ikke så enkelt. Jeg ved, at for nylig er der kommet en rapport i Sverige. Der har de også fået lavet en rapport om det svenske byggeri, der malende beskriver, hvordan byggeriet i Sverige er 10-15 pct. dyrere, end de lande, de ellers sammenligner sig med, bl.a. Danmark. Så der er

mange myter, ligesom der er mange facts, og som vi forhåbentlig også får på bordet i dag.

Så er der også meget, meget konkrete eksempler, hvor det jo går galt, og hvor jeg har hørt om et. I mandags var jeg til møde sammen med nogle entreprenører og rådgivere. Og de kunne fortælle om et helt nyt byggeri, der var bygget på Århuseggen, et byggeri som var flot og dyrt, og hvor der så laves en mangelliste, for det plejer man jo.

Men på nuværende tidspunkt - i mandags - da var man i gang med mangelliste nr. 3, hvor vel ca. 80 pct. af de mangler, der var i den første, stadig væk står på mangellisten. Og så er det selvfølgelig, at alle lamper må lyse, og hvor alle må sige, at det bare ikke er godt nok.

Spørgsmålet er selvfølgelig, om vi kan gardere os mod det, som vi politisk kan gøre noget. Men det er så også noget af det, der forhåbentlig bliver belyst her i dag.

Jeg ved selvfølgelig godt, det gør vi alle, at der er masser af gode eksempler og mønstreksksempler, og at vi som politikere i lighed med pressen tit og ofte alt for meget fokuserer på de steder, hvor det går galt. Men efter min mening er det helt naturligt og må bare give anledning til, at vi alle sammen tænker: Kan vi gøre det bedre eller anderledes, end vi gør det i dag? Og svaret er efter min mening meget enkelt, at selvfølgelig kan man det.

Det er mit ønske, at vi i dag får en mere nuanceret indsigt i sektorens udfordringer, og at vi som repræsentanter for partierne får inspiration til nye byggepolitiske initiativer. Jeg vil gerne på Boligudvalgets vegne takke byggeriets parter for den store interesse, I har vist for høringen. Vi sætter pris på, at så mange har ønsket at deltage, og at vi har fået så mange spændende skriftlige partsbidrag fra organisationerne.

Jeg vil også sige en særlig tak til oplægsholderne, der sidder både heroppe og i salen, som har taget udfordringen op, og som vil hjælpe os med at få belyst problemer og muligheder for udvikling af byggeriets kvalitet og effektivitet.

Det har jo ikke, må jeg også sige her, været helt let at sammensætte panelerne med fagfolk. Der har været meget køren frem og tilbage, der har været mange kontroverser, uenighed om, hvem der skulle sidde hvor og hvorfor og hvornår. Og det forløb har i hvert fald bekræftet mig i, at det er et område, hvor der er en del spændingsfelter bare inden for landets rammer. Men det kan være, vi også får det bekræftet her i dag.

Jeg vil slutte med lige at præsentere Boligudvalgets medlemmer, der deltager i panelet. Vi har først Inge-Lene Ebdrup, der er Venstres boligpolitiske ordfører, fra Socialdemokratiet har vi Lars Kramer Mikkelsen, der tager første del, og så senere kommer Lissa Mathiasen, som er Socialdemokratiets boligpolitiske ordfører. Så har vi Freddy H. Madsen fra Dansk Folkeparti og Morten Homann fra Socialistisk Folkeparti, og så skulle Tove Videbæk fra Kristeligt Folkeparti og Carina Christensen fra Konservativ Folkeparti også gerne dukke op på et tidspunkt.

Og ud over dem, der sidder heroppe, er der også andre medlemmer af Boligudvalget. Der er Ulrik Kragh og Gudrun Laub fra Venstre, og vi har Sophie Hæstorp Andersen fra Socialdemokratiet.

Ja, det var præsentation af Boligudvalgets medlemmer. Jeg vil så nu give ordet til Lone Møller Sørensen fra Statens Byggeforskningsinstitut, By og Byg, som vil lægge op til debatten. Vi har i Boligudvalget glædet os meget til dagens debat og de spændende oplæg, der kommer.

Endnu en gang velkommen og god fornøjelse med dagen. Værsgo Lone.

Indledning

Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg)

Jeg vil starte med at sige tak på By og Bygs vegne for muligheden for at være med til at arrangere denne her forhåbentlig banebrydende høring for Folketingets Boligudvalg omkring byggeriet. Se overheads i bilag C.

Omkring høringen har vi i dag prøvet at tilrettelægge det sådan, at den tager afsæt i de offentlige tiltag, der er sket de sidste 15 år i forsøg på at styrke byggeerhvervets produktivitet og forbedre den arkitektoniske kvalitet i byggeriet. Og central for høringen vil vi drøfte nye handlingsmønstre i byggeriets fremtidige udvikling, som bygger på det paradigmeskift, som, vi forhåbentlig også gennem dagens program får at se, allerede er på vej.

Man kan sige, igennem en årrække er der blevet fokuseret meget på byggeriets dårligdomme, som René Skau Björnsson var inde på, men nu må tiden jo også være kommet til at kigge fremad og se på, hvordan vi kan finde frem til, hvor byggeriets potentialer ligger, og hvordan de kan udnyttes til at fremme vækst og velfærd i relation til det byggede miljø. Og det er ligesom det, der er lagt op til med formålet med høringen.

Og samtidig synes jeg også, at det er interessant, fordi det bliver jo første gang, at byggeriet og Folketingets Boligudvalg mødes direkte til en fælles drøftelse af fremtiden for byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling.

Kigger man så lidt tilbage, og her har vi så prøvet at give et tilbageblik over de sidste 15 års udvikling, og det stammer tilbage fra en erhvervsøkonomisk analyse på bygge/boligområdet helt tilbage fra 1993, hvor Erhvervsfremmestyrelsen for alvor satte fokus på byggeerhvervets effektivitet og udvikling.

Og på baggrund af den analyse, der blev lavet dengang, så udpegede man seks indsatsområder, som heller ikke i dag lyder så fremmed: international markedsudvikling; det offentlige som købere og brugere; forskning og udvikling; informationsstruktur, uddannelse, efteruddannelse og ledelsesudvikling samt integreret erhvervsfremme.

Og med udgangspunkt i de seks indsatsområder blev der foreslået en koordineret indsats gennem tre kerneprogrammer, som er løbet af stabelen gennem de 15 år: Projekt Renovering, Projekt Produktivitet og Projekt Hus.

Projekt Renovering var en lang række udviklingsprojekter i et stort projekt på omkring 170 mio. kr., hvor man kiggede på produktudvikling, procesudvikling, økonomi og internalisering.

Projekt Produktivitet omkring proces- og produktudvikling, hvor man gik en lidt anden vej, og hvor man efter udbud valgte fire konsortier, som tilsammen skulle bygge 20 almene boligbebyggelser.

Og endelig Projekt Hus, hvor man gennem et stort engagement fra erhvervets side lavede et planlægningsarbejde, som lagde op til nogle forslag omkring den fremtidige udvikling, hvis mål var at realisere visionen "Dobbelt værdi til halv pris".

Og den fremtidige indsats, lagde man også op til, skulle målrettes hver af fire delmarkedsområder, et omkring et bedre ejendomsmarked med bygherren som forandringsagent, et bedre byggemarked, som gik på et tæt samarbejde i byggedelen, et bedre produktmarked, som havde fokus på en nyindustrialisering af byggeriet, og endelig et bedre videnmarked, som hed "Byg med kommunikation og innovation".

Og med baggrund i de tre programmer nedsatte man også en Byggepolitisk Task Force, som i 2001 kom med en række konkrete forslag under fire pakker omkring bygherren, omkring konkurrence, samarbejde og innovation.

Og senest så er der jo også kommet et bidrag fra Byggeforskningsudvalget omkring byggeriet i vidensamfundet, hvor man også her lægger op til, at man skal arbejde med en langsigtet strategi på byggeforskningen med en forøgelse af midlerne, en refokusering af byggeforskningen og en mere systematisk indsats for bedre læring i byggeriet.

Så har vi jo også på det sidste set en række politiske tiltag fra regeringen omkring deres konkurrenceevnepakke, og man kan sige, det er jo endnu for tidligt at se effekten af de her tiltag, men bare for at illustrere, at der er nye tiltag af lidt anden karakter på vej omkring det digitale byggeri, hvor ideen er at bygge IT-broer mellem byggeriets mange brancher og digitalisere informationsstrømmene.

Et andet er Byggeriets Evaluerings Center, som er blevet etableret med initiativ fra branchen, hvor målet er at opsamle erfaringer og indføre benchmarkingfaciliteter, så byggeriet kan lære af egne erfaringer.

Endelig en anden indsats omkring den industrielle orienterede arkitekt, som har som mål at styrke arkitektuddannelsen og skabe opmærksomhed om de nye muligheder for at bygge et smukt byggeri med industrialiserede byggekomponenter.

Og endelig initiativ omkring offentlig/privat samspil og partnerskaber, som har som mål at udvikle inden for både nybygning, finansiering og drift, sådan at man i højere grad kan overlade den slags aktiviteter til private aktører, og byggeriets kunder så kan koncentrere sig om sit lokale behov.

Og hvad er så erfaringerne fra de seneste 15 års tiltag omkring offentlig styret erhvervsstøtteprogrammer som Projekt Renovering, Proces- og Produktudvikling og Projekt Hus? Det er, at der er ingen tvivl om, at de projekter har givet mange gode erfaringer og gevinster, ikke mindst til de deltagende aktører. Men vidensspredning for den type af programmer har en karakter af ofte at være for langsom og for begrænset udbredelse i kredsen, og i hvert fald kan man jo også sige, at det har jo ikke slået igennem på de samfundsøkonomiske nøgletal for byggeriet.

Omkring konkurrenceevnepakken fra det seneste udspil fra regeringen, så kan man sige, at det endnu er for tidligt at se effekten af den, qua at mange af dem jo dårligt er kommet i luften.

Så kan man også sige: Der er jo ingen tvivl om, at man gennem de seneste 15 års offentlige aktiviteter har bidraget til at modne sektoren og har igangsat noget, som godt kunne tyde på, at der er et paradigmeskift på vej i sektoren. Og paradigmeskiftet sker, sådan som vi kan se det også på flere fronter samtidig, og vi står midt i et vadested, som kan få en meget stor og afgørende betydning for byggeriets internationale placering og byggeriets positive bidrag til nationaløkonomien.

Og med de her ting vil høringen så også prøve at tage afsæt i følgende ændringer i byggeriets handlingsmønstre: Er vi på vej fra udviklingsinitiativer, styret af det offentlige, til forankring i en ansvarsbevidst branche? Er vi på vej fra generelle skrækkampagner og dårligdomme til strategisk valgte initiativer med specifikke mål og forandringsaktører? Er vi på vej fra lukkede fagtransaktioner til innovation og læring med målbare resultater?

Vi vil med høringen prøve at lægge vægt på drøftelse af, hvad den enkelte virksomhed, byggeriets organisationer og det offentlige hver især kan bidrage med af handlinger, som kan skabe forandringer. Og hovedtemaet på høringen bliver derfor en samling af kræfter til en fælles vision og mål for innovation i de forskellige grene af byggesektoren og det offentliges nye rolle.

Og når vi snakker innovation, så er det jo innovation forstået som udvikling af produkter og processer fra idé til anvendelse og spredning i sektoren og også innovation, som er baseret på det, at det skal kunne betale sig for dem, der investerer i innovation, at løbe den risiko. Og der er ingen tvivl om,

at innovation er et nøgelpunkt, hvis vi ønsker en værditilvækst i den del af samfundsøkonomien, som byggesektoren har indflydelse på.

På høringen har vi valgt at stille fokus på problemer og udfordringer inden for fire markeder. Vi har valgt at sige:

- Byggemarked, byggepladsen. Vil nye samarbejdsformer give færre byggefejl?
- Fokus på ejendomsmarkedet omkring bygningen. Gør brugerinddragelse byggeriet bedre?
- Produktmarkedet omkring byggevarerne. Vil skærpet konkurrence give bedre og billigere produkter?
- Og endelig videnmarkedet omkring staten. Fremmer regler, udviklingsprogrammer og undervisning byggeriets udvikling?

Og vi har valgt at tage udgangspunkt i de fire hovedmarkeder, som byggeriet var med til at komme frem til i Projekt Hus, fordi de efter vores opfattelse godt beskriver de hoved-kunde/leverandør-forhold, der er i byggeriet.

Men det er naturligvis også klart, at hvert marked jo også har en segmentering, f.eks. i kraft af at der er en professionel aktør, der er nogle semi-professionelle aktører, som kun få gange er ude som kunde i det marked, og endelig er der også en stor grad af gør-det-selv-folk i byggeriet. Vi kender alle sammen eksempler på det, og det skal man selvfølgelig også have i baghovedet.

Så kan man også sige, at markederne - og det skal man jo også huske, når man snakker om udviklingsmulighederne - jo er meget forskellige i værdier og ressourcer. F.eks. udgør ejendomsmarkedet omkring 60 pct. af den samlede bruttoværditilvækst, men alle andre markeder beskæftiger 85 pct. af ressourcerne. Så der er klart en stor forskel på værdien i forhold til det antal ressourcer, man beskæftiger i markederne.

Hvis jeg skal zoome mig ind på nogle af temaerne for dagens debat, så omkring byggepladsen så har vi valgt at fremhæve nogle vigtige udfordringer for byggemarkedets aktører, f.eks.:

Hvilke fælles krav, mål og perspektiver kan vi sætte til projektering, udførelse for de enkelte byggerier og branchen, og hvorledes udvikles samarbejdet med virksomheder og medarbejdere på byggepladsen?

Hvorledes udnyttes nye kompetencer og livslang læring til udvikling af samarbejdet og opfyldelse af de fælles mål?

Tema to, som kommer efter første pause, har taget udgangspunkt i bygningen, og her kan man fremhæve nogle vigtige udfordringer for ejendomsmarkedets aktører, f.eks.:

Hvordan inddrages brugernes og ejernes forskellige behov i prioriteringen i et mere differentieret ejendomsmarked? Hvordan skabes der et overblik over leverandørernes muligheder for at levere de ønskede bygninger? Og endelig: Hvordan klarlægges bygherrernes forskellige roller, og hvordan evalueres det færdige bygværks pris, kvalitet og værdi?

Efter frokost er der lagt op til en debat omkring byggevarerne. Her kan der fremhæves følgende vigtige udfordringer for produktmarkedets aktører:

Hvordan øges tilgangen af nye virksomheder, som kan overføre byggepladsproduktion til industriproduktion i forskellige markedsgrene, og hvordan øges værditilvæksten gennem flere systemleverancer som bindeled mellem komponent og byggeproduktion? Og hvordan overføres produktmarkedets internationale videnoverførelse og innovation til de øvrige markeder?

Og det sidste tema, der er lagt op til at debattere, det er staten. Og her kan man fremhæve følgende vigtige punkter:

Hvordan skal vi definere det offentliges ny rolle, og hvilke mål skal der sættes for det lange, seje træk, som skal forandre byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling gennemgribende? Hvordan kan forskning og uddannelse samordnes i praksis for at skabe forandring og resultater i erhvervet? Og

hvordan kan regler og normer forenkles eller målrettes den enkelte branches daglige behov?

Så med udgangspunkt i byggeriets udfordringer på de her fire markeder har en lang række centrale aktører indvilget i at komme med deres synspunkter på de enkelte områder. Og for at få en spænding og en bredde i oplæggene har vi til hvert af de her fire markeder lagt op til at belyse de her problemstillinger ud fra tre forskellige synsvinkler, ved at oplægsholderen agerer i rollen som enten kunde, leverandør eller ekspert.

Og som supplement, som René Skau Björnsson jo har været inde på, har en lang række organisationer også bidraget med skriftlige partsbidrag til de enkelte debatter.

Og så kan man jo også sige, at det er meget dejligt, at så mange har ønsket at medvirke, og jeg vil også sige, at det har været en særdeles stor udfordring, som René Skau Björnsson siger, at få kabalens til at gå op, så vi kan få dækket de mange interessanternes interesser, der er her i byggeriet.

Det er sådan, at alle de her indlæg fra oplægsholdere og partsbidragende er samlet i debatoplægget, som I alle sammen har modtaget ved tilmeldingen. Og høringen i dag vil også blive båndet, og udskriften herefter samlet i en høringsrapport, som vil blive udsendt til alle deltagerne i januar.

Afslutningsvis vil jeg sige, at det er By og Byg's ønske for høringen, at den vil være i stand til at give Boligudvalgets medlemmer en bedre indsigt i byggeriets problemstillinger, ideer til fremtidige initiativer, som kan danne baggrund for formulering af specifikke politikker i de enkelte partier. Og det er også et ønske for høringen, at forskellige meninger og holdninger kan brydes og byggeriets parter kan mødes og styrke det paradigmeskift, der er visionen for den høring her i dag.

Og med de ord vil jeg afslutte min indledning og ønske, at vi må få en god debat i dag.

Afslutning

René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg

Når jeg ser ud over salen på dem, der er tilbage af grå toppe og glatte isser, så kan jeg se, at der er mange, der trænger til frisk luft, tror jeg i hvert fald, efter en lang dag herinde på Christiansborg. Vi er nogle, der er vant til det, men det har været en lang dag også for jer formentlig. Og derfor har vi tænkt, at i stedet for at jeg står her og bruger en halv time på at lave en afslutning, så gør vi det lidt anderledes og lidt kortere. Jeg ved jo også, at der er nogle jyder, der skal hjem og se landskamp, og det skulle de også gerne kunne nå.

Og vi gør faktisk det, at vi vælger at sige, at de boligudvalgsmedlemmer, der nu er her, eller som sidder her i spørgepanelet, lige får et par minutter til kort at ride op, hvad de sådan synes, de kan drage af viden og erfaringer af høringen her i dag og eventuelt, hvad vi kan gå videre med.

Inge-Lene Ebdrup (V), næstformand for Folketingets Boligudvalg

Jeg synes, det er meget tilfredsstillende, at vi i dag har formået at få, kan man sige, diskussionen flyttet fra skyttegraven og så til samtalebordet. Jeg synes, vi har haft en god dialog, og jeg er glad for, at I har villet deltage.

De resultater, som vi har diskuteret meget i dag både på kvalitetssiden, på prissiden og på tidssiden, de kommer ikke af sig selv. Og nu er det vigtigt, at branchen omsætter alle de mange ord af al talen fra i dag til handling.

Der er en række konkrete forbedringsforslag, det er koordinering i planlægningen mellem alle deltagere i byggeriet, bedre logistik, bedre koordinering af sikkerhed, og at planlægnings- og ledelsesressourcerne udnyttes optimalt.

Hvis vi kigger på det aspekt, som vi også har diskuteret i dag i forhold til brugerne, forbrugere, så er det helt klart for mig, at det, der er kommet ud af høringen i dag, er, at entreprenører og rådgivere skal være bedre til at afdække forbrugernes behov, og så at ressourcerne bruges til at opfylde disse meget præcise behov.

Hvis man bliver bedre til det, så vil det også føre til færre revisioner og fejlrettelser i byggeprocessen, og dermed så vil byggeriet blive billigere, uden at der bliver gået på kompromis med kvaliteten.

I forhold til arbejdet i Boligudvalget, så ser jeg meget frem til dels arbejdet omkring handicaptilgængelighed, som vi starter på umiddelbart efter den her høring. Og jeg ser også meget frem til at diskutere koordineringsopgaverne, som vi hørte fra panelet også, at vi skal ligesom lave rammerne for, hvordan man kan få byggeriet rigtigt koordineret, hvordan det skal være i teorien, men vi skal jo selvfølgelig også sikre, at det virker i praksis.

I forhold til den sidste diskussion omkring varedeklaration af byggeri, så er det for mig et område, hvor det er nødvendigt, at der er en knivskarp sondring mellem den omkostning, vi påfører, og det resultat, vi får frem.

Jeg glæder mig meget til, at vi skal have diskussionen, fordi i min terminologi burde varedeklarationen jo være de tegninger, de beskrivelser, de detailbeskrivelser, der er i forbindelse med opførelsen af et byggeri. Det er for mig umiddelbart den varedeklaration, der bør være på et hus. Men jeg vil meget gerne være med til at diskutere, om man kan gå videre i det, men med den sondring i mente, at vi skal hele tiden kigge på omkostningen i forhold til resultatet.

Men i hvert fald mange tak, fordi I ville komme og fortælle os, hvordan tingenes tilstand ser ud, og give os mulighed for at spørge ind. Tak til paneldeltagerne også på mine vegne. Jeg ved, at René Skau Björnsson selvfølgelig vil sige det på alles vegne, men jeg er meget glad for, at I ville være med, og jeg glæder mig til det videre arbejde.

Lissa Mathiasen (S)

Jeg vil også godt sige tak til alle, der har været her i dag, der har bidraget på den ene og den anden måde. Og så vil jeg godt undskylde, at jeg ikke var her i formiddag, det var så uheldigt, at der var et samråd i Arbejdsmarkedsudvalget om illegal arbejdskraft, og der var jeg nødt til at være der. Man kan ikke være to steder.

Jeg synes, det har været spændende både at lave en høring omkring kvalitet, effektivitet og udvikling inden for byggeriet. Spændende, fordi jeg mener, at der er behov for at få den her debat, men også nok - sagt lige så stille - ud fra et håb om, at det her så ikke er sidste gang, vi diskuterer det, at det her er startskuddet til, at vi rent faktisk får en bedre dialog, fordi det er det, der peget fremad.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at vi er meget optaget af, at vi får det, som også har været nævnt mange gange i dag, bedre kvalitet ind omkring vores byggeri. Vi har jo snakket meget om det omkring Johannesburg, EU-politikken om bæredygtighed.

Der er blevet nævnt varedeklarationer og kvalitet også her i det seneste indlæg. Jeg synes, det er klogt, og det er godt, hvis vi kan have en totaløkonomisk vurdering af vores byggesektor og vores byggeri, det er der perspektiv i. Hele diskussionen omkring fra-vugge-til-grav er ikke så ringe endda.

Vi har været inde, og jeg ved ikke, om det er for meget, jeg tror, jeg skal læse en gang mere, når vi får det trykte efter i dag, men jeg hørte i hvert fald nogle meget positive svar og nogle meget positive oplæg i forhold til kvalitetssikring, mærkning, viden, også viden omkring sundhed, viden omkring det at bo godt. Og jeg håber også, at det er udsagn, at det er svar, som ikke bare er kommet her i dag, men som også rent faktisk er noget, der kommer til at bære videre end høringen her i dag.

Jeg synes også, det kunne være interessant, hvis vi i forbindelse med det her, når vi taler vugge-til-grav-princippet, prøvede at kigge lidt på, at bygge- og anlægssektoren, ja det er faktisk den sorteste plet, når vi taler arbejdsmiljøkortet.

Så rundt regnet tror jeg, vi alle sammen står os ved, hvis vi kunne få den bæredygtighed ind, som der er så utroligt behov for.

Men vi ved jo også alle sammen, det ved jeg, og det tror jeg også, I ved, at en kæde er jo ikke stærkere end det svageste led. Det forpligter alle, der har været her i dag. Og det er mit håb, at det her betyder, at vi fremover vil have et samarbejde, som også betyder, at vi vil se en bæredygtighed i forhold til den her debat, men også at byggeriet kommer til at række fremad i form af, at vi får fra-vugge-til-grav-princippet og en bæredygtighed, som vi ikke bare inden for landets grænser for det enkelte menneske, men også gerne internationalt lidt flottere kunne markere os på.

Tove Videbæk (KRF)

Ja, jeg skal også begynde med at beklage, at jeg måtte forsømme første del af mødet og også rende lidt ud og ind, og det skyldtes det samme problem, som Lissa Mathiasen nævnte her, at vi har lidt problemer p.t. med illegal arbejdskraft i Danmark. Det ved nogle af jer måske noget om.

Omkring det havde vi et møde med justitsministeren faktisk hele formiddagen, og det med at være to steder på én gang, det er ikke helt så let heller ikke for Kristeligt Folkepartis medlemmer.

Men jeg er da meget glad for de input, vi har fået her i den tid, jeg har været her både vedrørende byggevarer og sundhedsskadelighed og priser osv. Jeg mener da, at vi som boligordførere har fået rigtig meget at arbejde videre med, og det vil jeg da sige jer tak for alle sammen.

Som boligordførere er det vigtigt for os at få udmeldinger fra branchen også vedrørende det offentlige rolle, forskning, uddannelse osv. Især synes jeg, det var meget spændende at høre om de kompetencecentre, som skal oprettes.

Vi er i mit parti meget optaget af problemstillingen vedrørende, hvordan vi får ikke alene formidlet ny viden til branchen, men også implementeret den i byggebranchen, altså får den nye viden ud i praksis. Det synes jeg, jeg kunne lytte mig til, at kompetencecentre kan være medvirkende til.

Også kommentarerne fra Dansk Handicap Forbund er vi i Kristeligt Folkeparti meget optaget af, og vores holdning på det område er helt klar, at i det mindste nybyggeri, jamen det bør være mere handicapvenligt og handicapegnet, end det er i dag. Det bør være et must. Det skal ikke være noget med "kan", men det skal være "skal".

Så tak skal I have alle sammen for de input, vi har fået, og vi vil benytte os af det hele i det videre politiske arbejde på området.

Tak også for det materiale, I har sendt og fremover også vil sende os. Vi læser det faktisk og sætter os ind i det og bruger det. Så tak skal I have!

René Skau Björnsson (S), formand for Folketingets Boligudvalg

Men så er høringsen så småt ved at være slut. Der er jo mange ting at sige omkring høringsformen. Der er fordele og ulemper, og mange af os ville gerne have haft mere tid til nogle ting, mere tid til fordybelse og uddybning af de emner, der er blevet sat på dagsordenen. Men jeg kan garantere, det har i hvert fald sat nogle tanker i gang, og vi ved jo også, at der kommer et referat af det hele, som bliver sendt ud, og som vi kan bruge som baggrund i Folketingets Boligudvalg til dels at tage interne snakke, men også til politiske drøftelser og forhåbentlig ændringer og forbedringer.

Jeg vil sige mange tak til specielt oplægsholderne for det store forarbejde, der er gjort til dagen i dag, og fordi I har villet stille op her i Boligudvalget og komme med jeres bidrag til debatten.

Jeg vil sige tak til spørgepanelet og medlemmerne af Boligudvalget og de eksterne spillere, der har været med. Så vil jeg selvfølgelig sige tak til deltagerne, Jeg er glad for, at der er så mange, der er mødt op.

Jeg vil også gerne sige tak til By og Byg, fordi de har påtaget sig opgaven med at arrangere denne her høring. Jeg ved, og det har jeg jo sagt før, at det har været en opgave med udfordringer, når så mange parter med forskellige holdninger skulle have plads til at blive hørt her i dag.

Jeg synes, det har været spændende - til tider underholdende - og i hvert fald opmuntrende at møde så mange af branchens aktører i dag. Den positive fremadrettede tilgang, der har været til området, det har været meget lærerigt at høre jeres holdninger og syn på de problemstillinger, der er i byggebranchen.

Skal jeg kort lige ridse op, så havde vi første portion med byggepladsen, hvor vi jo fik nogle ideer, holdninger, omkring at vi har brug for mere uddannelse, brug for incitamenter til at få uddannelse, efteruddannelse på byggepladsen - de medarbejdere, der er der.

Vi skal have bedre og tidligere planlægning, ikke mere tid nødvendigvis, det er der ikke plads til, fik vi at vide. Men det skal gøres bedre. Vi skal se på nye samarbejdsformer, også på byggepladsen.

Så var der næste punkt - nu gør jeg det meget hurtigt - også endnu en gang samarbejde, større brugerinddragelse er der brug for. Vi skal have afstemt forventningerne. Vi skal have bedre brugerinformation. Vi havde jo nogle gode eksempler på, at der stadigvæk i 2002 er mennesker med handicap, der oplever, at der ikke er brugerinddragelse i byggeriet.

Så var der byggevaresektionen, hvor vi jo også fik en diskussion eller udveksling af meninger omkring pris og kvalitet, og hvordan en pris bliver til, og hvor meget man skal betale. At vi skal have set på gennemsigtheden, den langsigtede kvalitet på området. Længere ansvarsperiode var oppe. Garantiordninger - skal vi ændre på det?

Og så langsigtede mål for en global byggematerialeindustri. Også noget vi politisk kunne tage hånd om.

Den sidste portion her - og endnu en gang var der jo samarbejde, endnu en gang forskning var meget fremme. Bedre mål og flere ressourcer til forskningsområdet, uddannelse, kompetencecentre, det offentlige som foregangsbygherrer. Der er i hvert fald nok at tage fat på.

Jeg synes, vi har fået et rigtig godt indblik i, hvad der sker i den virkelige verden uden for Christiansborgs tykke mure. Og det vil jeg sige tusind tak for. Tak for i dag. Dialogen - regner jeg med - fortsætter, så tak for det, og kom godt hjem!

1. Byggepladsen

- Vil nye samarbejdsformer give færre byggefejl?

Byggepladsen - Vil nye samarbejdsformer give færre byggefejl?

Debattemaet behandler de aktiviteter, der foregår på byggepladsen og under planlægningen af et byggeri eller sagt med andre ord – byggeprocessen, som har arkitekter, ingeniører, håndværkere og entreprenører som primære aktører.

Som henholdsvis ”kunden”, ”leverandøren” og ”uvildig ekspert” gav nedenstående et skriftligt og et mundtligt oplæg til debatten:

- Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste,
- Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark,
- Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for Birch & Krogboe A/S.

John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører, virkede som ordstyrer under hele debattemaet, og debatten foregik alene mellem politikerne og formiddagens oplægsholdere.

Fra de politiske partier er der stillet spørgsmål fra Inge-Lene Ebdrup (V), Ulrik Kragh (V), Gudrun Laub (V), Lars Kramer Mikkelsen (S) og Morten Homann (SF). Spørgsmålene kredser generelt om balancen mellem tid, pris og kvalitet, som rådgivere og entreprenører leverer, og specifikt er der fokus på:

- produktion på byggepladsen kontra produktion i industrihaller både i forhold til pris og kvalitet samt nybyggeri og renovering;
- problemer ved vinterbyggeri og løsninger til mere og bedre vinterbyggeri;
- øget efteruddannelse og løsninger, som fjerner problemer og barrierer;
- om urealistiske tidsplaner har rod i dårlig planlægning eller man bruger tiden som konkurrencefaktor;
- ønsket om mere fokus på kunden, og om man bygger for brugerne eller for byggebranchen selv;
- årsagerne til dårlig kvalitet og de lange mangellister, og om logbog for håndværkere, mere styring, mere respekt for håndværket og øget stolthed kan reducere disse;
- manglende sammenhæng mellem sikkerhedsplaner, sundhedsplaner og arbejdspladsvurderinger samt kvalitetssikringsplaner.

I bilag D er vist de overheads som Arne Johansen anvendte i sit oplæg.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Det er min opgave her til formiddag frem til frokost at styre indlægsholdere og styre spørgsmål. Og det bliver ikke særlig let, er jeg bange for, for tiden er knap.

Vi har et godt grundlag at debattere på, fordi hovedsynspunkterne som nævnt af Lone Møller Sørensen allerede fremgår af den rapport, der er udsendt. Og den struktur, der er valgt, har efter min opfattelse også medvirket stærkt til, at de mangeartede synspunkter og den skyden med spredthed, som vi jo er vant til i byggesektoren, på den måde er blevet gjort blot en anelse mere overskuelig.

En anden fordel ved den stramme tidsplan er selvsagt, at indlæggene nødvendigvis må være korte, og dermed håber jeg også, at budskaberne ik-

ke når at forsvinde fuldstændig i de mange ord. Man er nødt til at udtrykke sig klart og kontant. Så det har jeg en stærk forventning om.

Og overdrivelse fremmer tit forståelse. Det gør samtale i øvrigt også. Så jeg håber, at dialogen, en kombination af lettere overdrivelse og fornuftig samtale både her, på byggepladserne og i de konkrete bygninger bagefter, medvirker til, at vi får løst de opgaver.

Sektoren har brug for at gøre det bedre, end man gør i dag, og sektoren har som helhed også brug for at gøre det forretningsmæssigt bedre samtidigt.

Så der er mange mål, der skal opsættes, og specielt den kombination af krav om forretningsmæssig rentabilitet og i øvrigt konstante forbedringer er nogle af de konflikter, som jo typisk ligger under.

Så det skulle være indgangsbønnen. Og jeg vil lige ganske kort præsentere de seks oplægsholdere, som vi skal høre frem til frokost. Vi har 1 time til det første tema om byggepladsen, og der er tre indledere. Første indleder er direktør Bent Frank fra Forsvarets Bygningstjeneste. Han har i mange år, jeg tror siden 1980'erne, været direktør i bygningstjenesten. Han er officersuddannet og et skoleeksempel på den meget kvalificerede uddannelse, som vi har i forsvaret. Man vil også opleve, at ganske mange parter i byggeriet har en karriere som reserveofficerer bag sig og har været glade over den uddannelse, som de igennem deres tjeneste løbende har fået. Det har ikke noget med sagen at gøre, men det har det alligevel, fordi jeg synes en gang imellem, at forsvaret skal have ros for at bidrage i høj grad til et kvalificeret niveau også i den civile verden.

Næste indlægsholder er Arne Johansen, som er forbundsformand for det, der hedder TIB, Træ-Industri-Byg i Danmark, som indgår i Bygge-, Anlægs- og Trækartellet sammen med en række andre fagforbund i byggesektoren.

Arne Johansen, som mange af jer også vil kende, er den, der har rødderne i orden og kan komme med de synspunkter, som han skal varetage på vegne af dem, der arbejder på byggepladsen.

Og endelig kommer så eksperten. Han er ikke leverandør - det er han også - Lars Holten Petersen, som er i det daglige liv civilingeniør og leder af rådgivende ingeniørfirma Birch & Krogboe. Men det er ikke som leverandør til byggeriet af videndelser, han er her nu. Det er som ekspert, som tidligere formand for Byggeriets Udviklingsråd og nu aktuelt formand for Byggeriets Evaluerings Center, som vi alle venter os meget af. Det er i hvert fald et af de initiativer, som vi håber kan medvirke til at skabe overblik, lokalisere problemer, identificere løsninger.

Når vi så har holdt en kaffepause, fordi dette skulle være afsluttet inden kl. 11, så skulle vi efter kaffepausen fra 11 til 11.30 og derefter anden session fra 11.30 til 12.30, og anden session indledes af afdelingschef Villy Dyhr fra Forbrugerrådet, som gennem deltagelse i mange ankenævne og sit kendskab til forbrugerne er den, der bedst har forudsætningerne for at vurdere privatsektoren, den individuelle persons opfattelse af byggeriet som leverandør af håndværksydelser og tjenester ved reparation og vedligeholdelse, alt det, vi oplever som privatpersoner.

Næste indlægsholder er leverandøren, nemlig Jørgen Vorsholt, direktør i MT Højgaard og formand for Danske Entreprenører, og endelig slutter vi igen med en ekspert, som ikke kun er ekspert, for han har også været praktiserende arkitekt i mange år, nemlig Sven Felding, der ud over at være praktiserende arkitekt også for tiden er rektor ved Kunstakademiets Arkitektskole. Og det er jo så også det, der gør forskellen, skal jeg lige sige, at Kunstakademiets Arkitektskoler hører under Kulturministeriet, mens alle andre uddannelser, der har med byggeri og anlæg at gøre, jo sorterer under det, der tidligere hed Undervisningsministeriet, men også under Videnskab, Teknologi og hvad det ellers hedder nu, det er ikke til at finde ud af, når man skifter om på navnene, VTU i daglig tale.

Men det var runden, og vi er så klar til indlæggene. Der er sat 7 minutter af til hver. Det er der nogle, der først har fået at vide ganske sent, så det er

kommet lidt bag på dem, men jeg vil i hvert fald gøre mit til, at vi prøver på at holde det. Jeg skal henstille til alle, at man holder sig inden for de 7 minutter. Jeg agter at give et signal, når 5 minutter er gået, sådan så man som god luftkaptajn kan lægge an til landing og når at få hjulene slået ud og få en forhåbentlig blød landing.

Så det er formålet. Vi skal have afviklet indlæggene på ca. en halv time, og der vil så være en halv time til debat. Det primære formål er jo selvsagt at give Folketingets Boligudvalg adgang til at spørge, så spørgeretten tilkommer i første række dem, og det skal jeg også prøve på at styre.

Skulle der være nogle fra panelet, der ikke er i stand til at svare, så vil jeg prøve at kigge nogen ud i salen, som jeg måske kan have en tro på kan svare. Og skulle der så endelig blive tid til overs - det lyder ikke særlig sandsynligt, men man kan jo ikke vide det - så vil der være lejlighed til fra salen at stille korte spørgsmål. Det er nogenlunde proceduren, og sådan agter jeg at følge den.

Dermed skal jeg ikke tage mere af forsamlingens og indlægsholdernes tid, men straks give ordet til Bent Frank. Værsgo.

Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Tak for det, og tak for invitationen til denne spændende høring.

Som en af byggebranchens kunder må jeg bede om eller måske rettere forlange, at branchens leverandører leverer et fejlfrit byggeri, et byggeri til den aftalte tid og et byggeri til den aftalte pris. Så enkelt er det.

Men det betyder desværre ikke, at man som bygherre kan sætte sig om på en piedestal og folke armene og sige til de øvrige aktører: Gør så det.

For nogle år tilbage, før Projekt Hus og før Task Force-rapporten da ville man i en vis udstrækning gøre det, men nu er vi klar over, at byggebranchen er i en login-situation, hvor vi alle skal ændre adfærd, og vi skal hjælpe hinanden og branchen ud af den situation, uden at vi selv nødvendigvis får gevinster ved indsatsen. Det er væsentligt.

I mit skriftlige oplæg på side 17 og 18 i debatoplægget har jeg peget på nogle enkeltområder, som jeg mener skal løses. Jeg ved, at jeg træder på ømme tæer, måske endda meget ømme tæer, men at byggeriets manglende produktivitet og effektivitet løses ved, at bygherrerne i mindre udstrækning skal fokusere på priskonkurrence og skal forlænge et byggeris tilblivelsestid, det er en fatal misforståelse. Udviklingen vil komme til at gå den modsatte vej. Tid er penge, og penge er en knaphedsfaktor.

Men derfor kan vi da godt hjælpes ad med at løse de problemer, der er i branchen. Der skal ikke herske tvivl om, at bygherren også skal yde sit bidrag. Bygherren skal være villig til at gå ind i forsøgs- og udviklingsprojekter og skal i den forbindelse være risikovillig og være helt eller delvis finansierende over for sådanne tiltag. Det gælder også i forbindelse med en øget digitalisering af byggesektoren, som er særdeles nødvendig.

Det forudsætter naturligvis, at der bliver en politisk opbakning og en vis finansieringsordning, f.eks. svarende til statens selvforsikringsorden, og så forudsætter det, at man har en professionel flergangsbygherre at gøre det med.

Det er ikke fremmede for branchens produktivitet eller effektivitet, at den enkelte bygningsarbejder risikerer en kortere eller længere ledighedsperiode afhængigt af vintervejret; derfor skal vi have flyttet en væsentlig del af produktionen fra byggepladsen og ind til industrihalsproduktion. Ledighedsperioder koster ikke alene samfundet udgifter og medfører, at samfundet taber arbejdskraft, men det betyder også, at der bliver en manglende skatteindtægt, og medfører en belastning for den enkelte familie. Byggepladsen skal

være et sted for montage af større bygningsdele og langt videre end det, vi ser i dag. Det er en udfordring, som bør tages op af industrien, og som industrien skal have hjælp til af de projekterende, også selv om det betyder, at de projekterende får mindre arbejde fremover i det enkelte byggeri.

Der, hvor vi i dag oftest finder fejl og mangler i projekterne, er ved koordineringen eller manglen på samme mellem ingeniør- og arkitektdele, altså i grænsefladeområdet. Desværre finder vi ved projektgranskningerne langt fra alle fejl, og det betyder, at man på byggepladsen står med en række problemer, som skal løses på stedet. Det giver uhensigtsmæssige arbejdsgange; det giver dårlig effektivitet, og det vil ofte medføre, at bygherren får ekstra udgifter.

Ganske som man i udførelsesfasen taler om faste leveranceteams, så bør man i projekteringsfasen tale om faste projekteringssteams, altså gerne ved, at de forskellige arkitekt- og ingeniørfirmaer slår sig sammen til at rumme begge discipliner, og gerne i ét firma.

I forbindelse med arbejdet i temagruppe 6 i Projekt Hus, og det var gruppen vedrørende byggepladssamarbejde og virksomhedssamarbejde, da havde vi blandt mange andre også nogle håndværkere indkaldt til et møde, hvor vi drøftede byggeriets aktuelle situation. En af dem var en murer på ca. 55 år, og han sagde bl.a.: Det er en utrolig udvikling, der er sket, siden jeg var lærling, med hensyn til materialer og metoder. En anden af de indkaldte håndværkere, var en tømrer på ca. 35 år, og han sagde bl.a.: Jeg har været så heldig at have arbejdet, siden jeg blev udlært, og har ikke haft nogen ledighedsperioder, og derfor har jeg heller ikke fået nogen efteruddannelse.

En kombination af disse to udsagn afslører visse mangler i branchens uddannelsessystem. Selv om vi har en af verdens bedste grunduddannelser af vore håndværkere, og det mener jeg vi har, så kan grunduddannelsen næppe være dækkende for hele arbejdslivet. Den manglende efteruddannelse af en lang række af vores håndværkere skyldes ikke ond vilje, men efter min opfattelse en manglende finansiering.

Byggebranchen har mange arbejdsgivere, hvor et efteruddannelseskursus på 1 eller 2 uger pr. år vil være en stor belastning, både økonomisk og afsavnsmæssigt. Desuden er der vel i byggebranchen en lidt større fluktuation, altså et lidt større skift af arbejdsgivere, end man finder i mange andre brancher, og det inviterer selvfølgelig heller ikke til at ofre de store efteruddannelsesudkostninger på medarbejderne.

Mit ønske er derfor, at man laver en personlig opsparingsordning for den enkelte håndværker til efteruddannelse, svarende til den opsparingsordning, vi kender fra feriepengeordningen, hvor den enkelte altså har en konto at trække på, og hvor man ikke belaster den enkelte virksomhed bortset fra det fravær, som er nødvendigt selvfølgelig.

Til sidst vil jeg gerne understrege - og så håber jeg, jeg har overholdt mine 7 minutter, John - at som statslig bygherre så skubber jeg ikke problemerne fra mig. Mit mål har ikke været at sige, at alle andre skal løse byggeriets problemer. Men det er vigtigt at få dem på bordet og få dem drøftet, og at vi i fællesskab - og jeg mener fællesskab - kan finde nogle løsninger på de problemer, der er. Tak.

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Som vores ordstyrer startede med, repræsenterer jeg i dag de byggefag, I traditionelt kender, og de, der er nævnt under betegnelsen BAT-Kartellet. Man kunne også sige det sådan, for at blive i vores terminologi i dag, at i dag er jeg sjakbajsen for de folk.

Derfor har jeg også bygget mit indlæg op i dag som en slags akkorderingseddell, og det ved alle jo her i salen hvad er, nemlig en aftale mellem håndværkeren og firmaet om, hvad er det, der skal udføres. Det skyldes bl.a. også den tid, vi har til rådighed i dag.

Jeg har lavet det som en række overskrifter.

Det første, jeg vil give tilsagn om fra bygningsarbejderen, det er, at vi er klar til at stå sammen om den forbedring af byggeriet, som vi nu har diskuteret efterhånden i lang tid. Vi vil som alle andre gerne ud af den situation, hvor - jeg tror, jeg har sammenlignet den i processerne, vi har været igennem med her - vi vil gerne ud af det billede, at dansk byggebranche er noget lig mafiaen på Sicilien. Alle ved, at den eksisterer, men alle ved også, det er nogle gangstere.

Den næste sætning, jeg har brugt, er: Hvad er det for nogle forbedringer, vi så skal i gang med?

Vores opfattelse i byggefagene er, at vi skal have forbedret processen. Der er vel to strømninger i diskussionen i dag, de, der diskuterer produkt, og de, der diskuterer proces. Vi er helt sikre på, at det er processen, vi i første omgang skal have fat på, det er der, det halter. Fordi når først processerne er i orden, er vi i stand til at udnytte de nye, forbedrede produkter, som er til rådighed.

Det handler altså om samarbejdet i byggeriet, sådan at de aktiviteter, som et byggeri naturligvis består af, bliver koordineret i en ordentlig rækkefølge, så de forskellige faggrupper kan udføre deres arbejde på en ordentlig måde.

Byggeri er et holdarbejde. Vi har ikke brug for store stjerner, men vi har brug for, at hele holdet fungerer. Det kan I så hver især, aktørerne her, se, om I kan huske nogle stjerner fra byggerier. Jeg vil sige, jeg kan komme undervejs i de erfaringer, jeg har, at der var nogle, der gerne ville være stjerner, men som også efterhånden måtte sættes af holdet. Det, vi skal arbejde på, det er, at alle på byggepladsen bliver ansvarlige.

Hvad er det så, der sker, når man giver ansvar? Ja, heldigvis er det sådan i det danske samfund, at indflydelse på eget arbejde som regel og allerøftest også giver ansvarlighed. Har man indflydelse på sit job, bliver man mere ansvarlig, og derfor skal bygningsarbejderen have betydelig mere indflydelse på byggeprocessen, end han har i dag.

Vi ser vel meget ofte, at byggeprocesserne sådan anskues oppefra og ned. Vi tror også, at vi skal kigge på os, der går dernede, derude og producerer. Jeg tror, vi skal have en dialog både op og ned.

Den sidste i den her lille omgang er, at planlægning og udførelse bør knyttes bedre sammen. Det er os bygningsarbejdere, der skal udføre arbejdet, det er os, der skal løse de praktiske problemer, som opstår undervejs. Og derfor mener vi også, at vi skal have betydelig større indflydelse på den konkrete tilrettelæggelse af den almindelige arbejdsgang. Det bør være naturligt, at det hele hænger sammen, sådan at planlægningen knyttes sammen med sjakbajsen, med bygningsarbejderen. Den indflydelse, som jeg taler om vi gerne vil have, skal inddrages så tidligt som muligt i byggeriet.

I stedet for at tage udgangspunkt i byggeledelsens planer og alene at tage udgangspunkt i det bør sjakkene naturligvis løbende inddrages undervejs i en byggeproces. Vi kender jo, os alle her, begrebet sjakbajs. Det er måske et begreb, vi skal tage lidt længere frem i vores diskussion. Vi skal udvikle den type af medarbejdere, sådan at de sjakbajser, der går på et byggeri, stort som lille, kan tage kontakt med hinanden, samarbejde med hinanden og i fællesskab med byggeledelse, med kunden, bygherren kan få den der pingpong-effekt, der gør, at vi udnytter de kundskaber, udnytter de kompetencer, som henholdsvis byggeledelse, bygningsarbejderen, men jo også kunden har til rådighed. Vi skal altså have en bedre synergieffekt, som så mange har talt om.

Den næste pind burde være naturlig. Vi skulle jo gerne have det sådan, at tegninger er til praktisk at udføre efter. Jeg vil også godt sige, at det kunne også være rart, hvis bygherrens ønsker var lidt mere specifikke, er min erfaring, undervejs. Det kunne være ret godt, at også bygherren havde gjort sig lidt klart, hvad er det for noget, man gerne vil have ud af det.

Realistiske tidsplaner. Jeg tror i meget høj grad, at det drejer sig om, at vi i byggeprocessen for at få den optimale også skal tage hensyn til hinanden,

sådan at vi her tager hensyn til de forskellige arbejdsfunktioner, der ligger. Betonen er noget blød i de første timer for dem, der ikke har prøvet at vade ud i sådan et nyt betondække; man synker noget i. Og der er altså også noget med en tid, en tidsfaktor, for så vidt angår andre operationer i et byggeri. Vi skal altså have det til at passe i en ordentlig rækkefølge efter hinanden.

Opstarten på byggepladsen. Jeg har kaldt det opstartsmøder på byggepladsen. Jeg tænker på, om de af os, der sidder her... mange af os har jo job, der måske ikke direkte sådan foregår derude på pladsen i dag. Jeg er selv chef for en organisation på 120 medarbejdere. Vi er en projektorganisation, hvor mange opgaver skal løses af mange forskellige medarbejdere, vi har altså ikke sådan afdelinger, der specifikt tager sig af en enkelt ting. Projektformen er naturlig.

Og hvad sker der, når vi arbejder i projekter? Ja, man får selvfølgelig formuleret, hvad er det for en opgave, der skal løses; man sætter et projekt sammen, som man mener kan løse opgaven, og man sætter de mennesker sammen og får en diskussion om, hvordan bliver det løst.

Det, jeg prøver at sige her, det er, at byggeprocessen først bliver optimal, når vi også her starter med opstartsmøder. Løbende kommunikation er en del af dialogen, der skal føres, sådan at byggeprojekter, når de skrider frem, hele tiden har fokus på information og kommunikation mellem de forskellige led i organisationen. Sjabajs er her et vigtigt element.

Jeg vil gå over til den sidste del, som er lidt vigtig, fordi jeg godt vil prøve at være lidt konkret, selv om tiden er meget knap.

Det var den der, jeg gerne ville have frem. Jeg tror, vi alle sammen kunne være interesseret i på samme måde, som vi er blevet inspireret eller, hvad kan vi sige, punktet lidt med bilindustrien undervejs, at vi skal være som bilindustrien. Jeg sad og tænkte på, hvordan kunne du bruge lidt af den terminologi, jeg er ikke helt enig i den nemlig. Der er vel én ting, der er karakteristisk ved en bil, at man får en servicebog med, hvor der står, hvilken pære og farve og jeg ved ikke hvad, servicen skal gennemføres med bestemte kilometerantal osv. Måske skulle vi adoptere det fra bilbranchen, så ethvert byggeri havde en servicebog, der viste, hvordan man skulle holde det i orden. Det skulle være kvalificerede autoriserede folk, der gjorde det, og man vidste f.eks., hvor stophaner og andet var placeret.

Viden- og kompetencecentre. Der er talt om det. Lad os samle alle dele af vores branche, lad os udnytte den effekt, der er i, at unge under uddannelse går sammen, det gælder lærlinge, det gælder teknikeren, det gælder arkitekten osv., lad os samle os, udvikle erfaringer, viden og lære.

Efteruddannelse på samme sæt, at efteruddannelse og kompetenceudvikling er en naturlig del af samarbejdet.

Lad os arbejde sammen på byggepladsen i alle led, lad os uddanne os sammen, lad os bruge hinandens erfaringer på en anden måde og respektere de forskellige aktører på en anden måde, som man nu ind imellem mener kunne forbedre processen.

Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S

Mit navn er Lars Holten Petersen, og jeg repræsenterer i den her sammenhæng Byggeriets Evaluerings Center, og jeg har fået den opgave, en synes jeg ret udfordrende opgave, at repræsentere et ekspertsynspunkt. Jeg tror oven i købet, at i min opgavebeskrivelse stod der, at det var en uvildig ekspert.

Jeg vil godt starte med det samme at sige, at det med ekspert kan diskuteres, men det med uvildighed kan ikke diskuteres, fordi jeg er vildig som bare pokker i den her sammenhæng. Jeg er en del af byggeriet, og det er jeg faktisk stolt af. Jeg mener, byggeri er noget af det mest spændende og udfordrende, man overhovedet kan beskæftige sig med i denne her verden.

Det er der ingen grund til at lægge skjul på, jeg agter i hvert fald overhovedet ikke på nogen som helst facon at lægge skjul på, at det er min baggrund, og det er den baggrund, jeg nu forholder mig til i den problemstilling, vi behandler i dag, nemlig kvalitet, effektivitet og udvikling i byggeriet.

Der er også et gammelt ord, der siger, at den, man elsker, tugter man. Jeg ved ikke, hvor politisk korrekt det er at sige det nu om dage, men det er jo meget den situation, vi er i her, at vi holder af denne her branche, vi er en del af den, vi lever af den og vi har også visioner om, hvordan den skal udvikle sig. Men vi er ikke nødvendigvis tilfredse med den situation, vi er i i øjeblikket, vi vil godt fremad, vi vil godt gøre ting bedre. Og det er det, der er indgangen til mit oplæg her.

Vi har lige hørt, hvordan mine medindlægsholdere her har forholdt sig til tingene set fra de forskellige synspunkter, de nu repræsenterer, bygherresynspunkt og leverandørsynspunkt. Man kan godt blive forvirret, når man hører på, hvor mange forskellige vinkler der er på byggeri, hvor mange forskellige synspunkter, der gøres gældende. Men det er en naturlig ting, fordi byggeri er en meget kompleks affære. Det er lige så indviklet, som man gør det til, og så er det måske i virkeligheden lige så enkelt, som man er i stand til at gøre det til.

John Cederberg sagde, at overdrivelse fremmer forståelsen. Jeg vil prøve at fremme forståelsen ved at overdrive, men jeg vil påstå, at jeg overdriver ikke ret meget i mit forsøg på at skabe forståelse omkring byggeri og hvad det er, der karakteriserer byggeri.

Først og fremmest så gælder det for byggeri, som det gælder for alt andet i den her verden, at der er forskel på godt og dårligt.

Jeg hørte forleden dag i Radioavisen, at man nu er nået til, at man også inden for sundhedsvæsenet har erkendt, at der er forskel på godt og dårligt. Man har faktisk lavet en database, hvor man kan gå ind og se, hvordan de forskellige hospitaler klarer sig. Det bliver faktisk accepteret af aktørerne i sundhedsvæsenet.

Jeg tror også, at man inden for folkeskolen er nået til den erkendelse, at der er forskel på gode og dårlige lærere.

Og i byggeriet er vi ved at nå til den erkendelse, at der er forskel på godt og dårligt byggeri. Vi nærmer os langsomt en erkendelse af, at det nok er sådan, og vi bliver nødt til at forholde os til det. Og hvis vi vil skabe udvikling i den her branche, så er vi nødt til at kvalificere diskussionen.

Vi har hørt i dag, at der er undersøgelser, der viser, at dansk byggeri er dårligere og dyrere end svensk. Og der er omvendt undersøgelser, der viser, at svensk byggeri er dårligere og dyrere end dansk. Det fører os ingen steder hen, hvis det er den måde, diskussionen skal foregå på, vi kan i hvert fald som aktører i byggeriet ikke bruge det til noget som helst.

Jeg vil lægge denne her lille figur på, som er en meget meget forsimplet udgave af noget, som kan være yderst komplekst. Det her er en lille ting, som handler om, hvordan man bærer sig ad med at gøre ting bedre. Det kan bruges på det personlige plan, det kan bruges på virksomhedsplan, og det kan også bruges i en kompleks situation, hvor grupper af virksomheder arbejder sammen.

Det sidste er tilfældet i byggeriet. Byggeri er altid et samarbejde, som involverer forskellige virksomheder og mange forskellige mennesker.

Der ligger det sådan, at hvis man vil gøre ting bedre, så er man nødt til at forholde sig til resultaterne af det, man gør. Jeg har her taget udgangspunkt i, eller ved den her lejlighed taget udgangspunkt i, at vi bygger faktisk huse i Danmark, også i øjeblikket.

Vi mangler at kunne evaluere det resultat, vi når frem til. Vi mangler at kunne opstille en begrebsverden, som handler om: hvad er godt, hvad er dårligt? Hvad er det bedste? Og hvad er det, der karakteriserer det bedste?

Hvis man evaluerer på de bygninger, vi faktisk bygger i dag, så vil man være i stand til at se forskellen på godt og dårligt, man vil være i stand til at

identificere det, der er det bedste, det, man kan kalde for best practice. Hvad er det bedste? Hvad karakteriserer det bedste?

Det vil man være i stand til at lære af. Den læring vil være grundlag for forskning og udvikling, og det vil så i sig selv give en mulighed for at gøre det bedre næste gang.

Problemet med byggeriet i dag er, at vi har absolut ingen hukommelse. Det er en yderst spændende branche, fordi det, der sker, er, at man nulstiller verden fra opgave til opgave.

Hvis man vil se nøglen til udvikling i byggeriet, så bliver man nødt til at finde den i branchen og den måde, branchen fungerer på. Branchen er projektorienteret, den er drevet af projekter. Det, der har betydning for os som aktører i branchen, det er muligheden for at få den næste opgave. Det er det, der er vores incitament. Det er det, der driver os. Det er det, der skal give os anledning til at forbedre vores virksomheder.

Sådan som tingene foregår i dag, så er der øjeblikkelig tilgivelse for det, man måtte have lavet i den sidste opgave. Det, man får den nye opgave på, det er at komme enten med den laveste pris eller også med den bedste danske stil om, hvordan man har tænkt sig at løse den opgave.

Vi har i dag ikke en hukommelse, som fortæller noget om, hvad er det vi har bedrevet. Hvad er det, der karakteriserer de opgaver, vi som enkeltvirksomheder har været med til. Og det er vores problem, sådan som jeg ser det. Før vi får taget hul på det og konfronterer den problemstilling, før har vi ikke mulighed for at køre en systematik som den, jeg har forsøgt at beskrive her.

Der er sket nye ting, som gør, at der lige pludselig er et håb forude, nemlig stiftelsen af Byggeriets Evaluerings Center, hvor alle byggeriets parter har sat sig sammen og sagt: Vi er nødt til at forholde os til det her. Vi er i dag ikke i stand til at evaluere på det, vi rent faktisk producerer. Det er vi nødt til at kunne gøre.

Og vi har lavet et center, som er finansieret af parterne i byggeriet, som udvikler et benchmarking-system baseret på nogle relativt enkle nøgletal, som giver os mulighed for at se, hvad er resultaterne af det, vi foretager os. På den måde kan vi identificere det, jeg beskrev som best practice, vi kan lære af det, og vi kan bruge den læring som grundlaget for udvikling af ny viden. Så enkelt er det i virkeligheden, at vi skal ind i en mekanisme, hvor de her ting kommer til at fungere.

Og så er det selvfølgelig samtidig svært, fordi vi kommer på den måde ind og rører ved nogle grundlæggende strukturer i branchen. Vi ændrer et karakteristika, som har ligget i byggeriet, som handlede om, at byggeriet det var sådan et sted, hvor alle ligesom kunne begå sig, og hvor alle var lige gode fra starten. Det, det handlede om, det var pris.

Det her system vil skabe et marked, som økonomer kalder for et gennemsigtigt marked, som betyder, at der er en relation imellem pris og kvalitet. Den relation er en forudsætning for enhver form for konstruktiv konkurrence. Og det, der er vejen frem for os i dansk byggeri, det er, at vi får skabt gennemsigtigheden på markedet, og at vi på den måde får skabt grundlaget for en konkurrence. En konkurrence, som tager udgangspunkt i: Hvad er det bedste? En konkurrence, hvor de, der vil det bedste, viser vejen, og en konkurrencesituation, hvor de, der ikke er i stand til at levere, de forsvinder ud af markedet.

Det er sådan, som vi ser udviklingen i dansk byggeri, og det er sådan, som jeg personligt ser en meget meget spændende ny vending inden for branchen. Tak.

Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Så vil jeg skifte side, fordi nu er det Folketingets Boligudvalgs tur til at være i fokus. Og jeg kan ikke ovre fra min placering, afhængig af om det nu er yderst til venstre eller yderst til højre, det er jo mere, som man ser det fra salens side eller fra min egen side, så kan jeg i hvert fald ikke sige, hvem der beder om ordet. Det kan jeg bedre her.

Så vi vil tage hul på spørgerunden. Det er ikke umiddelbart let at finde helt overensstemmende fælles træk imellem de tre første indlæg og heller ikke imellem de partsindlæg, som yderligere er trykt i hæftet som kommentarer, men der er dog nogle.

Det ene er tidsfaktoren i byggeriet. Har vi urealistiske forventninger til, hvor hurtigt byggeri kan laves?

Jeg har selv en ganske klar undren over, hvorfor tidspres og korte tidsplaner i dag er lige så vigtige, nu hvor vi måske har en korttidsrente, der ligger på niveau 3-4 pct., mens i 1980'erne var den på 22 pct. Altså det må gøre en forskel.

Dengang kostede det rigtig mange penge, eller rettere sagt, man sparede rigtig mange ved at forcere byggeprocessen. Men det kan vi ikke sige er tilfældet i dag, der er i hvert fald ikke noget økonomisk rationale af samme styrke, som der var, da renten var væsentlig højere. Så det, der må være afgørende, det er, at der er den tid, der gør, at tingene kan laves og blive færdige til tiden.

Vi hørte et af eksemplerne også i indledningen på, at mangellisterne er uhyggeligt lange. Er det, fordi vi har for dårlige holdninger? Eller er det, fordi der reelt er for kort tid til at gøre det færdigt?

Man sætter altså dette at aflevere og formelt at få overstået afleveringsforretningen i tide, så man undgår dagbøder, højere, end at byggeriet reelt er færdigt. Det er et af problemerne.

Er noget andet også, at vi har urealistiske forventninger til både tid, pris og kvalitet? Skaber man allerede i designfasen nogle forventninger om, at man kan denne gang få et lavt licitationsresultat, der så gør det muligt enten at putte flere kvaliteter ind, end man har regnet med, og så bliver man alligevel skuffet bagefter og skal gennemføre en sparerunde?

Vi har hørt nogle andre ønsker om tidlig inddragelse af samarbejdspartnerne i byggeriet. Entreprenørerne vil gerne have betydelig medindflydelse på detailudformningen, og det mener jeg også, de har. Håndværkerne vil også gerne have medindflydelse på, hvordan tingene skal laves. Og det stemmer så også med ønsket, som er fremsat i partsindlægget fra teknik om i højere grad på tekniksiden at lave udbuddene som mere overordnet karakter som funktionsudbud end som gennemdetaljerede løsninger.

Over for det står det synspunkt, som jeg selv som rådgiver har hørt masser af gange: Jamen I tegner jo ikke nær så meget, som I har gjort før. Er det, fordi I er under priskonkurrence? Eller er det, fordi I ikke kan mere? Og vi kan jo ikke bygge efter tegningerne. Det er det modstående synspunkt. Og hvad skal man så tro? Hvad er det, man ønsker? Det håber jeg bl.a. også, spørgsmål og svar her kan komme til at belyse nærmere.

Der blev nævnt mafiaånd på byggepladsen, og man kunne også kalde det rockermentalitet, hvor man måske slås.

Er der brug for en ny ånd både i samarbejdet mellem bygherrer og entreprenører og underentreprenører og medarbejdere og en bedre samtale i stedet for en konstant kamp?

Er der brug for nye holdninger, mere jysk håndslag end dette at læse kontrakter og satse på, hvad man har glemt at få specificeret, som udgangspunkt for at komme med regningskrav og ekstrakrav bagefter?

Det er i hvert fald nogle af de problemstillinger, man må forholde sig til.

Og mere vil jeg så ikke tage af jeres tid.

Værsgo, hvem vil lægge ud? Ja værsgo.

Inge-Lene Ebdrup (V)

Tak for det. Tak for nogle inspirerende og gode indlæg.

I det første indlæg var der et område omkring det med produktion på byggepladsen kontra produktion i industrihaller.

Jeg kunne godt tænke mig at bede om en udbygning af, hvad vil de økonomiske konsekvenser være i forhold til udviklingen af de her nye måder med større elementer, alternativt hvordan går det med udviklingen i forhold til f.eks. mobilskærmning på byggepladsen for at undgå vejrlig og spild dage.

Hvordan vil de økonomiske konsekvenser af de to alternativer se ud i forhold til bygherren og i forhold til samfundet?

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Jeg vil gerne sige, at det er min helt klare opfattelse, at det produkt, man får ud af en indsats, det afhænger af, under hvilke omstændigheder indsatsen kan ydes. Og det vil sige, at jo mere "komfortabelt" vi kan gøre det, jo flere redskaber man kan have til sin rådighed, jo bedre produktion får vi ud af det.

Og for mig er der ingen tvivl om, at den produktion, der kan ske under rimelige konditioner, den vil fremme byggeriets både kvalitet og det tidsmæssige aspekt.

Det er typisk, hvis man er på en byggeplads i vinterperioden eller i en regnfuld periode og ser betonelementer blive sat op f.eks. i temmelig meget vand, mudder osv, at det er jo utroligt svært under de omstændigheder at præstere kvalitet.

Og når så man tænker på, at det er millimeter, der afgør, hvordan det færdige byggeri kommer til at se ud, så er det helt klart, at den del af produktionen, man kan flytte ind i en produktionshal, det bør man gøre.

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Ja, kun den kommentar, at vi skal huske på, at byggeri i Danmark er ikke kun nybyggeri. Og derfor er det meget vigtigt, at I, der sidder i Boligudvalget, er opmærksomme på de initiativer, vi i branchen gerne vil have omkring vinterbyggeri, totalinddækninger.

Hele renoveringsdelen og vedligehold skal I huske at have med her, fordi det udgør faktisk en meget stor opgave af vores daglige arbejde i virksomhederne og for os, der skal leve af det, men jo også for de mennesker, der skal leve under, at vi reparerer og vedligeholder deres boliger.

Så derfor er renovering og vedligehold en stor del, som vi gerne så, vi gjorde noget ved med hensyn til vinterforanstaltning.

Morten Homann (SF)

Jeg vil først sige tak for nogle gode indlæg og også kvittere for, at flere af jer har efterspurgt sådan en vinterbyggeløsning. Det er jeg meget glad for, det håber jeg i hvert fald også, at vi kan komme til at gå videre med, for det synes jeg er en fantastisk god idé.

To konkrete spørgsmål: Især Bent Frank belyste spørgsmålet omkring efteruddannelse og problemerne omkring efteruddannelse. Har I nogle mere konkrete bud på, hvordan man kan løse det der efteruddannelsesproblem? Er det kun, kan man sige, et kulturproblem? Er det et kulturproblem på arbejdsgiverside eller på medarbejderside? Eller er det noget, som vi f.eks. ved at lave nogle puljeordninger eller lignende kan prøve at stille nogle bedre rammer op for efteruddannelsen?

Så er der spørgsmålet omkring tidsplaner. Jeg synes, at det kan være godt at få jeres bud på, i hvor høj grad er problemet, at tidsplanerne bliver en konkurrenceparameter i byggeriet. Jeg vil sige, hvis det, at man har urealistiske tidsplaner, kun er et udtryk for dårlig planlægning, så er det én form for løsning, der skal til. Men er det udtryk for, at man i selve projekteringen gør tidsplanen til en konkurrencefaktor, jamen så er det måske i virkeligheden et andet sted, man skal sætte ind. Så er det spørgsmålet om beskrivelse af de projekter, som der bliver budt ind på.

Så det vil jeg meget gerne have jeres vurdering af.

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Jeg vil godt sige noget om efteruddannelse, som har været nævnt før, at det er meget svært, hvis branchen lider under, at vi ikke ved, hvornår vi har job. Altså de der konjunkturskift, som vi har set undervejs, manglende planlægning, vil jeg kalde det, fra politisk hold. Vi ved, hvem der har boligkrav om nogle år, det burde vi kunne lave en planlægning på, der var længere end den horisont, vi arbejder i nu.

Det påvirker naturligvis virksomhedernes muligheder for at fastholde folk og dermed lave en personalestrategi, som indebærer, at man også har folk på efteruddannelse. Det er den ene del af det.

Den anden del af det er jo naturligvis, at man også efteruddanner sig undervejs i et livsforløb. Der er leverandøruddannelser osv.

Men det, vi forestiller os, det er, at vi skal have et bedre undervisningsmateriale, at efteruddannelsen er en del, vi arbejder med hele tiden, at lærebøgerne fortæller noget om de nye strømninger, vi har, Lean Construction, trimmet byggeri, BygLOK osv., at vi der har læremateriale, lærebogsmateriale, som indgår som en naturlig del. Og det tror jeg, vi kan blive enige med alle parter om, at sådan noget skal vi have frem.

Det har altså noget at gøre med både behov, men også muligheder og i særdeleshed, at der skal være stabilitet i branchen, tror jeg på, at vi er nødt til at lægge ind som en del af vores problem.

Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S

Med hensyn til efteruddannelse, så er mit meget kyniske syn på det, at når der ikke er mere efteruddannelse end, hvad der rent faktisk er tilfældet, så er det, fordi det ikke kan betale sig for virksomhederne at gøre det.

Det hænger sammen med mit synspunkt om, at vi skal få skabt en sammenhæng mellem godt fungerende virksomheder, som er virksomheder, der efteruddanner deres medarbejdere, og succes på markedet og gode produkter. Så har vi også et incitament til at skabe det miljø, der skal til, for at man får efteruddannelse ind som en helt naturlig del af fornuftigt fungerende virksomhedsliv.

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Når jeg taler om finansiering af en efteruddannelse eller en finansieringsreform af efteruddannelsessystemet, så nævnte jeg udtrykkeligt, at jeg ser det som en personlig ordning, en personlig konto for den enkelte medarbejder, således at man kan tage den med fra virksomhed til virksomhed, når man får en anden arbejdsgiver.

Jeg mener også, at incitamentet for den enkelte medarbejder ligger i, at vedkommende har sådan en konto, hvor der står penge på, og det vil tilskynde den enkelte til at udnytte denne opsparing til også at få efteruddannelse i modsætning til måske en større puljeordning.

Så vil jeg selvfølgelig også sige, at det her kan byggeriets parter jo løse i forbindelse med deres overenskomstforhandlinger, men man kan jo også vælge at se på det som en feriepengeordning, som der tages initiativ til på anden måde.

For så vidt angår tiden, så vil jeg sige, at det ligger mig utroligt meget på sinde, at vi ikke foregøgler os selv, at problemerne løses ved at lave tidsplaner, der strækker det enkelte byggeri over en længere periode. Jeg tror ikke, og det er min erfaring fra mange byggepladser, at det er ikke der, problemet er.

Problemet er disponeringen af arbejdskraften, planlægningen, som Arne Johansen var inde på, af de enkelte entrepriser; de enkelte sjakbajers indbyrdes planlægning skal vi over til.

Og man skal også være opmærksom på, at der står nogle brugere i den anden ende, som selvfølgelig har behov for det byggeri. Ellers blev det jo ikke sat i gang. Og det er jo lige så drivende for, hvornår byggeriet skal være færdigt som økonomien, selv om jeg fremhævede økonomien, det er jeg helt opmærksom på, John.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Jeg vil jo, selv om det normalt ikke er tilladt ordstyreren også at blande sig i debatten, gerne påpege, at det sidste problem, som Bent Frank nævner, nemlig i virkeligheden konflikten mellem bygherrernes ofte meget lange beslutningsproces og godkendelsesproces og så, når beslutningen er taget, ønsket om, at byggeriet hellere skulle være færdigt i morgen end i overmorgen, er selvfølgelig væsentligt.

Og detailplanlægningen af byggeriet finder jo som regel først sted, når der er skrevet kontrakter. Og det er faktisk lidt for sent i forhold til de terminer, som parterne i realiteten allerede på forhånd har forpligtet sig til. Og det er noget af det, der kan gøres bedre.

Jeg ved også, at man siger, at hvis man som enkeltstående bygherre laver en rummelig tidsplan, så kommer det bare nogle andre byggerier til gode, fordi så bliver den pågældende byggeplads, hvor der er god tid, afmandet, og så flytter man sine ressourcer til de nødlidende pladser. Så også her er der tale om en ond cirkel, nogle selvforstærkende dårlige vaner, som smitter. Og det må kunne gøres anderledes, og det må kunne gøres bedre.

Modellen, som Bent Frank foreslår, med den personlige opsparingskonto til efteruddannelse, har i hvert fald én klar fordel, at den er ikke konkurrenceforvridende og til fordel for de firmaer, som bevidst fravælger en systematisk efteruddannelse.

Det er et andet af mafiaproblemerne i byggeriet, at alt er kortsigtet. Og det der jo rigtigt, som Lars Holtén også siger i sit indlæg: Byggeriet er en sektor, der skal tænke langsigtet, men skal overleve kortsigtet, og det er et alvorligt dilemma, som man ikke kan snakke sig fra.

Lars Kramer Mikkelsen (S)

Nu er der selvfølgelig masser af beboere til stede, kan man sige, i forskellige former for byggeri. Jeg savner måske lidt, at man tog udgangspunkt i, hvem er det, vi bygger for? Ind imellem kan man få indtryk af, når man diskuterer med folk i byggebranchen, at det i virkeligheden er dem, man bygger for. Men det er jo altså beboerne, man bygger for.

Så derfor vil jeg prøve på på en måde lige at rejse et spørgsmål, som i virkeligheden er lidt relateret til det virkelige liv i virkeligheden.

Jeg bor på Østerbro i et moderne byggeri. Nogle af jer vil formentlig kunne huske det fra det, der i sin tid ved et rent uheld fik en stålkugle til at ramme en bevaringsværdig bygning på byggegrunden. Det er i øvrigt et byggeri, som vi er meget glade for at bo i. Det er meget lækre faciliteter, det er lækkert indrettet osv., så vi er bestemt glade. Hvis nu bygherren er her, skal jeg lige skynde mig at sige det. Det er vi.

Men jeg vil godt sige, at der er i virkeligheden et eksempel, som rammer ind i nogle af alle de indlæg, som er kommet fra det her byggeri. Vi havde på et tidspunkt en vand- og varmemålingssituation, der var et eller andet med,

at de, der skulle komme og aflæse det her, ikke kunne læse af, hvad vi havde af forbrug. Det var vi sådan set meget glade for, fordi de havde problemer med at anslå vores forbrug.

Men det førte jo til, at det væltede ind med håndværkere, som skulle finde ud af, hvor den her varmemåler sad. Man kunne godt finde selve aflæsningsmåleren, men man kunne ikke finde den der pulsmåler, eller hvad sådan en nu hedder, der sidder på vandrørene. Og ingen kunne finde den.

Og det fører jo til på et tidspunkt, at der er en mand, der til sidst bevæger sig ned til en lem, som ligger mellem en bruseniche og et toilet, en toilet-kumme. Der var plads til, at han kunne få hovedet ind i den lem, som var helt nede ved gulvet, men det viste sig med en lommelygte, at han fandt den der pulsmåler oppe i halvanden meters højde. Og selv om jeg tror, Arne Johansen har forskellige typer håndværkere i sit fag, så tror jeg ikke, han har nogen med arme på halvanden meter. Så han kunne jo ikke nå op og skifte den der måler eller pulsmåler, eller hvad jeg nu skal kalde den for ud deroppe. Så det førte jo til, at den flisevæg, som var mellem vandrøret og måleren, skulle bankes ned, før at man kunne komme til at skifte den der målerenhed ud.

Og jeg vil godt stille det præcise spørgsmål: Vil logbogen og vil den der styring kunne løse sådan nogle problemer, som man som helt almindelige mennesker godt kan føle, der indimellem kan være ved et i øvrigt ellers meget lækkert og velfungerende byggeri? Vil det være en måde at løse sådan nogle problemer på, så vil jeg sige, så vil det være ganske behageligt.

Og så et lille enkelt spørgsmål mere, når vi nu taler om det med brugerne. Kvaliteten i byggeriet måles jo også ved, når folk i øvrigt flytter ind og sådan kan trække vejret og ånde i byggeriet, og jeg tænker på alt det her, som i de senere år er blevet sat meget fokus på, skimmelsvampeproblem, og der tænker jeg på snakken om vinterbyggeri og i øvrigt ellers byggepladsstyring, vil vi kunne styre den slags ting bedre, hvis vi får mere kontrol over byggepladsen?

Jeg mener i virkeligheden, det er en faktor omkring det med skimmelsvamp, en faktor, som vi i al for høj grad overser. Jeg oplever mennesker, vi oplever det som politikere, mennesker, der kommer til os siger, hvad gør I ved det, og kan I ikke gøre noget ved det. Og jeg er nødsaget til at sige, at vi, byggeriet, de mennesker, der styrer de her boligselskaber, eller hvad det nu ellers er, hvor de her mennesker bor, betragter jo i høj grad disse mennesker som tosser. Og det er helt almindelige mennesker, som i virkeligheden er blevet udsat for et byggeri, hvor vi andre har lavet nogle fejltagelser, det skal løses. Og jeg vil godt spørge, om I tror, det kan løses med nogle af de fine bud, I giver os.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Jeg tror ikke, at vi skal besvare spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for den pulsmåler, man ikke kunne komme til at skifte ud. Fordi det er et af de indlysende eksempler, som vi alle sammen kender under forskellige forklædninger på decideret tåbefejl, og som ikke må forekomme.

Det andet spørgsmål om skimmelsvampe har Arne Johansen markeret på, men jeg vil nu tillade mig at spørge Lars Holten som rådgiver, der også har været meget inde i en række skimmelsvampesager: Hvor stor udstrækning er skimmelsvampeproblemer relateret til opførelsesfasen eller til brugsfasen?

Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S

Det er koblet til begge faser, og problemet med skimmelsvampe er, når først det er der, så er det et problem, som er næsten umuligt at komme til livs, uden at man næsten river huset ned eller bygningen ned og bygger noget

nyt. Og det er også et problem, at mennesker reagerer meget forskelligt på det, sådan så man, nogle kan tåle at være i en bygning, andre kan ikke tåle at være i en bygning. Har man først fået det, så har man fået det, og så er det et kæmpeproblem.

Det er et problem, der bliver forsket en hel del i i øjeblikket, og vi er ved at have styr på, hvad skal vi sige, forudsætningerne, og også på hvordan man så bærer sig ad med at undgå det. Men det er altså en ting, der er koblet både til den måde, til de materialer, man bruger, den måde, de bliver lavet, den måde, man bygger huset på og den måde, man bruger det på. Så svaret er altså, at det er faktisk hele vejen rundt.

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Det var nu ikke svampene, jeg var ude efter, det var Lars Kramer Mikkelsens spørgsmål om lange arme, og jeg har til hans spørgsmål at sige, at man får ikke længere arme af at læse bøger, så skal de i hvert fald være meget tunge.

Altså det, jeg vil prøve at sige med det, er, at logbogen løser ikke problemet med tåbeligheder, men den kunne give mulighed for, at man vidste, hvordan man skulle angribe problemet, når man kommer ud for det. Det er den ene ting.

Den anden ting er: Kernen i det, Lars Holten Petersen siger, at det, vi giver som et forslag her, de sjakbajser eller den håndværker eller de to, der i hvert fald her har været involveret, hvis de havde talt sammen, så er jeg sikker på, at der ikke kom fliser over måleren, så havde de fundet ud af, at lemmen passede sammen med måleren, og det er vel kernen i den måde, vi skal prøve at komme frem til.

Lars Kramer Mikkelsen (S)

Det bliver ganske kort. Jeg vil godt stille et præcist spørgsmål så til jer alle sammen: Er der i virkeligheden strid imellem pris, og er der en strid imellem pris og kvalitet? Er det sådan, at hvis vi forlanger, at der er, og nu taler jeg ikke om kvalitet, mahognitræ osv., men kvalitet i håndværksudførelse, er der en strid imellem de to elementer, vi vil have ordentlig byggeri, ordentlig kvalitet og pris, og vi vil have det billigst muligt, er der en strid mellem det?

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Altså ser man væk fra de sorte får i branchen, som jeg ikke mener tegner branchen generelt, så vil jeg sige, set fra en bygherres side, er der ikke sammenhæng imellem prisen og den kvalitet på det håndværksarbejde, der udføres. Det kan vi ikke påvise i nogen af vores mange byggerier.

Men det er klart, at man kommer somme tider ud for et af de sorte får, som, uanset hvad prisen er, laver et dårligt håndværksmæssigt arbejde. Men de bør ikke tegne branchen som helheder, de bør ikke ødelægge indtrykket af, at den danske håndværker er en dygtig håndværker, hvis han får lov til at udføre sit arbejde.

Inge-Lene Ebdrup (V)

Tak for det. Jeg vil gerne vende lidt tilbage til det, jeg spurgte til før, fordi det her med produktion i industrihaller frem for produktion på byggepladsen det kan jeg ligesom forstå på indlægsholderne, i hvert fald på Bent Frank, at det på kvalitetssiden jo gerne skulle give langt bedre resultater. Hvordan vil det så se ud på prissiden, vil en sådan overgang til produktion i industrihaller, hvordan vil det vise sig på prisen i op- og nedgående retning?

Og så sidder jeg sådan og tænker på, at vi kan jo ikke undgå, at de her elementer, uanset hvor store vi nu kan få dem lavet i industrihaller, så kan vi jo ikke undgå, at de skal ud på et tidspunkt, de skal vel sættes op engang, og vi kan jo ikke alle sammen kun bygge i de 6-7 bedste måneder om året, så hvad så med kvaliteten her og vejrlig.

Jeg tænker sådan på en konsekvens, kan vi sige konsekvensberegning af kvalitet i forhold til pris i forhold til at leve med den kvalitet, man får ved at bygge under de vejforhold, vi har.

Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører

Det er jo klart, at hvis man under styrede klimatiske forhold kan få en produktion og nogle større komponenter, så må man alt andet lige, hvis man sammenligner med andre industrielle metoder, formode, at disse komponenter bliver både billigere og bedre end tilsvarende opført under vanskelige vilkår på en arbejdsplads.

Så jeg tror da, at hvis man kan komme dertil, så vil man opleve, at man kan få nogle både kvalitetsmæssige og prismæssige forbedringer. Men man skal jo så også gøre sig selv klart, at det ligger i, at man altså bruger nogle mere standardiserede komponenter, og at man derfor, når man planlægger byggerierne skal sørge for, at det er gjort på et tidligt tidspunkt, og man skal være villig til at acceptere de begrænsninger, det så kan give i f.eks. arkitektonisk udtryksform eller i individuel funktionalitet.

Ulrik Kragh (V)

Nogle af de ting, som vi oplever, er, at så er der fokus på kvaliteten, så laver vi et krav om, at der skal laves kvalitetssikringsplaner, så er der fokus på sikkerheden, så laver vi et krav om, at der skal laves sikkerhedsplaner og sundhedsplaner og arbejdspladsvurderinger.

Når det er sådan, at vi kigger på, hvad det er, der bliver peget på i dag, så er grænsefladerne, det at overdrage fra arkitekten til ingeniøren, fra ingeniøren til entreprenøren, fra entreprenøren til bygningshåndværkeren de overdragelsesforretninger det er det, der giver potentialet til effektivitetsforbedringer.

Men oplevelsen i dag, synes jeg, er, at kvalitetssikringsplanen står i én mappe ét sted, og sikkerheds- og sundhedsplanen står i en anden mappe et andet sted, og arbejdspladsvurderinger står i en tredje mappe et tredje sted. Og når så det skal laves, så stiller man sig sammen i en lille klynge, og så hører man, at sådan og sådan gør vi.

Hvad muligheder har man samarbejds-mæssigt for at kunne bruge sikkerheds- og sundhedsplanerne, kan bruge arbejdspladsvurderingerne i arbejdstilrettelæggelsen, så vi både får minimeret antallet af arbejdsulykker, således at vi får mulighed for, at den planlægningsressource, der bliver brugt på de her ting, de kan flytte det.

Fordi jeg oplever jo i dag, at vi som regulator, som politikere, fokuserer på et eller andet, og så giver man sig til at lave noget. Det bliver sådan stat i staten, der ikke bliver brugt til noget som helst. Har I et bud på det?

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Jeg synes, det er et meget relevant spørgsmål, fordi netop hele sikkerhed og sundhed på byggepladsen er jo noget, som der er meget fokus på i denne tid. Jeg kan sige personligt i Forsvarets Byggetjeneste, kører vi i øjeblikket forsøg på byggerier, hvor vi allerede i projekteringsfasen indarbejder planen for sikkerhed og sundhed, således at vi sammen med Branchearbejds miljørådet for Bygge og Anlæg har, om jeg så må sige, et udviklingsprojekt i gang, hvor vi netop kombinerer tingene og undgår den situation, du peger på, hvor det er sådan en mappe, der står på hylden, og som man tager frem, når der skal være sikkerhedsudvalgsmøde eller sådan noget.

Så vi er i gang, men man kan selvfølgelig altid diskutere, om det går stærkt nok, om vi kunne forcere udviklingen. Men jeg er meget positiv på det område, og det bør jeg måske også være som medlem af Branchearbejds miljørådet.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Er der andre, der har kommentarer til indlægget fra Ulrik Kragh? Fordi han peger jo på noget centralt. Er der for meget ekstemporalspil på den enkelte byggeplads og for få rutiner, fordi man kender hinanden ikke fra før og heller ikke i fremtiden, men kun lige netop nu og skal løse en afgrænset opgave sammen?

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Jeg vil godt måske gentage det, jeg sagde før. Hvis vi kigger på en byggeopgave som en proces, og vi har altså et projekt, vi her skal have udført, må det jo være naturligt, vi snakkede efteruddannelse før. Hvad med foruddannelse? Altså hvorfor sætter man dog ikke disse mennesker sammen og sørger for at træne dem, således at vi er klar til at bygge det i alle led. Og jeg har det på samme måde, at det er jo dybt deprimerende for os, der arbejder i faget, at vi ikke kan få styr på vores arbejdsmiljø.

Og det hænger bl.a. sammen med meget samtidigt arbejde, som jeg kan beskrive med et ekstempe. Jeg var på et møde senest i provinsen, hvor vi diskuterede støj. Det kom sig ganske enkelt af en stor byggeplads, hvor tømmerne gik og satte gips op, samtidig med at ham, der skulle sørge for ud-sugningen altså ham, der sørgede for hele den installation, skar og borede og regerede faktisk i hovedet på dem, sådan at alle skulle gå med høreværn hele dagen og hele tiden.

Og det er et af de problemer, som ligger i en kombination af, at man ikke udnytter den erfaring i alle led af apparatet. Og der tror jeg nu, vi rører ved noget konkret, og det må jeg godt sige – jeg noterede mig, at vi nu holder øje med alle dem, der cykler over Rådhuspladsen, samtidig med at vi skærer ned på Arbejdstilsynet. Jeg tror, I skal vurdere prioriteringen.

Gudrun Laub (V)

Vi har hørt om mangelslisterne og efterlyst koordinering og bedre samarbejde og bedre holdarbejde, og det, vi hører som svar, det er jo altså koordinering, efteruddannelse, fælles hukommelse.

Hvad jeg savner, det er respekt for godt håndværk, og jeg synes egentlig, I snakker lidt udenom, fordi det er vel noget af det, der er sat lidt over styr, i forbindelse med at der var nogle byggerier, der skulle gå så hurtigt, at det var tidsplaner under eventuelt dagbøder, som var afgørende, hvor selve byggeriets kvalitet og den enkeltes arbejde er blevet nedvurderet. Altså selvværdsfølelsen hos den enkelte håndværker synes jeg har haft meget trange kår.

Det byggeri, jeg har mest beskæftiget mig med på det mere professionelle, det er byggeri af plejehjem og ældreboliger. Men det gælder jo alle sektorer, alle former for byggeri, at den enkelte håndværker ikke har den gammeldags virkelig stolthed over det arbejde, der er udført, så det er mit spørgsmål til jer: Hvem er det egentlig, der sørger for at rose den murer, som sørger for, at alt er i vater eller sørger for, at tømreren har sit i orden, at den manglende koordinering, at de alle sammen tænker på, at de andre skal altså også være der.

Jeg synes, Lars Kramer Mikkelsens eksempel var både typisk og meget godt, at de hver især jo, hvis man har et samarbejde og gensidig respekt for det gode håndværk, også tænker på, hvordan den næste kan komme til.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Kommentarer til det indlæg, som jo i virkeligheden også handler om måske af og til manglende respekt for det, som andre har lavet på byggepladsen, og hvor man kører med trillebør på parketgulvet eller rillefræsere hos elek-

trikeren, der danser fandango hen igennem de fine, pudsede vægge på et for sent tidspunkt, fordi man har glemt noget.

Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S

Det er jo dybest set, derfor vi diskuterer nye samarbejdsformer, netop samarbejdsformer, hvor vi får den respekt ind igen, fordi den har været der, og den er så på en eller anden facon gået fløjten, fordi vi i et eller andet forsøg på at effektivisere og få ting til at køre under relativt umulige forhold, jamen så har vi sat den over styr. Det, vi ønsker, det er at komme tilbage til lige præcis den måde at arbejde sammen på. Jeg tror, det er vores alle sammens ønske at opnå det, vi tror sikkert også på, at det giver de bedste resultater.

Men jeg vil så godt lige sige til en af dem, der stillede spørgsmål tidligere om sammenhæng mellem pris og kvalitet, at selvfølgelig er der også i byggeri en sammenhæng mellem pris og kvalitet, det er der alle steder i det her liv, og det er der altså også i byggeri.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Jeg plejer selv at sige om sammenhængen mellem pris og kvalitet, at en høj pris er ingen garanti for høj kvalitet, men en lav pris gør det unægtelig noget sværere at levere en høj kvalitet. Så den sammenhæng er der i hvert fald.

Lars Kramer Mikkelsen (S)

Det er klart fra politikerside så ved vi jo godt, at når der skal bygges, så skal der bygges til den principielt set den billigst mulige pris, vi skal passe på med, hvad borgernes penge bliver brugt til osv., så derfor er det selvfølgelig vigtigt for os.

Men når jeg søger efter det her, så er det, fordi man i hvert fald fornemmer, når man ikke er fagmand, så fornemmer man, at det ikke altid er tilfældet, at det her med pris og kvalitet behøver at strides imod hinanden, fordi det i virkeligheden meget ofte handler om almindelig planlægning og strukturering.

Og derfor må jeg indrømme, synes jeg, at de der tanker omkring byggepladsstyring og styring af byggeriet og for den sags skyld også det at sætte sig ned og være tvunget til at beskrive, hvad fanden det er, der er foregået, undskyld mig nu. Når Arne Johansen taler om byggeriets logbog, så er jeg ret sikker på, at så er det sådan nogle ting, der kan tælle, og det vil højne kvaliteten, det vil altså også gavne det, at der skal bo mennesker i det bagefter.

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Jeg vil godt sige, det var det med stoltheden. Prøv at tage ud på en teknisk skole og så se de unge mennesker, der går dér, de er stolte af, at de er kommet i lære, de er stolte af, at de har muligheden for at få et svendebrev, det kan jeg love dig, det er fuldstændig den samme, som da jeg var i lære, stoltheden er der. En gang imellem er det bare svært ligesom at bevare, kan vi sige, humøret.

Og jeg kan give et eksempel: En stor byggeplads, jeg var selv sjakbajs for tømrerne, meget flot byggeri, en arkitekt her fra København havde tegnet det, det var i det jyske, vi var lidt skeptiske for den fine arkitekt herovre fra. Flot byggeri, hvad sker der? Prisen bliver for høj, så må man skære ned på det, så tagstenene forsvandt og blev udskiftet med eternitplader osv. Så er det engang imellem svært at bevare stoltheden. Men husene står der, de er flotte, og nu har de fået tagsten på. Men stoltheden er der, kan jeg garantere for, men en gang imellem sætter man os til nogle job, som vi ikke er stolte af at udføre. Det er noget andet.

Ulrik Kragh (V)

Det er jo super med stolthed. Men jeg synes egentlig Lars Kramer Mikkelsens eksempel var meget godt, for jeg er sikker på, at smeden har været stolt af at have sat den måler på, lige præcis hvor tegningen har vist. Jeg er også sikker på, at tømreren, der har sat en træplade op bagefter, har været stolt over at sætte lemmen, lige præcis dér hvor tegningen har vist. Og jeg er sådan set også sikker på, at mureren har været stolt over at sætte fliserne op, fordi det har han gjort præcis, som tegningen har vist.

Det, der bare ikke er grund til at være stolt over, det er, at tømreren satte pladen op foran måleren, og det er jo lige netop dér, vi kommer til sagens kerne. For hvad er det, der sker? Der sker det, at tømreren har fået en akkord på at sætte pladen op, og når han fem gange i træk har oplevet, at han bliver standset i sin akkord, fordi tegningerne ikke passer sammen, så kommer vi i den situation, at han siger, nu gider jeg altså ikke spørge mere, nu sætter jeg bare det lort op, så må de slås med det bagefter.

Og der må jeg så spørge, og det gælder egentlig også den der efteruddannelseskonto: Hvornår tager håndværkere, der med respekt for sig selv minimum skal have over 200 kr. i timen, også sådan lige den anden kasket og så siger, altså der skal også være en stolthed ved det, jeg laver?

Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Jeg vil gerne lige have det firma, hvor man får minimum 200 kr., for jeg har et par folk, der gerne vil have byttet dér.

Det andet, jeg godt vil sige omkring det dér, det kan vi godt få en god snak om, fordi jeg tror ikke, den tømrer har været stolt af at sætte den plade op, ej heller mureren. Det er det, vi skal have gjort bedre, det synes jeg, vi skal være enige om. Lad os så tage en fight om så meget andet, men det er lige præcis kernen i det.

Vores kunder, dem, der skal bruge det bagefter, kan ikke være tjent med, at vi tér os på den manér.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Og som afsluttende bemærkning vil jeg gerne tilføje, at for mig er der ingen tvivl om, at selv om projektgranskning og projektmøder forud for entrepriserens igangsættelse og gennemførelse er et element i kvalitetssikring, så bruges der nok lidt for få ressourcer på det. Det er en udgift, man kan se. Besparelserne er der, hvis man gør det her grundigt, og man undgår mange fejl. Og det tror jeg der skal puttes ressourcer på.

2. Bygningen

- Gør brugerinddragelse byggeriet bedre?**

Bygningen - Gør brugerinddragelse byggeriet bedre?

Debattemaet behandler den færdige bygning, dens egenskaber og pris både som nybygning og i forhold til drift og vedligehold samt renovering. Det er slutbrugerne, ejerne, investorerne samt bygherre og driftsherre, der er i centrum her, medens rådgivere og entreprenører opfattes som leverandører til bygningen.

Som henholdsvis "kunde", "leverandør" og "uvildig ekspert" gav nedestående et skriftligt og et mundtligt oplæg til debatten:

- Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet,
- Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører,
- Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole.

John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører, virkede som ordstyrer under hele debattemaet, og debatten foregik alene mellem politikerne og formiddagens oplægsholdere samt Dansk Handicap Forbund.

Fra de politiske partier er der stillet spørgsmål fra Inge-Lene Ebdrup (V), Gudrun Laub (V), Lars Kramer Mikkelsen (S) og Morten Homann (SF), og Boligudvalget havde desuden bedt Arly Dalgaard, formand for Dansk Handicap Forbund om at deltage i spørgepanelet. Spørgsmålene kredser generelt om brugerinddragelse og forventninger til pris, kvalitet og holdbarhed på den færdige bygning, og specifikt er der fokus på:

- byggepraksis, lovgivning og arkitektuddannelse vedrørende tilgængelighed for handicappede i boliger og offentlige bygninger.
- det seneste boligforligs betydning for de handicappede og tilgængeligheden i boliger.
- en bedre dialog med de handicappede.
- offentlige udbud med mere international konkurrence.
- brugerinddragelse i byfornyelsen og i forhold til de direkte slutbrugere.
- de professionelle rådgivere og entreprenørers pligt til at gøre forbrugerne opmærksom på aftalegrundlaget samt forbrugernes egen pligt til at være opmærksom på aftaleindholdet.
- tilstrækkelig uddannelse og erfaring i nye samarbejder, for at arkitekter og entreprenører kan styre byggeprocessen bedre og føre mere kvalificeret tilsyn med det færdige bygværk.
- presset på arkitekter til at gå på kompromis med god arkitektur.

I bilag E og F er vist de overheads som Villy Dyhr og Jørgen Vorsholt anvendte i deres oplæg.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Velkommen tilbage efter kaffepausen. Vi tager nu fat på anden del af formiddagssessionen, den, der handler om bygningen. Den har fået undertitlen: Gør brugerinddragelsen byggeriet bedre?

Jeg er nu ikke sikker på, om denne undertitel vil blive opfattet indskrænkende hverken af indlægsholderne eller af spørgerne efterfølgende. Men det er i hvert fald et forsøg på at anslå et tema.

I denne afdeling skal vi høre indlæg på forhånd forberedt af Villy Dyhr, Jørgen Vorsholt og Sven Felding og Arly Dalgaard fra Dansk Handicap Forbund vil også have mulighed for at komme med et kortere indlæg.

Ellers vil det videre forløb være som i første afsnit altså med efterfølgende spørgsmål fra Folketingets Boligudvalg.

Jeg er ikke i tvivl om, at der også i salen er en række personer, som meget gerne vil have lejlighed til at stille spørgsmål. Vores tidsprogram i dette afsnit bliver endnu mere presset end i første, så jeg vil sige, jeg håber, og jeg skal gøre mit yderste for, at der i den spørgetid, som er afsat allersidst i dag, bliver lejlighed til at stille spørgsmål fra salen.

Med disse ord giver jeg talerstolen videre til Villy Dyhr. Værsgo.

Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert

Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Jeg skal ikke snakke noget om Operahuset og sådan noget. Jeg skal snakke om den ganske almindelige forbruger. Jeg har af arrangøren fået en frygtelig masse spørgsmål, og der er det så mit privilegie, at jeg kun har 7 minutter at udvælge, hvad jeg vil svare på.

Jeg vil sådan set bare svare på to spørgsmål: Er forbrugeren tilfreds? Og kan branchen gøre det lidt bedre? - For nu at bruge et ord, som den afgående formand for Socialdemokratiet kunne have brugt, hvis han havde været her.

Jeg vil sige, jeg har lært lidt i dag, fordi der er et aspekt i det her, jeg ikke har hørt før. Det er, at problemet i byggebranchen måske skyldes, at der er for mange reserveofficerer. Det er en kobling, vi ikke rigtig har været inde på. Men det vil jeg lige se, om jeg når at få med til slut i indlægget.

Lige kort noget om Forbrugerrådet. Vi har et branding problem, derfor denne her slide. Der er mange, der hedder noget med forbrugere. Forbrugerrådet er en privat organisation, der repræsenterer forbrugerne. Det er os, der har holdninger. Alle andre, der hedder noget med forbrugere, de er embedsmænd, og gør, hvad Bendt Bendtsen siger, de skal.

Forbrugeren eller kunden, ja, jeg tror, mange - og det kunne man også høre på de tidligere indlæg - har hørt det her: Det er for dyrt, det er for dårligt, det er for sent, og det er forkert. Og det er jo ikke rart for nogen branche at have et sådan image.

Jeg siger ikke, at der ikke er tilfredse kunder, for det ved jeg, der er. Men de utilfredse kunder i forhold til byggebranchen og håndværkerne er dem, der har fået lov til at tegne billedet af branchen, og derfor har ikke alene kunderne et problem med de dårlige håndværkere, men branchen må jo også have en stor motivation for at gøre lidt flere folk tilfredse. Det er noget af det, jeg vil prøve at se, om jeg kan komme med nogle bud på løsningen på, hvordan man kan gøre det.

Koordinering af håndværkere har vi været inde på. Det kunne godt være lidt bedre. Som privat person så kender vi alle sammen det der med, at når de endelig kan komme der om en 3-4 måneder, så går der skudderudder i det, hvis man har sådan forskellige håndværkere på, selv om man har én, der prøver at have det overordnede overblik, jamen så bliver det lige forlænget lidt, fordi at smeden blev ikke lige færdig, hvor han var og sådan noget.

Der er simpelt hen nogle - hvis jeg nu skal sige det pænt - uudnyttede forbedringspotentialer dér.

Information - de er simpelt hen drønvigtige. Jeg tror, mange af de problemer, der er, og noget af det, der er baggrunden for den måde, mange folk oplever branchen på, det er, at man ikke bliver taget med i hånden, når man står og har håndværkere, når man bygger.

Man får måske lige et første møde, og så skal der ske det her. Så kan man ellers gå rundt i 3 måneder eller et halvt år eller i bedste fald 1 måned og tænke over, hvad sker der egentlig i morgen, og kommer de, og hvad gør de, og kan jeg være helt sikker på det. Så den der løbende kontakt og bru-

gerinddragelse, som jeg ved, der er i større byggerier, kunne man måske også gøre i forhold til mindre og ganske almindelige kunder.

Det ankenævn, vi har med BYG, der har vi jo set lidt, hvad er det, der går galt. Der er vores læring, at det allerstørste problem er, at man ikke får afstemt forventningerne. Det kan godt være, man er enige om, man skal lave et badeværelse, og så går det så en 4 måneder, og man har sit badeværelse, og så bliver forbrugeren lidt overrasket, fordi han troede egentlig, han skulle have et badekar, men det var ikke lige det, håndværkeren havde forstået. Det er lidt fortegnet, men det er ikke helt fortegnet.

Derfor er det drønvigtigt for ligesom at blive enige om, hvad er det, jeg har bestilt, at håndværkeren, som er den professionelle part siger, jamen det er det her, vi har aftalt og leder forbrugeren igennem sådan et forløb, sådan at man får afstemt forventningerne, fordi der er også forbrugere, der har helt urealistiske forventninger til, hvad det er, man kan få for 50.000 kr. eller 100.000 kr.

Det er vigtigt fra start af for begge parter at få afstemt forventningerne. Det kunne man så gøre ved at begynde at lave nogle skriftlige aftaler, hvor det står. I stedet for bare at sige, jeg skal have et badeværelse til 100.000 kr., så kunne man godt skrive lidt om, at der også skulle være et badekar. Der er i hvert fald noget at gøre dér.

Koordinering har jeg været inde på.

Et fælles ankenævn for håndværkere er også et af de punkter, vi peger på i forhold til at få forbedret forholdene i byggeriet. Det er selvfølgelig ikke kun, fordi forbrugeren skal have ret til at klage og have mulighed for at klage let og ubesværet og billigt og dermed også kunne trykke dem, der ikke har gjort det godt nok. Det er selvfølgelig et særskilt formål for mig, men der ligger faktisk også i sådan et ankenævn en stor læringsmulighed. Og det er jo noget af det, vi har hørt, og det er jeg sådan set enig i, at der mangler læring i byggebranchen.

Hvis man har et ankenævn, der får behandlet de her klager, jamen så kan branchen også se, jamen det er her, de typiske fejl opstår. Det er dér, vi skal gå ud og sige til vores medlemmer i brancheorganisationen, det her skal I altså gøre lidt bedre.

Så sådan et fælles ankenævn for håndværkere, tror jeg, ville være til fordel for alle parter og måske også for politikerne, fordi så skulle de ikke holde så mange høringer om de problemer her.

Konkurrence - Ja, det er jo lidt det der med, at det er for dyrt. Der kan man sige, branchen - nu ville jeg ikke selv bruge ordet mafia, så vidt havde jeg ikke tænkt mig at gå - men der har i hvert fald været nogle problemer omkring nogle kartelsager, nogle vaner, også nogle monopoler, som man ikke rigtig kan bryde. Det giver dyrere løsninger.

Der er prisgennemsigtighed, selvfølgelig. Det er en mulighed, noget af det vi selv peger på i Forbrugerrådet, altid i de brancher, der er konkurrenceproblemer, og det er der rigtig mange, der er i. Altså det er at få gjort det lettere at komme ind på markedet for nogle af dem, der kan gøre det bedre i udlandet.

Om de så kan gøre det billigere eller dyrere i Sverige, det finder vi ud af, men hvis de kan gøre det både bedre og billigere, så skal de i hvert fald have mulighed for at gøre det ikke kun i forhold til at købe de danske virksomheder op, men måske også til at gå ind og bruge de samme metoder her.

Innovation - Ja, der er behov for at lære noget, som vi har været inde på. Og hvordan man får mere innovation her i branchen: Det er ikke det, jeg er mest ekspert i, men noget af det, som vi i hvert fald peger på, jamen det er øget brugerinddragelse, få denne her kommunikation, også med den almindelige kunde, om det, så kan man måske bedre forstå kundens behov og måske også kundens manglende forståelse for noget, som for én, der kender branchen, er helt elementært.

Der ligger i noget af det materiale, vi har fået sendt ud, forskellige ideer til at bruge elektroniske hjælpemidler til at synliggøre, hvad er det for et badeværelse, jeg får, og så kan man se, at der mangler et badekar, hvis det er det, der er problemet, og sådan nogle ting det støtter vi jo fuldt ud, altså det tror vi er meget bedre, man har sådan meget bedre kontakt med kunden, også i de mindre opgaver.

Nu har jeg kun 7 minutter, så nu skal jeg til at sige, hvad jeg har sagt, det skal man altid gøre. Man skal først sige, hvad man vil sige, så skal man sige det, og så skal man sige, hvad man har sagt, og tredje gang så hænger den der.

Og det, jeg siger, det er, at branchen tager ikke den almindelige forbruger alvorligt nok, og det kan man så løse ved at få afstemt nogle forventninger, og det er den professionelle parts ansvar, nogle bedre aftaler, nogle skriftlige aftaler. Og det nytter ikke noget at henvise til AB 92 over for en almindelig forbruger, de har ikke en kinamands chance for at forstå, hvad det er, de har sagt ja eller nej til. Det er igen en fælles interesse at få det gjort simpelt.

Brugerinddragelse, fælles ankenævn. Det kan være med til at gøre op med det, som måske er det største problem, den kultur, som åbenbart er ret fastgroet, der er blandt alle deltagere, undtagen hos forbrugeren, i det her spørgsmål.

Godt, og om den kultur så stammer fra reserveofficeren, det ved jeg ikke.

Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører

I lyset af de efterhånden berømte 7 minutter så vil jeg koncentrere mit talte budskab omkring tid, men dog tid i bygge- og anlægsprocessen.

Indledningsvis så vil jeg gerne slå fast, at danske bygge- og anlægsvirksomheder, i hvert fald efter vor opfattelse, ikke har ringere kompetencer eller konkurrenceevne end tilsvarende virksomheder fra lande, vi i øvrigt kan sammenligne os med, og argumenterne herfor det kan man finde i det skrevne.

Når vi alligevel har, og det har vi, problemer med produktivitet, kvalitet og tid, så hænger det efter vor opfattelse i høj grad sammen med de historisk betingede rammebetingelser, der er i Danmark for bygge- og anlægsvirksomhed.

Det er fremhævet i flere af partsindlæggene, at den tidsmæssigt sammenpressede planlægningsperiode og den tilsvarende sammenpressede byggeperiode giver problemer for kvaliteten.

Det er jeg bestemt ikke uenig i, men jeg må desværre så også sige, at jeg ikke tror, at vi i fremtiden får mere tid, hverken til at planlægge eller gennemføre byggerier. Derfor må vi indstille os på, at den tid, der er til rådighed, skal simpelt hen anvendes bedre.

En af måderne kunne være gennem nye udbudsformer, partnering, hvor de udførende på et tidligt tidspunkt tilknyttes byggeprojektet og dets egentlige opdragsgivere, kunderne og brugerne.

Et tidligere og tættere samarbejde sparer tid, ikke kun i planlægningsfasen, men også i udførelsesfasen, fordi det projekt, der kommer ud af at inddrage de udførende byggevirksomheder, kommer til at afspejle produktionsapparatets vilkår.

Et tættere samarbejde betyder også, at de involverede parter bliver bedre til at håndtere den indbyrdes grænseflade. Derfor opnås en bedre produktivitet, og konflikter forebygges.

Arbejdet på byggepladsen kan tilrettelægges med udgangspunkt i industrielle metoder. Det er, hvad jeg i det skriftlige indlæg kalder trimmet byggeproduktion, vi har også tidligere i dag hørt ordet Lean Construction, det er de samme principper.

Et af resultaterne af at trimme byggeprocessen efter disse metoder er bl.a., at den tid, der går med, f.eks. at vente på materialer eller at vente på, at øvrige deltagere i et projekt er færdige med deres del af arbejdet, reduceres til et minimum, og det medfører naturligvis en øget produktivitet, og det

skal være til glæde for alle parter - kunder, bygherrer og de deltagende virksomheder.

Endelig er det vigtigt, at den tid, der investeres i at få etableret et godt samarbejde mellem de udførende byggevirksomheder, ikke spildes.

Det er væsentligt, at virksomhedernes mulighed for at indgå i længerevarende strategiske samarbejder forbedres. Med længerevarende strategiske samarbejder vil det være muligt i langt højere grad, end tilfældet er i dag, at gøre brug af de indhøstede erfaringer i det næste projekt.

Men gentagne samarbejder fordrer, at byggeopgaverne udbydes på en måde, som giver virksomhederne den rette tilskyndelse til at indgå i et forpligtende samarbejde af en længere tidsmæssig udstrækning.

Det kunne f.eks. være gennem en øget anvendelse af udbud i omvendt licitation, hvor bygherren udmelder en pris, og de bydende konkurrerer om at kunne levere den bedste løsning til den angivne pris.

Det kunne også være ved at udbyde byggeopgaver i større licitationer, f.eks. ved at udstrække opgaven geografisk, således at de udførende virksomheder fik mulighed for at gentage og dermed optimere deres løsning. I praksis kunne man forestille sig, at en opgave lød på at bygge nogle hundrede boliger, men fordelt på flere projekter, flere forskellige steder i landet, altså en rammeaftale.

Sammenfattende vil jeg sige, at det er væsentligt, at hele organiseringen af et byggeri - udbudsformen, planlægningen og byggeprocessen - bliver udformet på en måde, så den tid, der er til rådighed, anvendes mest hensigtsmæssigt, det vil sige, bruges på at levere et produkt, som lever op til kundens forventninger prismæssigt og kvalitetsmæssigt.

Men den målsætning kan kun nås ved at opstille nogle rammer for byggeriet, der fremmer en sådan organisering, og det er faktisk i al sin enkelhed det budskab, jeg gerne vil have, at I her i salen og Folketingets Boligudvalg tager med sig hjem.

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole

Spørgsmålet, vi blev stillet, var: Gør brugerinddragelsen byggeriet bedre? Og naturligvis er svaret ja. Vi bygger jo for brugerne. Men jeg bliver nødt til her at begynde et lidt andet sted.

Jeg vil begynde med det gode hus. Naturligvis skal det gode hus formes omkring brugernes ønsker og krav: ordentligt bygget, af sunde materialer, ordentligt disponeret, med naturligt dagslysindfald, fornuftigt orienteret i forhold til sol og vind, naturligt ventileret og opvarmet med omtanke. Og det skal være ordentligt tænkt, med smukke, fleranvendelige rum i menneskelige dimensioner, med velgennemtænkte adgangsforhold og med rummeligt fleksible og tilgængelige tekniske faciliteter, der tager hensyn til teknikkens hastige udvikling i forhold til den gode bygning.

At skabe det gode hus betyder at skabe mange forskellige slags gode huse, der passer til mange forskellige livsformer, arbejds- og familieformer, med forskellig økonomisk formåen og forskellige kulturelle præferencer.

Brugerinddragelsen den har vi kendt i forhold til planlægningen i mange år, men ofte hovedsagelig som høringer med det formål alene at undgå konflikter.

Vi er nødt til at udvikle brugerinddragelsen og give den nye former, så at den egner sig til at udvikle den demokratiske og kulturelle debat, både omkring arbejdsstedet, omkring den enkelte bolig og i forbindelse med diskussionen om kvarteret, om byen og arkitekturen som helhed.

Der er en række aktuelle tiltag, der peger på muligheder for at anvende IT, altså 3 D-værktøjer, til at lade de kommende brugere selv designe dele af deres bygning eller dele af deres arbejdsplads.

Der er ingen tvivl om, at disse muligheder meget snart vil blive almindeligt anvendt.

Det stiller imidlertid arkitekten, eller os arkitekter, over for nye udfordringer om at rådgive i forhold til de muligheder, at træne de kommende brugere, ikke bare i at se de praktiske muligheder i en bestemt indretning, men også at kunne forstå konsekvensen med hensyn til mere u håndgribelige kvaliteter. Jeg kan nævne eksempelvis lysets kvalitet, de energimæssige konsekvenser og rummets proportioner.

På arkitektskolerne bruges 3 D-værktøjerne særdeles meget i undervisningen, men vi er først så småt begyndt mere systematisk at studere deres muligheder i forhold til en sådan form for interaktiv proces mellem den kommende bruger og planlæggerne.

Vi skal erindre os selv om i denne her høring, at brugerinddragelsen også kan have mere indirekte og nok så succesfulde former.

En betydende del af dansk byggeforskning, både den, vi præsterer på arkitektskolerne, på Danmarks Tekniske Universitet, og i høj grad den, som Statens Byggeforskningsinstitut, By og Byg står for, har haft direkte mål at skabe bedre boliger og bedre arbejdsmiljøer og ikke mindst et mere resourcebevidst byggeri.

Jeg kan blot nævne tre kendte og internationalt anerkendte succeshistorier gennem tiden: Den danske byggeelementindustri, det store tæt-lav gennembrud, og de store indeklima- og energierkendelser, alle udviklet med tætte relationer mellem aftager, producent og byggeforskningen i Danmark, i høj grad beroende på Statens Byggeforskningsinstituts anerkendte tværfaglighed.

Lad mig prøve kort at se systematisk på det komplekse byggeområde, vi har med at gøre: Hvad er målet? Hvad er midlet? Og hvad bidrager parterne med?

Målet er et godt byggeri, så udpræget et godt byggeri for brugerne, det er beskrevet som i min indledning.

Midlet er en kompetent konkurrencedygtig byggesektor. Det har de foregående talere ret så grundigt beskrevet.

Og hvad kan parterne så bidrage med?

Det er blevet, og det vil blive nuanceret i dagens indlæg, men fra uddannelserne og forskningen, som jeg kan tale for, der er vores udsagn: Vi opfatter os som det, vi ønsker at være, nemlig brugernes tillidsmand, både den nuværende og den fremtidige bruger. Vi stræber efter at sikre, at de teknologiske fremskridt indtænkes i helheden, også før de bringes til de helt nødvendige eksperimenter.

Og vi bestræber os på at være part i og definere og beskrive det kvalitetsniveau i det, der anlægges, i det, der bygges, og i den måde, det indrettes på.

På Kunstakademiets Arkitektskole gør vi det ved at fokusere på de to hovedemner, den industrielt orienterede arkitekt og IT'en og arkitekturen, markeret som hovedoverskrifter, både for vores uddannelse og vores forskning.

Hvordan kan man så øge kvaliteten og fremme udviklingen?

Man skal først og fremmest ville kvaliteten. Det betyder, at man ikke skal lade sig nøje med prisen som parameter, hvis kvaliteten ikke kan dokumenteres, og det betyder, at man til stadighed skal holde sig for øje, at en bygning bogstaveligt talt aldrig er et midlertidigt fænomen. Så bygger vi i ringere kvalitet, fordi det er billigere, og fordi det nok kun skal stå i et par år eller nogle år, så er sandheden gang på gang, at vi permanent kommer til at leve med følgerne af dårlig kvalitet, eksempelvis utæt, fejlbehæftet, fodkoldt, sporholdigt, med dårligt indeklima, dårlig finish osv.

Men vil vi kvaliteten, så kan vi også få kvaliteten. Vores teknik-, vores ingeniør- og vores arkitektuddannelser er på internationalt anerkendt niveau, og sikrer vi os, at forskningen og uddannelsen har de nødvendige midler, ressourcer og samarbejdsbetingelser, er det i hvert fald ikke kompetencen, der mangler.

Men hvor er det så, at kæden hopper af, når vi ser dårligt fungerende og dårligt udført byggeri?

Jeg er overbevist om, at den behårde fokusering på pris og tid i alle byggeriets faser, både i offentligt og i private byggeopgaver, er en af de største barrierer for en succesfuld udvikling.

Vil man udvikling, så skal man give tid til udvikling.

Forcerer man forarbejdet, planlægningen, brugerinddragelsen og projekteringen, så får man jo byggeri, der reproducerer det, man havde i forvejen.

Forcerer man prisindhentningen og dermed entreprenørens og håndværksmesterens muligheder for at planlægge og udvikle de nye samarbejdsformer, vi har talt om, ja, så lægger man jo op til kampe på byggepladsen, kampe, som har mindste indsats som fællesnævner, og forcerer man selve byggeriet, så svækker man kvalitetssikringen og kan på det nærmeste kalkulere med fejl, mangler og dårlig ressourceudnyttelse.

Min konklusion er, at der er en sammenhæng mellem tid, pris og kvalitet. Det betyder ikke, at kvalitet nødvendigvis medfører store udgifter og lange processer, men det betyder, at vil man udvikling og kvalitet i vores byggeri, så skal man tilvejebringe et realistisk overblik over processernes indbyrdes tid og afhængighed og nuancere sit syn på sammenhængen mellem pris og kvalitet.

Og så bør og skal staten, det offentlige og det offentligt støttede byggeri, gå forrest med det gode eksempel. Det må og skal bygherrerne holde sig for øje, for det vil i næste omgang komme det almindelige byggeri til gode, at der er en kompetent og højtudviklet byggesektor til rådighed.

Set fra min stol så kan uddannelserne og sektorforskningen, hvis den politiske/økonomiske vilje fortsat er til stede, kunne stille forskningsresultater til rådighed, være innovatorer i eksperimentelle IT-støttede processer og udvikle efter- og videreuddannelser og naturligvis fortsat uddanne nye unge kompetente rådgivere.

Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen

Arly Dalgaard, formand for Dansk Handicap Forbund

Ærede tilhørere, paneldeltagere, kære direktør og kære formand. Tak, fordi vi alligevel kom med.

Jeg vil også stille nogle spørgsmål, nu sidder jegovre i spørgepanelet, men først vil jeg lige stille problemstillingen op.

Der spørges, om brugerinddragelse det gør byggeriet bedre: Altså for os er det ikke noget spørgsmål, det er en kendsgerning, at det gør det i allerhøjeste grad.

Vi har i mange år, ja, siden det blev moderne at være kørestolsbruger og handicappet i samfundet, været ude for, at fysiske barrierer i form af bygninger, der er behæftet med fejl og mangler på vores område, har gjort, at vi har været udelukket eller i hvert fald kraftigt hæmmede i vores deltagelse i samfundslivet, i uddannelse, i job, fritids/kulturliv, bolig osv. osv., og det har skyldtes, og det skyldes fortsat, for dårlig lovgivning, for svag lovgivning, og at byggefolket ikke har haft tilstrækkeligt kendskab til de standarder, der skal til for et byggeri for alle.

Men vi har også eksempler på, hvor det er lykkedes at lave bygninger, som vi kan bruge. Det har i høj grad været dér, hvor vi har været heldige at få lov til at komme med ind og give den erfaring, vi har.

Heldigvis er der flere og flere af byggefirmaerne, altså byggefirmaerne i Danmark, som ved det her og spørger os til råds, ja, i dag er det faktisk så mange, så vi dårligt overkommer at følge dem op, men vi gør, hvad vi kan, og vi er meget, meget glade for, når vi får lov til at være med i et byggeprojekt og derved undgå en masse af de fejl og mangler, vi kender.

PAR, Praktiserende Arkitekters Råd, har taget skridtet videre. De har nu udsendt Dansk Standard, DS 3028, til samtlige af deres medlemmer. Det synes vi er meget flot.

Elsebeth Gerner (Nielsen) gjorde det, som vi har efterspurgt igennem mange kulturministre, netop at pålægge arkitektskolerne noget undervisning på det her område, og det er også lykkedes.

Så vi er på vej, men vi føler, det går stadig væk for langsomt. Vi føler, at der med ganske få tiltag kunne gøres det, som vi har brug for: at bringe os videre frem i en udvikling, der svarer til det samfund, som vi lever i.

Hvad er det så for nogle ting, vi vil, hvad er det for nogle ting, vi efterlyser? Det er simpelt hen sådan nogle små detaljer, som knap egentlig måske af den grund er grunden til, at ingen interesserer sig for det eller i al fald for få. Og det vil jeg gerne have lov til at vise her med nogle eksempler. Det skal ikke forstås som nogle specifikke eksempler på problemstillingerne, men bare nogle eksempler, som er gode til at symbolisere det, som er vores budskab.

Vi ser her et badeværelse eller i hvert fald udsnit af et badeværelse - nu skal jeg lige have mig orienteret, om det nu også svarer til opad, det, som jeg tror gør. Det er ikke helt tosset.

Disse simple tegninger her viser ret godt, håber jeg, det, som er vores problem. Vi ser her håndvask, wc og bruser. For at en kørestolsbruger vil kunne have optimal glæde af sådant et badeværelse, da vil man selvfølgelig gerne kunne bruge håndvask og bruge wc. Håndvasken ser ikke ud til at være noget problem; der er afstand her, som der er foreskrevet i bygningsreglementet med 1,1 m foran inventargenstande, men wc kniber det med. Fordi kørestolsbrugere har mange gange kun armene at gøre godt med, og for at få sig flyttet over på wc, så er man nødt til at holde ved siden af wc eller vil siden af den stol, man vil over på, eller hvad det nu måtte være, og så ved armenes hjælp få sig flyttet.

Altså er vi nødt til at kunne parkere kørestolen ved siden af wc. Det kan vi ikke her, der sidder en håndvask. Så tager vi den samme situation, efter at vi havde snakket med arkitekten og fået lov til at give vores råd. Vi ser så, hvordan vi så fik indrettet, sådan som vi ønskede det. Og vi ser her, hvordan brusepladsen kan genbruges som parkeringsareal for kørestolen. Meget, meget, meget større anvendelighed for handicappede. Og det er jo ting, der er ligegyldige for andre mennesker.

Jeg tager lige et eksempel mere. Overdrivelser - var det ikke det, der fremmede forståelsen? Vi har her et eksempel på et handicaptoilet. Vi så også før - nu gentager jeg det lige igen - vi har overholdt bygningsreglementets krav om 1,1 m fra inventargenstande, ingen problemer i det, men hvor skal jeg parkere kørestolen ved siden af wc'et, så jeg kan bruge det? Det kan jeg ikke.

Vi snupper lige det samme, efter vi havde manipuleret lidt med det, flyttet lidt rundt på wc og håndvask, og nu kan jeg pludselig få plads til at parkere ved siden af wc. Men nu har jeg ikke de 1,1 m foran inventargenstande mere. Bygningsreglementet er altså ikke overholdt. Men den har meget større anvendelighed for os, som bygningsreglementet havde tilsigtet.

Og vi spørger igen og igen og igen: Hvorfor må vi ikke få indføjjet i bygningsreglementet de ganske få sætninger, der gør, at det her bliver historie, at vi ikke kan bruge tingene?

Her ser vi, hvordan der forskellige steder i bygningsreglementet står noget om toiletter. Det, vi ønsker, er forenkling. Det står kun ét sted, og det står specificeret. Det var jo Arne Johansen, der efterlyste bedre specifikation for bygherren, og det er det, vi forsøger at give her. Sådan dér kan et rigtigt handicaptoilet - og kun sådan - der er ikke andre metoder.

Og derved må man nok ... Jeg ved ikke, om der er nogen, der kender til vores problemer, der vil føle det stødende, hvis vi via vores medlemmer mange gange anklager Boligministeriet for ikke at give os den lovgivning, vi

har brug for, og de ansvarlige for byggeuddannelserne for ikke at give den uddannelse, som vi har efterspurgt i mange år.

Derfor er mit spørgsmål til slut: Hvem vil - og jeg tror, det skal foregå i den her bygning et eller andet sted - hvem vil hjælpe os med at få gennemført forenklet og klar lovgivning på netop de områder her - det er jo ikke kun det, jeg har nævnt her, men der er nogle ganske få andre steder, hvor vi også har brug for det - samt en systematisk undervisning i de byggefaglige uddannelser på det her område?

Og det her, jeg har sagt, må gerne være, og det håber jeg meget, det kan blive, oplæg til en snarlig handleplan på tilgængelighedsområdet. Vi er ved at sakke alt for langt bagud her i Danmark. Det var, hvad jeg ville sige.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Tak til Arly Dalgaard. Jeg tror, at man med disse ganske enkle eksempler tydeligt får demonstreret, at ting kan gøres godt i rette tid. Det koster ikke meget at tænke sig om, men det er fantastisk dyrt og besværligt at rette dumheder og flytte toiletter bagefter. De kunne jo være på den samme plads, så byggeriet koster det samme. Det er omtanke og også sans for også den ikke uvæsentlige detalje, at en så stor del af vores befolkning og måske en stigende del får brug for handicapfaciliteterne. Det skal være i orden.

Jeg siger tak til indledderne her i anden omgang. Vi har hørt en række bud på ønsket om bedre koordineret, om at have forventninger, der er realiserbare - det er i hvert fald sådan, jeg tolker Villy Dyhrs bemærkninger. Det var også lidt af det samme, jeg var inde på: Man er i almindelighed urealistisk med hensyn til sine forventninger til pris, tid og kvalitet, og er det bedre at få en sammenhæng dér, ligesom salig Simon Spies, der altid underdrev kvaliteten af sine produkter, og når så folk kom til Mallorca, så fandt de ud af, at det var faktisk en anelse bedre, end de havde regnet med, og så var de glade i stedet for at være sure.

Så det er i hvert fald elementer, der spiller ind.

Jørgen Vorsholt gav en række forslag til, hvad man kunne gøre. Og jeg tror også, at den problematisering, som både er udtrykt i indlæggene i dag, men også fremgår af det skrevne materiale, også en række af baggrundsindlæggene fra de forskellige organisationer, handler om forhold, som det ligger i parternes magt at rette op på og gøre noget ved uden lovgivningsændringer, uden regelændringer. Der er ikke de barrierer, som vi tror er der.

Men jeg ved godt, at de psykiske eller rutineprægede barrierer er ofte stærkere end de lovgivningsmæssige og opfattes af sektorerne mindst lige så kraftige.

Men der er i hvert fald masser af problemstillinger, der kan løses. Bedre samarbejde og kontakter mellem parterne er ikke noget, vi skal blande lovgivningsmyndighederne ind i.

Og endelig Sven Feldings indlæg, som jo kom ganske vidt omkring. Og jeg synes da i hvert fald, at jeg har lyst til en bemærkning her om, at når vi ser på, hvordan dansk byggeri er i dag, og hvordan vores byer er i dag, så er det såmænd ikke så ringe endda. Det er en menneskeret at have gode bygninger og arbejde i smukke huse, have sin fritid der. Det synes jeg i ganske stor udstrækning er opfyldt. For slet ikke at snakke om de bymæssige kvaliteter, vi ser over hele landet, som er væsentlig stærkere og tydeligere, end de var for 20-30 år siden. Det går så afgjort den rigtige vej her i landet, men der er meget, vi kan gøre bedre endnu.

Og hermed åbner jeg for anden spørgerunde

Lars Kramer Mikkelsen (S)

Må jeg ikke lige sige, at med hensyn til tilgængelighed så tror jeg nok, at det boligforlig, der netop er blevet indgået, har, om jeg så må sige, givet mulighed for en væsentlig bedre analyse, en væsentlig bedre gennemgang af,

hvad hedder det, hvad der er af ordentlig tilgængelige boliger og i øvrigt, hvad behovet er. Så jeg er nødt til at sige, at selv om det er mit indtryk, at der er blevet lavet masser af analyser på området, så er der i hvert fald med det seneste boligforlig givet et lille håb for, at det skulle kunne blive endnu bedre. Så det, der blev efterlyst, er det mit indtryk at det skulle der være en chance for, at det kunne blive bedre.

Der er i hvert fald på vores opfordring sat penge af i forbindelse med det boligforlig, der netop er blevet indgået.

Må jeg ikke sige omkring det med brugerinddragelse og kvalitet i byggeriet, så er det mit indtryk, og det kan så måske være det, der i virkeligheden skal være spørgsmålet, at der rent faktisk ofte kan være lidt modstrid her. Der taler jeg ikke om tilgængeligheden, men der taler jeg om kvalitet i byggeriet.

Jeg har en fortid som kommunalpolitiker også, hvor jeg var formand for Københavns Byfornyelsesselskab, og der må jeg sige, når man taler brugerindflydelse der, så er det jo indlysende, at så er brugerindflydelsen meget også noget med, at man er nervøs for, at tingene bliver for dyre, at byggeriet af byfornyelsen bliver for dyr. Det er der også mange politikere, der ofte taler om, at byfornyelsen er alt for dyr osv.

Det er jeg ikke enig i, men jeg vil godt sige, at det jo ofte bliver til, at hvis brugerindflydelsen der handler om at få billigere løsninger, så er jeg også nødsaget til at sige som politiker, så kommer man til at sidde i en situation, hvor man ved, at så vil det byggeri altså ikke holde, det, som vi har som målsætning, byggeriet skal holde. Og der taler jeg om lette badeværelser og lette løsninger på en række forskellige felter.

Og jeg vil godt høre, om ... det er i hvert fald en problemstilling, som vi som politikere er nødt til at tage højde for, når I siger, at det er vigtigt, at brugerne bliver taget med på råd. Det er jeg sådan set enig i, det er beboerne, der skal det er brugerne, der skal bo i boligen. Men der er altså et problem, et indlysende problem i forhold til det der med kvaliteten og den husleje, der senere hen bliver vilkårene i forhold til eksempelvis byfornyelsen.

Det er lettere, når man skal lave et nybyggeri at lade folk få indflydelse på, hvordan byggeriet skal se ud. Det er faktisk et meget større problem, når jeg taler byfornyelse.

Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører

Jeg vil sige, at netop det, at man fra byggeriets virksomheder knytter tæt til brugerne giver nogle muligheder for at få en anden dimension i den debat.

Jeg er klart af den opfattelse, at danske forbrugere er klar over i alle sammenhænge, også når det drejer sig om byggeriet, at der faktisk er en sammenhæng mellem pris og kvalitet, og en del af kvaliteten er også, skal vi sige den holdbarhed i tid, der måtte være af givne løsninger, men jeg er ikke sikker på, at man altid har den fornødne forbrugerinformation, inden man træffer sine valg. Og der tror jeg faktisk, at en tæt inddragelse og en tidlig inddragelse af de udførende virksomheder med deres viden kan være til gavn med henblik på at få tegnet det rette billede.

Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Jeg vil have svært ved at sige andet, end at det var bedre at spørge folk end at lade være i forhold til brugerindflydelse; men det er klart, at der er da også ting, man skal overveje her, hvilke konsekvenser det skal have. Men i udgangspunktet mener jeg, det er rigtigt, at hvis folk har et valg, så skal man give dem de nødvendige informationer, for at de kan træffe det valg. Og så er det selvfølgelig også deres ansvar for at have foretaget det valg.

Og det er selvfølgelig lettere at gøre, hvis det er ens egen villa, man snakker om der, eller hvis det er en lejlighed, man har tænkt sig at bo i i 2 år, og så ikke har nogen interesse i, den også står der om 15 år. Det er jeg da enig i, og det er da en problematik, men jeg mener, det er en helt særskilt

problematik, som man i hvert fald ikke skal bruge som argument for mindre brugerindflydelse.

Der er behov for, at man giver forbrugerne bedre informationer, der er behov for at afstemme forventningerne. Og så skal man selvfølgelig også sørge for at tage hånd om de steder, hvor der kan opstå uhensigtsmæssigheder, og det må man så håndtere i de der konkrete tilfælde, hvor det kan være.

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole

Jeg kan gøre det på få ord, fordi selvfølgelig betyder det meget, endog ekstremt meget, for byggeriets kvalitet, at man på et tidligt tidspunkt sikrer sig, at den ramme, man udformer, den passer stramt om de ønsker og funktioner, som man har til det færdige hus.

Og én ting mere: Og at det også er indtænkt, at det hus skal kunne noget andet om 10 år, 20 år eller 30 år.

Morten Homann (SF)

Villy Dyhr beskæftigede sig i sit oplæg meget med den store del af bygge markedet, som handler om direkte ydelser i forhold til slutforbrugeren, når man skal have repareret sit tag eller installeret nyt badeværelse.

Jeg kunne egentlig godt tænke mig, hvis du, Jørgen Vorsholt, kunne prøve at uddybe dit oplæg, fordi det rettede sig meget mod, som jeg hørte det, de større og måske de typisk nybygningsprojekter, men hvilke muligheder du ser for at forbedre brugerinddragelsen, når det drejer sig om de der byggeopgaver til den direkte slutbruger.

Jeg vil gerne spørge Villy Dyhr: Du foreslår, at man får en større grad af udenlandske - en international konkurrence omkring de her byggeprojekter. Kunne det være en idé sådan rent praktisk at sige, at når man har offentlige støttekrone i et byggeri, så lader man det følge af et krav om, at der skal laves en eller anden form for internationalt udbud, hvor man så får nogle internationale og udenlandske bud på for at få prisen ned? Kunne det være en måde, at man ledsagede et krav om offentlige støttekrone med det?

Og så vil jeg til sidst spørge alle tre oplægsholdere: Sådan i forlængelse af Arly Dalgaard's oplæg, hvordan kan det være så svært? Hvordan kan det være, at i virkeligheden en så relativt simpel opgave, når man alligevel bruger kræfter på at installere f.eks. toiletter, som burde være eller som tilsyneladende skulle være handicapvenlige, hvorfor ikke tage det sidste skridt og så også sætte sig ind i, hvad det egentlig er, der er behov for?

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Jeg tror direkte, jeg kan svare på et af de delspørgsmål, som Morten Homann rejste, nemlig om international konkurrence.

Det følger alene af EU's bygge- og anlægsdirektiv, at offentlige opgaver, herunder altså også boligbyggeopgaver på det almene område, som overstiger 46 mio. kr., tror jeg det p.t. er, skal udbydes, og det bliver de også, internationalt. Det bliver offentliggjort i den elektroniske licitationsoversigt i Kommissionen og er altså åbent for entreprenører fra Europa, endda på statsopgaver inden for hele World Trade Organizations område. Men det klart, at det skal være meget store opgaver, før det reelt er interessant og økonomisk konkurrencedygtigt, for at udenlandske entreprenører går ind på det danske marked. Det er snarere sådan, at de vil etablere sig og arbejde som "danske", hvis det er det, de har interesse i.

Men det er i hvert fald spillereglen på det område. Der er konkurrence på de bare lidt større opgaver.

Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører

Jeg tror, at det, der er vigtigt, det er at få det, som er sagt flere gange allerede på nuværende tidspunkt også fra Forbrugerrådet, det er at få afstemte forventninger, blive klar over, hvad det er, man faktisk har købt, og hvad det er for kvalitet, man kan forvente, og hvad man skal betale for det.

Og i den lille ombygningssag, som blev nævnt, der er det klart, at hvis man har en direkte kontakt med sin entreprenør eller sine entreprenører, så har man en mulighed herfor, og det skal vi selvfølgelig blive gode til at gøre det, som bliver eftersøgt her.

I de lidt større sager - og byggesager behøver her i virkeligheden ikke at være ret store - der har vi en tradition for i Danmark, at man starter med en arkitekt, der definerer et byggeri i dets funktion og udformning på baggrund af brugerens ønsker; så inddrager man en rådgivende ingeniør, som laver nogle konstruktioner og nogle installationer, og først på det tidspunkt sender man materialet i udbud og får herved en oplysning om, hvad det vil koste at gennemføre det materiale.

Og det giver sådan set ikke den inddragelse af den udførende viden og den hensyntagen til produktionsapparatet, som egentlig er fornuftig, fordi de udførende virksomheder kommer alt for sent ind i fødekæden med deres viden om, hvad der er hensigtsmæssigt også ud fra produktionsapparatets vilkår.

Og derfor, kunne jeg så sige, får man i en række sammenhæng nogle uoverensstemmelser mellem forventninger og det, man faktisk får.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Andre kommentarer fra panelet til dette, specielt også om forholdet mellem rådgivere og entreprenører, som jeg kunne forestille mig Lars Holten Petersen havde meninger om, men måske ikke vil delagatiggøre os i? Jeg tør i hvert fald ikke kommentere det ud fra min position som direktør i Foreningen af Rådgivende Ingeniører. Det skulle jeg vare mig ganske meget for.

Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Det var lige to ting. Jeg synes, at det sidste indlæg her, hvor vi kunne se de tåbeligheder, der opstår, hvis man ikke inddrager brugerne, synes jeg bare understreger pointen om, at selvfølgelig skal man have brugerinddragelse. Og det gælder både direkte i sådan nogle byggerier, men altså, det arbejder jeg også meget med i handicaporganisationer ved offentlige byggerier, og det er ikke særlig svært at gøre det, hvis man husker at gøre det fra start af.

Så det synes jeg bare viser, at afstand i forventningerne: spørg de folk, der kommer i berøring med det. Det kan ikke siges tit nok.

Omkring konkurrencen. Altså det er noget, vi tit gør i Forbrugerrådet i forhold til de brancher, hvor der er nogle konkurrence- og kvalitets- og prisproblemer, det er, at så kommer vi med det store, farlige dyr, der hedder udlandet. Og det reagerer man selvfølgelig forskelligt på, og der er også forskel på, hvor realistisk det er. Men vi kan se mange brancher - og nu er det så byggeriet, der er udhængt i dag - men hvor man har nogle store muligheder for at lære at gøre tingene på andre måder ved at kigge på, hvad man gør andre steder i verden.

Og det kan man så enten gøre frivilligt og indgå i nogle konsortier eller ved at tage ud og besøge, hvordan gør I tingene der? Og ellers kan man så blive tvunget til at tage ved lære, ved at man så skubber på for at få gang i konkurrence på priser og kvalitet osv.

Helt præcis hvad vi gør i forhold til byggesektoren, det ved jeg ikke. Altså et helt konkret eksempel, hvor jeg ved, at det har været oppe i Konkurrencerådet flere gange, det er prisen på stikkontakter i danske huse. Der er to problemer. Der findes en speciel dansk standard for det, og så er det ikke særligt attraktivt for udenlandske virksomheder at gå ind og producere den.

Og to: når det ikke er særligt attraktivt for nogen at gå ind og konkurrere, så kan det godt være, at prisdannelsen ikke er helt så skarp, som den skulle være, hvis jeg skal sige det meget pænt.

Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for, Birch & Krogboe A/S

Groft provokeret af ordstyreren, så må jeg nok gå til biddet og sige, at jeg tror på et meget mere integreret samarbejde mellem rådgiver, det er både arkitekt, ingeniør og så de udførende, og det mener jeg understøttes af den tendens, der i øvrigt er i vores samfund, som handler om, at den gruppe, jeg repræsenterer, efterhånden kun har en teoretisk baggrund, men den beskæftiger sig med ting, som er yderst bindende på byggepladserne sådan i det praktiske liv.

Alene af den grund, at vi ikke får teknikumingeniører mere, som har en håndværksmæssig baggrund, så er det nødvendigt og rigtigt at involvere de udførende på et langt tidligere tidspunkt, end vi har haft tidligere.

Der skal man så være opmærksom på, at der er nogle rammevilkår, man støder på, nemlig traditioner omkring hvornår man byder ud, lovgivning omkring hvornår man byder ud, og hvordan man gør.

Inge-Lene Ebdrup (V)

Tak for nogle gode indlæg i den her runde.

I forhold til Arly Dalgaard's indlæg om handicaptilgængelighed, så vil jeg bakke op om det, Lars Kramer Mikkelsen sagde i forhold til, at der nu med boligforliget er afsat penge til at få bygget endnu flere handicapboliger. Det, der jo så selvfølgelig er det springende punkt der, det er så: Bliver det rigtige handicapboliger? Får vi det for pengene, som vi gerne vil have?

Og der har regeringspartierne givet tilsagn om, at man i år 2003 vil kigge nærmere på hele området omkring handicaptilgængelighed bredt over alle ministerier, ikke bare i boligen, men også i det offentlige rum, på arbejdspladser og andre steder. Så det vender vi tilbage til og begynder at tage fat på det meget snart. Og vi håber selvfølgelig, at vi får en god dialog også med handicaporganisationerne om det arbejde.

Så i forhold til Villy Dyhr, som i sit indlæg sagde, at det var håndværkerne og de udførendes pligt at sørge for, at der foreligger ordentlige aftaler med forbrugerne, at aftalerne er detaljerede nok, sådan at forbrugerne er informeret om, hvad der skal ske, og forbrugerne er sikre på at få det, som forbrugerne efterspørger.

Jeg kunne godt tænke mig at prøve at vende det om og spørge: Har forbrugeren ikke selv en pligt og en selvfølgelig interesse i selv at være opmærksom på, at den aftale, man indgår, er det, man gerne vil have, alternativt at søge den bistand, der måtte være nødvendig for at være sikker på, at det, man bestiller, er i orden?

Og så for ligesom at køre den tråd videre, så vil det jo oftest være f.eks. en arkitekt, man beder om at kigge på sådan en sag. Og så vil jeg spørge Sven Felding: Mange arkitekter begiver sig ud i jo selvfølgelig det, de skal, at tegne huse for forbrugere. Men mange arkitekter påtager sig jo også selve byggeopgaven, byggesagen, det at være tilsynsførende på forbrugers vegne gennem sådan et byggeforløb.

Og der kunne jeg godt tænke mig at spørge: Er arkitekterne gode nok, er det inddraget nok i arkitekternes uddannelse, at man har en forståelse for, hvordan sådan en byggeproces skal forløbe, sådan at det bliver bedst mulig, både i forhold til, om det er fagentrepriser eller hovedentrepriser, der er udbud i?

Og man kunne så måske også stille det parallelle spørgsmål til Jørgen Vorsholt i forhold til entreprenørsiden: Der bliver talt meget om det her med, at man skal prøve at inddrage nye modeller, partnering, omvendt licitation og

andet, som skulle få en tidlig inddragelse, for at man får en optimal byggeproces.

Hvis man kigger sådan på forbrugerbyggerier, altså private huse, villaer og sådan noget, hvor der jo ofte bliver brugt totalentreprenører eller hovedentreprenører, er entreprenørerne der dygtige nok til at sikre, at byggeprocessen bliver hel optimal?

Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Lige som jeg sagde det i forhold til Lars Kramer Mikkelsen, så vil jeg da understrege det igen: Jeg mener da, at når en forbruger træffer et valg, så er det forbrugers ansvar, at det bliver sådan, som det bliver. Det er forbrugers valg, og det står forbrugeren til ansvar for, så derfor kan man som forbruger ikke fraskrive sig ansvaret for hvad som helst i den her sammenhæng.

Når jeg har peget på den professionelle part som værende den, der havde ansvaret for at få afstemt forventningerne, så er det, fordi den typiske normalforbruger kommer måske i kontakt med byggebranchen en gang hver tiende eller hver tyvende år. Så har man altså ikke den fornødne indsigt og viden til at kunne stille sig op og sige, jamen det er de her ting, vi skal have afklaret, og kontrakten skal se sådan her ud. Det er den professionelle part, der ved, hvor opstår de normale problemer, hvad er de typiske spørgsmål, og hvad er det, en normalforbruger typisk ikke ved.

Og der mener jeg, at det er i branchens interesse også, hvis man får afstemt de her forventninger fra start af i stedet for, at det er, som det er nu, at så hen ad vejen viser det sig, at forbrugeren og håndværkeren har misforstået hinanden om, hvad der er aftalt, fordi aftalegrundlaget var uklart.

Så man kan ikke kræve af forbrugerne, at de ved alt. Det er en fordel for den professionelle part at få afstemt forventningerne. Så kan man få nogle mere tilfredse forbrugere, måske endda hvis man, som vi hørte før, afstemmer dem sådan lidt i undergrænsen af, hvad der faktisk bliver leveret. Og det vil jo være en helt anden psykologi.

Så det er ikke fordi, at jeg vil frikende forbrugeren fra at have et ansvar. Jeg siger, at det er bare mest naturligt at placere det hos den professionelle part, og den professionelle part har også stor interesse i, at det bliver sådan.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Og det er vel også jeres erfaring fra byggeriets ankenævn, at et hovedproblem er dokumentationen af, hvad man rent faktisk har aftalt, at den er ikke-eksisterende, og derfor er der virkelig vanskeligheder, også set med forbrugers øjne, for med mere eller mindre urette at få sin ret.

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole

Først vil jeg sige til spørgsmålet om tilgængelighed, at vi underviser i arkitektuddannelserne og også i de andre uddannelser, der har med byggeri at gøre, i tilgængelighed. Ikke alene fordi vi skal, for det står rent faktisk i vores bekendtgørelse, den, vi har, den er kun nogle få måneder gammel, men også fordi vi alle personligt kender problemstillingen, enten fra familie, fra venner, eller fra de brugere, vi har haft med at gøre i vores professionelle karriere. Så det er i hvert fald ikke et negligeret område.

Til det næste vil jeg sige, at det er klogt at henvende sig til en rådgiver, når man skal have bygget om. Og jeg vil sige, at vi uddanner, om jeg så må sige, så godt vi kan. Det er et stort fagområde at undervise både i at tegne det gode byggeri og også gennemføre produktionen af det gode byggeri. Men dels har vi praktik indarbejdet i vores uddannelse, og dels så sørger man jo på en fornuftig tegnestue for, at yngstemand lige får lov til at gå med et par år, inden han bliver sluppet fri på den nye klient, når der skal gennemføres en byggesag.

Men vi kan gøre det bedre, og vi kan gøre det bedre på en ganske bestemt måde, som vi har tænkt os at tage fat i. Og det er, at arkitektuddannelserne og arkitektforeningen er gået sammen om den livslange uddannelse af arkitekter, fordi det handler jo ikke kun om at være i stand til at håndtere den lille byggesag. Men det gælder i lige så høj grad, som Jørgen Vorsholt også har sagt det tidligere, at kunne indgå som en professionel partner på meget tidlige tidspunkter, men på tidlige tidspunkter, hvor der er nye partnere i spil. Og det gør vi et stort arbejde for at uddanne til, også vore professionelle, som har været i gang i nogle år.

Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører

Grundtemaet er jo igen det her med de gensidige opfyldelige forventninger. Jeg synes, jeg må sige her, at man må jo skelne mellem en totalentreprise og en partneringmodel.

En totalentreprise har jo karakter af, at man i virkeligheden køber et færdigt produkt, nemlig det produkt, der er beskrevet i totalentreprisen. Og der er det jo selvfølgelig vigtigt, at man sætter sig ind i, hvad det rent faktisk er for et produkt, man har købt, og ikke først opdager det, når det er færdigt.

Og det er rigtigt, at et byggeri i en totalentreprise efter min opfattelse kan være så komplekst et produkt, at det er fornuftigt at alliere sig med en rådgiver, som har forstand på disse ting i det forbrugsvalg, man faktisk laver, når man indgår sådan en totalentreprisekontrakt.

Der er jo for så vidt heller ikke anderledes, end at man da ofte ser, at folk, der ikke har så meget forstand på biler, har en eller anden fætter eller onkel eller andet med, når de går ud og køber en bil, som har mere forstand på det.

Men det, man skal være meget opmærksom på, det er jo, at ens rådgiver ikke efterfølgende skal blande sig i byggeprocessen og sige, at nu skal det forresten ikke være sådan, men sådan. Det gør man jo heller ikke, når man har købt sig en bil og siger, at nu vil jeg forresten hellere have nogle helt andre lygter på den, som hører til en helt anden biltype. Men det er jo faktisk det, som vi ind imellem, for nu at sige det mildt, ser i byggeriet.

Partneringprocessen har en anden karakter, fordi det der oftest vil dreje sig om et byggeri, som ikke er set før, et unika af den ene eller den anden art. Og der er det så vigtigt, at man får sat de parter sammen, der kan hjælpe en med at realisere den vision, man har. Og der skal man jo være meget opmærksom på, at visionen jo ikke bare er et byggeri, men det er også nogle kvaliteter. Og det er i høj grad nogle funktioner. Og så er det da noget med penge, det er jo ret væsentligt.

Og det er altså meget fornuftigt, når man skal lave den form for planlægning, at man fra starten har nogle aktører med, som har en dyb indsigt i prisdannelsen, i priserne på forskellige dele af det, som man er ved at stykke sammen, og de produktionsmetoder, der henhører til det. Og derfor er det her igen mægtig smart i disse modeller at involvere de udførende virksomheder, for det er dem, der sidder med den praktiske viden om, hvad ting koster i en bygge- og anlægsproces.

Gudrun Laub (V)

Tak til Arly Dalgaard, fordi du stiller op.

Og en opfordring også til alle de tilstedeværende at bruge dem, der er rundtomkring. For det har jeg da oplevet som en erfaring, at det er utroligt lærerigt at følges med en, der sidder i kørestol, når man kommer rundt på byggeri, både i byggefasen og også bagefter, når man ser på anvendelsen.

Lovgivningsmæssigt skulle vi jo selvfølgelig gerne have ryddet forskellige hindringer af vejen, sådan at det i hvert fald kan være velfungerende, men det er jo altså i det praktiske arbejde, man skal være opmærksom på at kunne bruge de erfaringer, som nu ligger let tilgængeligt, hvor folk gerne vil hjælpe.

Og så til Sven Felding. Nu har der været nævnt forskellige ting til arkitekterne, og hvad man bliver uddannet til. Og vi kan jo høre på det hele, at der er de forskellige pres, som arkitekterne bliver udsat for: Hvis man nu kan få et billigere tag, som er lige så godt; hvis man nu undervejs får en god idé og lige vil lave lidt om på projektet ligesom eksemplet med bilen med lygterne; eller hvis man kommer i tidnød, og hvad gør man så?

Bliver arkitekterne egentlig oprustet nok til at kunne stå for alle de her pres? Og en debat om de etiske krav til arkitekternes faglighed, hvornår er man nødt til at melde fra og sige: Altså her går mine grænser, nu kan jeg ikke være med længere, fordi det byggeri, I nu kræver udført, gennemført, det er noget helt andet end det, jeg har planlagt og arbejdet med.

Der er vel ingen grund til at fortie, at jeg lidt tænker på operahuset, men det gælder jo i både stort og småt, at arkitekterne til stadighed bliver udsat for massivt pres fra alle sider, som skal håndteres til gavn for byggeriet.

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole

Det er et af de spørgsmål, hvor svaret i virkeligheden er meget enkelt, og jeg kan gøre det på et sekund: Nej, vi uddanner ikke godt nok. Men det er nok ikke det, som man ønsker at høre.

For selvfølgelig gør vi os umage. Selvfølgelig prøver vi at se de mange aspekter, som ligger i byggeriet fra den internationale konkurrence, som er en parameter for vores studerende. Alle de forskellige former for byggeri, de kommer til at støde på i deres professionelle tilværelsen senere, og det at være med i selve arkitekturproduktionsprocessen, som jeg vil kalde det at bygge på pladsen.

Og vi kan ikke på de fem år, vi har til rådighed, uddanne godt nok. Så simpelt er det.

Heldigvis kan man så sige, at der har været en lydhørhed for, at vi gerne vil gøre det bedre. Og den flerårsaftale, der nu er indgået, som sikrer, at vi i hvert fald ikke bliver skåret ned til sokkeholderne i uddannelserne, den gør altså også, at vi i virkeligheden kan sætte ind på nogle af de punkter, som vi er godt enige om, at vi skal gøre. Og der er det at være rustet til at være producent på byggepladsen, det er et af de steder, som vi meget gerne vil gøre mere ved.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Men du sprang spørgsmålet om den etiske fordring over. Hvor går arkitektens grænse, når hans bygherre presser ham til noget, som han måske ikke helt er tilfreds med? Og den grænse kan selvfølgelig ikke drages skarpt, det ved jeg godt, men det er en konflikt, som man må forholde sig til.

Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole

Jeg kan love dig, at vore arkitektstuderende, som jo er naboer til det byggeri, som du talte om for et øjeblik siden, de er inddraget i viden om den proces og i en mening om det.

Men dybest set mener vi som arkitekter, at vi skal gå meget langt. Vi har jo en professionalisme, som gør, at vi har et ansvar, der rækker, til det sidste søm og den sidste skrue og det sidste toiletflåg er klappet i i byggeriet. Og derfor så skal vi ikke bare hoppe fra, fordi vi synes, vi bliver behandlet dårligt. Vi skal kæmpe lige så længe, vi overhovedet kan. Og det er i hvert fald mit budskab til mine studerende.

Arly Dalgaard, formand for Dansk Handicap Forbund

Til Kramer vil jeg gerne spørge: Tak for dit indlæg med boligpakken der, som vi selvfølgelig er glade for. Der skal bygges nogle handicapegnede boliger, vi synes selvfølgelig, at der kunne godt være nogle flere, men det er et godt skridt på vejen.

Men du ved jo ikke, hvem der bygger disse boliger. Du ved ikke, om det er et af de gode byggefirmaer eller et af de dårlige. Det er russisk roulette, det er jo ikke sikkert, at det bliver indrettet særlig godt, lige som jeg viste. Det er rent tilfældigt, om det bliver af den ene eller den anden model. Det er den ene ting.

Og den anden ting er, at det jo ikke kun er boliger, vi taler om, det er jo erhvervsbygninger, det er kulturbygninger, det er alle bygninger. I Danmark har vi kun 2,3 pct. af Danmarks folkeskoler, som er handicapegnede, og det samme er tilfældet med de højere uddannelsessteder.

Sådan ser det ud i Danmark i dag. Det skulle det helst ikke gøre om 50 år.

Forbrugerne ved måske ikke rigtig, hvad de skal specificere ud fra. Det, vi fremturer med, det er det, vi er 110 pct. sikre på, og som vi tager ansvaret for. Og jeg er glad for, at du nævner, at man skal gøre brug af den ekspertise, som vi har. Der skal man så lige passe på og kun gøre brug af dem, som vi har oplært til det. Fordi vi gør meget ud af i vores forbund at fortælle tillidsfolkene, at de skal huske at sige fra, når de ikke er sikre.

Og så vil jeg gerne til slut sige tak til Inge-Lene Ebdrup for indbydelsen til at drøfte de handlingsplaner, som nu skal udarbejdes i 2003, og selvfølgelig er vi med, det er klart.

Ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

Til Arly Dalgaard: Det kan godt være, man ikke ved, hvilken entreprenør der skal stå for et givet byggeri, men man ved som regel, hvem bygherren er. Og det er bygherren, der også skal sørge for, at disse ting, som I med rette forlanger, også bliver overholdt tillige med alt det andet.

Lars Kramer Mikkelsen (S)

Inge-Lene Ebdrup sagde jo netop også, at selvfølgelig skal - og det er jeg fuldstændig enig i - selvfølgelig skal de handicappedes organisationer inddrages i det her. Det handler jo ikke blot om at bygge flere boliger, men også om at bygge de rigtige boliger. Så selvfølgelig skal I inddrages, lige så vel som jeg mener, at Arne Johansens folk skal inddrages i byggeriet, for det er altså dem, der bygger husene.

3. Byggevarerne

- Vil skærpet konkurrence give bedre og billigere produkter?

Byggevarerne - Vil skærpet konkurrence give bedre og billigere produkter?

Debattemaet behandler de industrielt fremstillede byggevarer og byggesystemer samt leverancer til byggepladsen i almindelighed. Det er fabrikanter, grossister, forhandlere og distributører, der er i centrum her, medens rådgivere og entreprenører opfattes som kunder og aftagere af produkter på linie med gør-det-selv folket.

Som henholdsvis "kunde", "leverandør" og "uvildig ekspert" gav nedestående et skriftligt og et mundtligt oplæg til debatten:

- Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening,
- Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien,
- Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskole i Århus.

Christian Koch, lektor på Danmarks Teknisk Universitet, BYG-DTU, virkede som ordstyrer under hele debattemaet, og debatten foregik alene mellem politikerne og eftermiddagens oplægsholdere samt Håndværksrådet og Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning, hvor den sidste kom med indlæg fra salen.

Fra de politiske partier er der stillet spørgsmål fra Inge-Lene Ebdrup (V), Carina Christensen (KF), Lissa Mathiasen (S) og Morten Homann (SF), og Boligudvalget havde desuden bedt Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet om at deltage i spørgepanelet. Spørgsmålene kredser generelt om prisniveauet, og hvordan man fastholder og udvikler kvalitet af byggevarer i forhold til byggevedirektivet og den globale udvikling i almindelighed. Specifikt er der fokus på:

- garantiperioder for og holdbarhed på forskellige materialetyper og garantiordninger generelt;
- international prissammenligning og national lukkethed på forskellige typer byggevarer;
- mængderabatter og køb af byggevarer i lukkede systemer til forhøjede priser;
- forslag om nedbringelse af priserne i almindelighed;
- det digitale byggeri og brug af finanslovsbevilling på 25 mio. kroner;
- hvordan og hvor forskningsindsatsen i Danmark skal øges;
- mærkning og kvalitetsordninger til fastlæggelse af kvalitet, så priser kan sammenlignes;
- forebyggelse af sundhedsskadelige materialer og styrkelse af bæredygtigheden.

I bilag G, H og I er vist de overheads som Gert Nielsen, Christian Lerche og Hans Peter Svendler Nielsen anvendte i deres oplæg.

Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg)

Så tror jeg, at vi så småt er klar til at starte igen, og som vi jo har set på formiddagens program, så er der jo masser af spørgelystne, både fra politiker-side, og oplægsholderne er helt vilde for at komme til og respondere på det, men vi vil tilstræbe at disponere eftermiddagens program sådan, at der også

kan blive tid til nogle enkelte spørgsmål fra salen, for det tror vi også, at der vil være stor interesse for.

Til at styre eftermiddagens program har vi fået Christian Koch, som er lektor på DTU-BYG inden for byggeledelse til at styre os gennem programmet. Christian forsker inden for nye ledelsesformer i byggeriet, og det er jo et utrolig centralt tema også, som vi har hørt her i formiddag. Værsgo, Christian.

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Tak skal du have.

Jeg skal gelejde jer igennem eftermiddagens program. Vi har to temaer på programmet og en afslutning. Vi skal ind omkring spørgsmålet om byggevarerne, vi skal ind omkring statens rolle, og så slutter vi af med et forløb med Boligudvalgets formand og Boligudvalget selv.

Jeg vil starte med lige kort at præsentere vores panel her i eftermiddag.

Først Gert Nielsen fra Boligselskabernes Landsforening, så Christian Lerche fra Byggemateriale Industrien, Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus, Jens Klarskov fra Byggeriets Arbejdsgivere i dag, snart Dansk Byggeri, Jesper Rasmussen fra Erhvervs- og Boligstyrelsen, Peter Maskell fra Handelshøjskolen i København.

Man kan sige, at de temaer, vi skal tage op her i eftermiddag, de på en måde går længere tilbage i processen først og bagefter er mere på det overordnede plan, hvor vi i formiddag fokuserede på relationen ud til brugerne, fra byggepladsen og ud til brugerne, så skal vi nu i det første tema her fokusere på byggevarerne, på byggemarkedet, og i det andet tema i eftermiddag der går det mere på, hvad er det for en overordnet ramme, vi har for den samlede byggeproces, for det samlede byggeri.

Det betyder jo ikke, at det bliver mindre relevant for slutbrugerne, som vi havde en hel del fokus på i formiddag, det betyder bare, at det er nogle andre elementer, som kommer i spil i diskussionen.

Min opgave som ordstyrer er ikke ret meget anderledes end den, I oplevede i formiddags. Jeg skal forsøge lige som John at holde oplægsholderne fast på de 7 minutter, som de skal bruge til at præsentere deres indlæg, og så skal jeg gelejde Boligudvalgets spørgsmål igennem.

Lykkes det mig at styre tiden, giver jeg plads til spørgsmål fra salen også i slutningen af hvert forløb, så det er sådan set forløbet lige som sidst, og selvfølgelig er der også, og det vil jeg også selv prøve at inddrage, hvis andre ikke gør det, det skriftlige materiale, som ligger fra flere andre parter, som supplerer det, som bliver sagt mundtligt her nu om lidt.

Så vi går om bord i spørgsmålet om byggevarerne.

Og det, man kan sige, det er jo, at byggevarerne det repræsenterer jo de klodser, vi bygger vores slotte af, og at vi her lige som på andre områder, og det har vi jo også set meget i formiddags, får en diskussion om forholdet mellem kvalitet og pris og nyheden i former af nye produkter, men vi kan heller ikke undgå, når vi diskuterer byggevarerne og byggevarernes betydning for byggeriet, at snakke om organiseringen af byggeriet, forholdet mellem de forskellige parter, som håndterer de her byggevarer, så det er sådan meget kort fortalt, hvad det første tema om byggevarerne det handler om.

Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert

Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening

Jeg skal sige noget som repræsentant for de almene bygherrer, og man har programmæssigt sat mig ind under byggevarerne, så det vil jeg naturligvis

også gøre, men det er jo også fremgået, at der har været sådan en vis diskussion om, hvor man skulle anbringe de forskellige oplægsholdere.

Det, som jeg skal sige noget om, det er om, med baggrund i de ca. 110.000 almene boliger, der er bygget siden 1986, og hvorfor præcis dem.

Det er, fordi det er dem, der er omfattet af vores Byggeskadefond, og Byggeskadefonden er den afgørende kilde til vores viden om, hvad det her handler om. Vi har selvfølgelig også viden fra noget, der går længere tilbage, men siden 1986 har vi fået det i en systematiseret form, som ingen sinde tidligere, og det er den viden, der også danner baggrund for det, jeg vil sige noget om.

Nu skal jeg sige noget om byggematerialer, men Byggeskadefonden og det almene byggeri handler jo naturligvis om meget andet end lige det tema, der hedder byggevarer, så der er også leveret et partsindlæg fra Byggeskadefonden i det samlede materiale, der giver en mere generel redegørelse omkring Byggeskadefondens erfaringer, de væsentlige data og andet, der er omkring den trods alt relativt lange periode og erfaringerne fra byggeriets kvalitet bredt taget.

Det, jeg skal sige noget om, det er så: Hvad er vores erfaringer omkring byggevarerne.

Der gælder jo en bekendtgørelse omkring kvalitetssikring - jeg skal også afslutningsvis sige lidt om, hvordan vi vurderer effektiviteten af denne bekendtgørelse - men det er jo i hvert fald en bekendtgørelse, der helt afgørende lægger op til, at vi skal vurdere totaløkonomien i et byggeri.

Det kræver jo, at man har en viden om kvalitet, brugstid og driftsforeskrifter. Det er jo det grundlæggende, der ligger, når man skal gå ind og optimere kvaliteten, således som det er fastlagt i Kvalitetssikringscirkulæret.

Her støder vi på et muligt politisk problem. Det diskuteres i øjeblikket, om man skal adskille bygherrerollen eller rettere sagt, at man skal sikre, at bygherrerollen bliver udbudt, og der er et logisk problem, hvis ikke der er en meget tæt kontakt mellem den kommende driftsherre og den bygherre, der i øvrigt forestår bygherrerollen. Det er noget af det, der diskuteres i Folketinget i øjeblikket, men det følger jo logisk, at de her krav om totaløkonomi, at optimere brugerhensynet og alt det andet, at der må også disse langsigtede brugsmæssige hensyn indgå i det. Jeg siger det som en indledende lille advarsel, også i forhold til de politikere, at man kan sagtens lave konkurrence, men man skal altså tænke sig gevaldigt godt om, hvis ikke man vil slå noget i stykker.

Hvad er det, vi efterlyser? Vi efterlyser først og fremmest, at bygherrerne, brugerne, får en større viden om, hvad de produkter, der nu engang bliver brugt, de indeholder, og hvad de kan.

Der er et gigantisk udbud af byggematerialer, der kommer stadig nye strømme ind, der er ingen, der dybest set har et totalt overblik over, hvor meget det her egentlig drejer sig om.

Internationalisering, som sker på byggevarerområdet, det er godt. Den CE-mærkning, der gælder, det er et rejsepas, det er ikke et kvalitetsstempel. Uanset alt muligt, byggevarerdirektiv og andet, så er der ikke tale om, at det i sig selv er de nødvendige brugeroplysninger, således at man reelt kan vurdere holdbarhed, kvalitet, driftsforeskrifter.

De kontrolordninger, der er, f.eks. Dansk Vindueskontrol, heller ikke tilstrækkeligt.

Og hvad er så nogle af problemerne i det her? Problemet er, at man risikerer, at man laver for konservative løsninger - nu ikke noget politisk her - men konservative løsninger i den forstand, at man ikke i tilstrækkelig grad tør bruge materialer, hvis ikke man er hundrede procent sikker på det her. Det er der i virkeligheden et problem i, hvor man kan sige, den manglende indsigt i, hvad de dybest set kan, disse materialer, det er et reelt problem.

De produktblade, som kendes, og som er noget, der jo typisk er noget, der udarbejdes og udgives af producenterne, det er oftest reklame, det er

oftest ikke egentlige produktinformationer med en sådan validitet, at de for alvor kan bruges til brug for projektering og totaløkonomiske vurderinger.

Vi har en række uheldige eksempler fra Byggeskadefondens virkelighed. Jeg er ikke tekniker, det er der nogle teknikere, der har skrevet alle de her fine ord op til mig, men jeg kan da så meget omkring det.

Der har været en vådrumsdiskussion, hvor det handler jo om i virkeligheden at bruge de rette materialer i den rette sammenhæng, og gipsplader i vådrum, hvor der er adgang til gipsen fra det våde, det er ikke så godt. Det har der været en lang række diskussioner om. De to byggeskadefonde har et fælles problem her, også den for byfornyelse. Vi har været med omkring det vejledningsarbejde og andet, men man kan sige, at her var et byggevareproblem, og der var jo også megen, kan vi roligt sige, megen også kommerciel diskussion, hvor man nu begynder at blande sig i det her, ja, så er det klart, så kommer der nogle kommercielle interesser på banen, fordi der er jo nogle, der lever af at producere disse plader.

Der har været noget tilsvarende omkring undertage af gipsplader. Der er det, der hedder undertage af lette banevarer, jeg spurgte forundret til vores tekniker, hvad er nu det her for noget. Det er sådan noget blafrende noget, der hænger nede som undertage neden under det egentlige tag, og som der også har været store materialeproblemer omkring, og hvor der nu, bl.a. via BYG's foranstaltninger, er lavet noget vejledning, men der har været ret store materialeproblemer, bare i Byggeskadefondens tid, omkring det her.

Og så det, der gav anledning til megen diskussion, de berømte porebetonelementer, som oprindeligt jo blev anset for at være et byggevareproblem, og som viste sig primært at være i virkeligheden forkert rådgivning, utilstrækkelig rådgivning, mangelfuld projektering, hvor man kan sige, at et materiale, der ikke havde den beskaffenhed, man troede, og som i hvert fald ikke kunne bruges som bærende og stabiliserende, blev brugt forkert.

Det er så i øvrigt tankevækkende, at erfaringsformidling endte med at slå igennem, men det er tankevækkende, at det skulle tage så mange år, inden det blev til et krav i bygningsreglementet, at der skulle være stabilitetsberegninger i forbindelse med det her.

Det er sådan set et direkte udslag af denne form for meget omfattende skade, der var i en meget stor del af det eftersete byggeri i de første ganske mange år.

Hvad nu når det går galt? Ja, vi har jo en reklamationsfrist, og det er jo den almindelige 5-årige ansvarsperiode. Mange materialeskader viser sig først efter de 5 år.

Billedet i baggrunden - det er nok Hemmerslev Tegl eller noget andet tegl, som i hver fald er forvitret, som man kan se. Der er masser af de materialeskader, der har vist sig, der desværre først viser sig aktivt, når 5-årsperioden er udløbet.

Det er jo et problem, fordi hvem dækker så det her. Det har været diskussionen omkring tegl. Det har været diskussionen omkring eternit. I kender stort set alle sammen til alle de her mange diskussioner.

Der er nogle forskellige garantiordninger, som gælder fra forskellige leverandører, men det, der er de professionelle vurdering på det her område, det er, at disse garantiordninger er ikke nogen real juridisk garanti. Det er måske en forlænget reklamationsfrist, men det er ikke en reel juridisk sikkerhed for at få dækning.

Det var så også, som jeg sagde, vurderingen i vores sektor, at kvalitets-sikringsbekendtgørelsen i de første ganske mange år nok i højere grad var en papirtiger, og det er først i den nye form her fra år 2000, at det for alvor er slået igennem.

Der har været en meget lang periode, hvor man skulle øve sig på det her, og der var meget papirarbejde. Det er først nu, det for alvor formentlig er ved at blive alment brugt af byggeriets partere.

Hvis jeg skulle konkludere det her, hvad er vores ønsker og forslag omkring byggevarer, så er det, at branchen tager sig sammen, leverer ordentlig

mærkning af byggevarer, dvs. ordentlige objektive og præcise levetidsbeskrivelser, holdbarhedsbeskrivelser og andet, som vi i den grad savner på den altovervejende del af det.

Formentlig vil det være godt med en længere ansvarsperiode, fordi det viser sig, at så meget sker efter de 5 år. Alternativet til det - vi er selvfølgelig fuldt ud klare over dette med den fælles 5-årige ansvarsperiode, så det kan der være problemer i - alternativet er reelle garantiordninger.

Noget andet end det, vi kender, garantiordninger med reel juridisk og økonomisk sikkerhed for forbrugerne og meget gerne indførelse af flere og bedre kvalitetssikringsordninger, meget gerne også i samarbejde mellem branchen og det offentlige. Det er vores budskaber som kunder, som bruge af de danske byggevarer.

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Jeg vil godt først komme med en erklæring, og det er, at jeg hører til blandt dem, der faktisk er stolt af dansk byggeri, dets arkitekter, håndværkere og selvfølgelig materialeproducenterne.

Jeg tror på, at byggeriets aktører også i fremtiden på professionel vis kan forvalte det mandat, som de har påtaget sig.

I det lys vil jeg heller ikke lægge skjul på, at jeg faktisk blev noget overrasket og skuffet over at se det første oplæg til denne her høring.

Overrasket, fordi materialet efterlod det indtryk, at initiativtagerne først nu har kastet sig over den skrækkelig kritiske Task Force-rapport fra december 2000, og skuffet, fordi både oplæggets indhold, men vel også høringens form med en anklager, en forsvarer og en opmand er unødvendigt konfliktorienteret.

Nå, efter denne svada så vil jeg sige, at ifølge det udsendte materiale så skulle jeg tale om industrialiseringen af byggeriet og om internationale tendenser på produktmarkedet. Det vil jeg slet ikke gøre.

Hr. Hans Peter Svendler fra Arkitektskolen i Aarhus har skrevet et ganske fremragende og meget visionært indlæg om de perspektiver, og det kan jeg fuldt ud tilslutte mig. Derfor vil jeg alene på det område henvise til Svendlers indlæg.

Gert Nielsen beskrev for et øjeblik siden sit og Byggeskadefondens syn på byggematerialekvalitet. Jeg forstod på Gert Nielsen, at det generelle billede er, at langt de fleste svigt eller fejl i byggeriet skyldes byggeriets projektering eller udførelse, hvorimod svigt relativt sjældent alene skyldes dårlige materialer. I det omfang, der er materialesvigt, skyldes disse svigt som hovedregel, at materialerne er anvendt forkert.

Jeg kan oplyse, at det er et billede, som vi i Byggemateriale Industrien er helt enig i. Jeg kan også oplyse, at man i Byggeriets Ankenævn bekræfter dette billede.

For at illustrere byggematerialeleverandørernes syn på svigt i byggeriet, vil jeg gerne have lov at fortælle en lille historie fra den virkelige verden.

Dette billede viser en mærkat, som blev fundet på et stykke tagpap under renovering af et tag. Jeg tror, det var i Tivoli i 1998. Mærkaten er påtrykt følgende erklæring fra producenten: Husk, at til et godt tag hører tre ting: Gode tækkematerialer, en omhyggelig tækning og en god fast brædde- eller betonflade at tække på. Mangler en af delene er taget utæt. Bemærk, gem denne seddel. Hvis De får anledning til klage over Icopanen, så send sedlen til deres forhandler eller til os med beskrivelse af skaden. Fabrikken i Tømmerup den 24. august 1932.

For mig at se symboliserer denne mærkat på helt enestående vis to ting. For det første at den gode producent står ved sit produkt, og for det andet at materialet kan være nok så godt, men kun hvis også håndværket og omgivelserne for materialet er i orden, bliver slutresultatet godt.

For at få kvalitetsdiskussionen ind på et - tror jeg - nyt, frugtbart spor, vil jeg gerne stille de bygherrerepræsentanter, der er her i dag - for så vidt også gerne Boligudvalgets medlemmer - på en opgave om kvalitetsbegrebet i relation til dansk boligbyggeri. For hvad er kvalitet? Er det noget entydigt? Ved vi alle sammen, hvad god kvalitet i byggeriet er? Eller er det måske et miks af en lang række forskellige parametre, f.eks. nogle af de parametre, som jeg har vist på overheaden her?

Vi kan måske være enige om, at god kvalitet er god arkitektur, godt håndværk, fleksibelt byggeri, lang levetid, fravær af skader og mangler, miljø, arbejdsmiljø osv., osv. Jeg tror i virkeligheden, at listen her kunne blive meget længere, end den er.

Hvis I er enige med mig i, at kvalitet ikke er så entydigt et begreb, som man kunne ønske, så bliver I også nødt til at overveje, om alle de parametre, der er med på overheaden her, skal prioriteres lige højt i det enkelte byggeri.

Hvis ikke de skal det, hvordan skal de så vægtes. Hvilken vægt tillægger vi den ene parameter fremfor den anden i det samlede kvalitetsbillede.

Det kunne også være spændende at diskutere, om det er det samme miks af kvalitetsparametre, som passer til alle kundemålgrupper og til alle boligformer.

Jeg føler mig ret overbevist om, at de fleste vil være fristet til at ønske, at alle kvalitetsparametrene kunne prioriteres meget højt. Det kan de måske også, men har kunderne så råd og tid til at få sine ønsker opfyldt.

Kig engang på denne her trekant og tænk over, som vi også diskuterede i formiddags, hvilken sammenhæng der er mellem de tre elementer: kvalitet, pris og tid. Jeg var jo glad for, at der - om end med nogen tøven - var nogle i formiddags, der turde sige, at der var en sammenhæng mellem kvalitet og pris i byggeriet. Hvad er det vigtigste? Hvilken vægt skal hvert element tillægges?

Hvis bygherrerne eller Boligudvalget tør offentliggøre, hvilket miks af kvalitetsparametre de ønsker og er villige til at stå ved valget, når der også skal tages stilling til pris og tid, så kan vi fra erhvervets side godt levere varen. Nu nok om kvalitet.

Jeg har i mit skriftlige bidrag fremført en række ønsker på industriens vegne. Det politiske system skal sørge for konkurrencedygtige produktionsvilkår i Danmark. På energi- og miljøområdet praktiseres der allerede dansk enegang, og flere brancher, som er vigtige leverandører til byggeriet, risikerer at glide helt ud af det danske erhvervsbillede. Kvalitetserkendelsen håber jeg at have bidraget tilstrækkelig til tidligere i mit indlæg.

Og så et par ord om produktinnovationer. Det er mest af alt et hip til vore gode kolleger i det udførende led. I industrien har vi oplevet flere eksempler på, at produktinnovationer ikke har kunnet betale sig, hvor fornuftige de end har været udelukkende på grund af ufleksible aflønningsstrukturer på byggepladsen. Prøv at arbejde for, at de barrierer bliver brudt ned.

Udnyt industrialiseringens fordele. Det er indlysende, at der er betydelige fordele ved at udføre en større del af produktionen i byggeriet under industri-lignende former.

Endelig vil jeg understrege, at industrien selv om nogen arbejder for europæisk harmonisering. Og vi er helt med på, at Danmark skal være foregangsland på det område. Men også fremover må det være sådan, at de produkter, der sælges i Danmark, skal leve op til anerkendte danske eller europæiske standarder.

Hjælp os med at få disse ønsker opfyldt, så skal Byggemateriale Industriens medlemmer nok hjælpe Boligudvalget med at levere gode boliger til de kommende generationer.

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

Jeg har oven i købet en rimelig stor ambition. Jeg vil nemlig meget gerne være med til at perspektivere og fremadrette debatten i dansk byggeri.

Jeg mener, at vi taler udvikling og udvikling og udvikling, og når vi taler udvikling, så taler vi om de problemer, vi står i, og hvordan vi måske lige får flyttet foden 5 cm frem.

Vi har meget, meget svært ved og gør det meget, meget sjældent det at opstille nogle mål ude i tiden og sige, hvordan kommer vi frem til det, vi gerne vil have. Hvad er det, vi skal gøre for at komme fremad. Vi har det alt for meget med at starte, hvor vi står, og ikke starte med at perspektivere tingene. Det vil jeg så bruge mit indlæg på at gøre her.

Jeg har kaldt mit indlæg, som I kan se: Mod en dansk styrkeposition i byggekomponentindustrien og et paradimeskift i byggesektoren. Det, jeg tager udgangspunkt i, er altså fremtidens byggevarer.

Her er min hypotese, at vi i Danmark har en meget stor mulighed, faktisk en rimelig oplagt mulighed, for at indtage en international styrkeposition inden for det, man kan kalde byggekomponent- og byggesystemdesign med streg under design.

Hvis vi kan opnå en styrkeposition her, så har vi også en styrkeposition i forhold til at udvikle og fremstille byggekomponenter og byggesystemer i fremtidens marked. Man skal lægge mærke til, at dette marked er hastigt voksende for øjeblikket. Det kommer jeg tilbage til.

Mit fremtidsscenario fra min udkigspost, som primært er forskning, er, at byggeindustrien med en kæmpestreg under ordet industrien udvikler sig i et globalt marked, og det marked karakteriseres på flere forskellige måder. Nu har jeg valgt tre ud her, som er nøgleting.

Det ene er en industriel organisering i byggesektoren. En industriel organisering baseret på bygningsproducenter, systemleverandører og komponentproducenter. Der er intet overraskende i organiseringen, fordi det er nøjagtig den samme organisering, som ses i andre industrier såsom bil-, skibsværft-, flyindustri og tilsvarende. Det er altså en anden organisering end den, vi traditionelt ser i byggesektoren. Det er den ene ting, der er karakteristisk i udviklingen.

En anden ting, der er karakteristisk i udviklingen her og nu, og som er et meget in-begreb i øjeblikket, er en digital modelbaseret IKT, det benyttes som informations- og kommunikationsværktøj, og det er ikke det, vi bruger i den danske byggesektor. Der bruger vi todimensionelle eller tredimensionelle tegningssystemer, men ikke digitale modelleringssystemer, så på det punkt er vi bagefter herhjemme.

Det tredje, der er afgørende i fremtidens marked, er designkvalitet og videnintegration som afgørende konkurrenceparameter. Specielt det sidste er vigtigt, idet jeg vil sige følgende, nemlig at inden for det område har vi potentialet. Vi har et potentiale i, at dansk byggeri i en international sammenhæng faktisk er ret enestående i, at vi detaljerer og designer detaljen sammen.

Arkitekter i Danmark arbejder med helt ned i de mindste detaljer i byggeriet. Det er ikke almindeligt internationalt. Derfor har vi en kompetence i at designe detaljering, som vi skal udnytte.

Det prøver vi så i øjeblikket at gøre på arkitektskolerne, idet vi prøver at omsætte denne tradition for design af detaljering fra det håndværksmæssige byggeri til det industrielle byggeri. Vi laver nye uddannelser i øjeblikket inden for bygningskomponent- og byggesystemdesign, sådan så vi uddanner nye arkitekter, der kan gå ind på de her niveauer i industrialiseringen.

En anden ting, der er vigtig, det er, at universiteterne - for så vidt også handelshøjskolerne - i øjeblikket baserer deres uddannelser i højere og højere grad på en designforståelse. Både DTU, Ålborg Universitet og også handelshøjskolerne har design inde som dimension i deres uddannelser.

En fjerde ting, som så også er vigtig i denne her fremadrettede strategi, det er, at Byggemateriale Industrien allerede er internationalt orienteret. Eller i hvert fald store dele af industrien er internationalt orienteret.

Så kunne man spørge, hvad skal der så til for at realisere det danske potentiale, og det er ikke småting, kan jeg godt hilse og sige. Den første ting, der skal ske, er, at vi skal holde op med at snakke om en byggesektor. Vi skal begynde at snakke om produktionsapparater i byggesektoren. Der er mindst tre forskellige produktionsapparater i byggesektoren, som skal adskilles.

De skal adskilles, fordi de har vidt forskellige rammebetingelser. Gør det selv-markedet er et marked og har sin egen måde at organisere sig på. Det håndværksbaserede byggeri er et andet marked, som handler om vedligehold, drift, alle mulige ting: udskiftning i eksisterende bygningsmasse og lignende ting.

Det tredje produktionsapparat er det industrielle produktionsapparat. Vi er nødt til at begynde at se på de rammebetingelser, der ligger i de forskellige produktionsapparater adskilt.

Industrien har altså et internationalt orienteret marked og dermed også internationalt orienteret rammebetingelser. Hvis vi vil udvikle den sektor, er vi nødt til at se det perspektiv. En ting, der så er oplagt i byggeindustrien, er at låne lidt hende fra industrien generelt i forhold til at organisere byggeindustrien. Specielt det meget, meget vigtige led systemleverandørerne kan vi lære af for de øvrige industrier.

En tredje ting, vi må gøre hurtigst muligt, havde jeg nær sagt, er at få digital modelbaseret IKT implementeret i vores byggesektor. Hvis ikke vi gør det inden for meget, meget få år, bliver vi simpelt hen sat af i den internationale udvikling. Det ville svare til, vi blev ved med at bruge telefaksen, mens alle andre er gået over til internettet. Det er virkelig ting, der skal ske inden for det område her.

Det handler både om rådgivervirksomheder, og det handler om producentvirksomheder. De her IT-redskaber, som er fremtidens hovedlandevej, skal vi have ind i dansk byggeri i hvert fald i den industrialiserede del af dansk byggeri.

Det fjerde punkt er en styrket forskningsindsats. Det er beskæmmende, når man læser, den danske forskningsindsats falder med 8 pct. om året, mod at den stiger med 4 pct. i OECD-landene i gennemsnit inden for vores område. Samtidig bruger vi begrebet vidensamfund. Det hænger ikke sammen.

Det sidste, der er meget vigtigt, er, at vi får lavet en langsigtet strategi for byggeindustriens udvikling. Det er vigtigt, bl.a. fordi uddannelserne, som er i gang på det område her, mangler nogle ting at målrette sig efter. Der sker mange initiativer, men det er lidt spredt fægtning, fordi der ikke findes en strategi på dansk grund for, hvor det er, vi vil hen ad. Vi er simpelt hen nødt til at lave nogle strategier, der rækker frem i tiden.

Så er der så, hvad vi kan opnå ved det her. Og det er gode ting. Indsatsen er stor, målet og resultatet kan også blive stort. Det er øget international konkurrencedygtighed og dermed øget eksport af byggekomponenter, systemer og rådgivningsydelser.

Hvis vi sammenligner lidt med Finland. Finland har inden for de sidste 10 år fordoblet deres eksport af byggekomponenter, således at finnerne i øjeblikket eksporterer 48 pct. af samtlige bygningskomponenter, de fremstiller i Finland.

I Japan har man en tese eller målsætning om, man vil øge eksporten med 300 pct. på 10 år. Fører man sådan en mellemting over på den danske udgave, så ville det svare til, vi øgede vores eksport med 54 mia. om året., hvis vi kommer ind i den her internationale udvikling og får de samme perspektiver, som man har internationalt.

En anden ting, vi ville opnå, er øget produktivitet, kvalitet og brugertilpasning i det hjemlige industrielle byggeri. Jeg har ikke tid til at gå ind på, hvorfor lige nøjagtig vi ville det.

Vi ville også opnå færre fejl og mangler i byggeriet, og det er primært begrundet i, at der vil blive en meget, meget bedre sammenhæng mellem projektering og produktion takket være de digitale redskaber.

Vi ville få langt bedre erfaringsopsamling i byggeriet, idet de enkelte led i byggeriet, f.eks. systemleverandørleddet skal opsamle deres egne erfaringer, idet systemleverandørleddet får ansvaret inden for den her måde at organisere det på - både for projektering, produktion og meget ofte oven i købet også for drift og vedligehold af deres egen systemleverance. Det kan være en lukningsentreprise eksempelvis eller leverance.

Det allermest påtrængende lige i øjeblikket, så vidt jeg ser verden, det er, at vi får udviklet snarest muligt en langsigtet internationalt orienteret udviklingsstrategi for den danske byggeindustri, altså for den industrielle del af byggeriet, så vi har noget at udvikle efter.

En anden ting, der er vigtig, er, at vi får styrket den byggeindustrielle forsknings- og udviklingsindsats som en integreret del af den globale videnopbygning.

Og her er jeg desværre nødt til at sige, at den netop udkomne rapport fra Forskningsudvalget, Byggeriets Forskningsudvalg, tror jeg det hed: "Byggeriet i Videnssamfundet", hedder rapporten, i mine øjne nærmest intet er værd. Og det er den ikke af den simple årsag, at den slet ikke ser udviklingen og forskningen som en del af en global videnopbygning.

Det er en fatal fejl at tro, at vi i Danmark skal opbygge vores egen viden inden for byggeriet. Vi skal bruge den viden, som udvikles internationalt, og udvikle styrkepositioner herhjemme i forhold til at kunne bidrage til forskningsopbygningen. Derfor er det simpelt hen et udgangspunkt for enhver forskningsplanlægning, at viden og forskningsstrategierne lægges i en global sammenhæng. Og det er desværre ikke sket i nævnte rapport.

Det sidste punkt, jeg har, det er igangsættelsen af det digitale byggeri, som vi har hørt om. Og vi har herhjemme sat 25 mio. kr. af på finansloven over fire år, men vi er ikke kommet i gang med at bruge pengene endnu. Jeg kan sammenligne eller oplyse, at i Finland der har man brugt 300 mio. kr. på det, der hedder VERA-projektet, som er et tilsvarende projekt, som man har overstået, og som har bragt finnerne absolut på forkant med den internationale udvikling.

Men herhjemme er vi ikke rigtig kommet i gang endnu, og nu har man så sat et konsulentfirma til at finde ud af, hvad man egentlig skal gøre. For mig siger det alt om, at vi ikke har noget perspektiv. Vi må se at tænke lidt mere langsigtet. Tak for opmærksomheden.

Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Så vil jeg gøre det samme som før med at gå herover, for nu kommer turen til Boligudvalget. Jeg vil dog starte med at sige, at Boligudvalget har ønsket her i spørgerunden at invitere Lars Jørgen Nielsen fra Håndværksrådet til også at deltage i spørgsmålene.

Sådan som jeg hører denne her præsentation, der har været, så vil jeg pege på tre emner, som man godt kunne bore lidt i.

Der cirkles noget om, hvordan kan vi fastholde og udvikle kvaliteten af byggevarerne. Der gives forskellige forslag til det, en garantiordning, en lempelig indførelse af byggeveddirektivet og lignende.

Der er nogle forslag til, hvordan man kan forbedre markedet, hvordan man kan sikre konkurrencen på det her område.

Og så er der nogle overvejelser over, hvordan vi kan håndtere byggevarer bedre, tydeligst med Hans Peter Svendler Nielsens indlæg her til sidst, hvor han snakker om brug af IT og en meget mere integreret tanke på globaliseringen og den slags ting.

Så man kan sige, at der er ligesom de tre temaer, som I kan overveje, om I vil bruge jeres spørgsmål indenfor, men ellers er det jo selvfølgelig jer, der styrer, hvad I vil spørge om.

Inge-Lene Ebdrup (V)

Gert Nielsen talte i sit indlæg om AB92-regler om det femårige ansvar og om, at det var efter hans mening for kort. Så kunne jeg godt tænke mig at spørge om, hvor lang tid skulle det så være i givet fald?

Og hvis man udvider, hvis man tænkte sig at udvide de fem år, vil man så ikke komme i konflikt med de forskellige materialetyper? Fordi givet er det, at et tag helst skulle holde længere end fem år, men der er jo, alt efter hvilke materialer, man taler om, forskellig levetid. Og hvordan ville man så skulle løse et sådant problem?

Og til sidst: Kunne man ikke tænke sig nogle andre muligheder, hvor det var producenterne, der løste det her problem?

Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening

Jo, det kunne man. Og jeg sagde jo også udtrykkeligt, at, sådan som reglerne er i dag, vi fik jo det her femårsansvar for både leverandører og for entreprenører og for rådgivere i 1986 i forbindelse med byggeskadereformen.

Og forud for det var der jo etårigt ansvar på byggevarer og 20 år på entreprenører og fem år på rådgivning. Og det var jo så en hovedfilosofi, at det her skulle harmoniseres, fordi ellers så flyttede man aben rundt mellem hinanden. Og det er der selvfølgelig meget i.

Og jeg sagde også udtrykkeligt, at når vi nu siger, at der kunne være fornuft i at have en længere periode, så er det jo simpelt hen, fordi der løber ærgerlige penge ud af Byggeskadefondens kasse, fordi man opdager simpelt hen nogle fejl på et tidspunkt, hvor der ikke er noget ansvar at gøre gældende, fordi det ligger efter de fem år.

Men alternativet til det - jeg er fuldt på det rene med, at det involverer så jo en stor politisk diskussion, for så er det de andre parter, der så kan komme og sige: hvad så med os - og alternativet til det, det er selvfølgelig, at producenterne leverer effektive garantiordninger, det er klart, det er alternativet til det.

Altså en ting er, om jeg så må sige, at lovgive sig ud af det omkring ansvarsperioder, noget andet er reelle effektive garantiordninger fra producentside. Jeg anerkender, at der er en problemstilling i det her. Og det må man jo så spørge producenterne om, om vi kan få.

Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet

Det er til Christian Lerche, og det handler om markedet for byggevarer.

Vi har jo i Håndværksrådet og i Dansk Industri diskuteret en del med dem, der påstod, at byggevarerne var væsentlig dyrere i de omkringliggende lande, men det synes ligesom ikke rigtig, som om at vi har fået bugt med det. Der bliver lidt tilbage, synes jeg, som tyder på, at der er områder, hvor der er for få udbydere, og priserne synes at være højere i Danmark end i de omkringliggende lande. Måske ikke så dramatisk, som det har været givet udtryk for i nogle af undersøgelserne, men der synes alligevel at være noget om det.

Der er områder, hvor der praktisk taget ikke er nogen import af varer, der kommer udefra og kan bide de danske producenter i haserne. Og endelig er der jo stadig væk meget få standarder. Så der tegner sig fra nogens side

har man fået et billede af, at vi har et meget lukket marked, hvor grossister hjælper industrien, hjælper producenterne og i en vis udstrækning også detailhandelen, sådan at vi har et lukket system, der kunstigt kan holde priserne oppe.

Jeg kunne godt tænke mig at høre, om du mener, at vi har fået bugt med de ting her, eller om specielt de små og mellemstore virksomheder, jeg repræsenterer, også i tiden fremover vil være henvist til at købe varer ind i sådan et relativt lukket system til en pris, der nok er lidt højere end den, de store entreprenører efterhånden vil kunne opnå ved at henvende sig direkte til producenter enten i Danmark eller i udlandet.

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Jeg er jo glad for det spørgsmål. Det kommer ikke helt uventet. Jeg var jo spændt på, hvornår spørgsmålet ville komme, og jeg har derfor taget den overhead, der langsomt toner frem her. Den overhead, der bliver vist heroppe, den viser den værdikæde, der er i byggeriet, når vi taler om materialeflow.

Vi har helt ude til - om det nu er højre eller venstre, det afhænger jo af, hvem der ser, det lærte vi tidligere i dag - de producenter med en prisliste, og bagved deres priser gemmer der sig jo givetvis nogle omkostninger til at producere varen og til at lønne medarbejderne.

Så på en eller anden måde skal varerne jo transporteres fra fabrikken og ud til en forhandler eller en distributør, det er handelsledet, som du så lyrisk beskrev. Men se, den pris, som de betaler, det er jo ikke sikkert, at det er den pris, som leverandøren har stående på sin prisliste, for det kan godt være, at de kan opnå nogle rabatter, og det har jo i hvert fald rapporter fra Konkurrencestyrelsen klarlagt, at der anvendes i høj grad rabatter i de her led.

En god kunde, som køber stort ind, og som går med i nogle markedsføringskampagner, kan opnå nogle rabatter fra leverandøren.

Så kan det også være, at på årsbasis er der en bonusordning, det kan være 1 pct. eller 2 pct. eller 4 pct., til at stimulere den samhandel, der er. Så skal forhandleren jo også have en avance, det kommer der en eller anden pris ud af.

Og så er det, varen skal videre ud til håndværkeren eller til entreprenøren. Det koster også noget at transportere det.

Se, også med håndværkeren er det jo faktisk sådan, at han gerne vil tage sig betalt for at anvende netop de byggematerialer, som kommer fra den pågældende producent, så han forventer en eller anden form for rabat, det kan være, at i konkurrence med andre håndværkere skal han jo have denne her opgave.

Han er faktisk også sådan skruet sammen, at hvis nu han er loyal med at bruge et bestemt produkt, så står han med hånden fremme, når året er gået, og forventer en bonus for at anvende disse materialer.

Og selv om det er en håndværker, så er det faktisk sådan, at håndværkerne her i landet lever ikke af at levere håndværk, de lever af at sælge byggematerialer. De tager sig en avance på de byggematerialer af ukendt størrelse, for der er faktisk ingen åbenhed om, hvad de køber deres materialer til, og hvad de sælger dem for. Vi køber nemlig som husejere bare et håndværk. Så skal der selvfølgelig også en merpris på til at dække spild og brækage af de materialer. Så bliver det hele bygget ind i huset, og vi ender med at have en pris.

Se, fordi det her er komplekst, fordi de procentsatser varierer fra produkt til produkt, stor eller lille kunde, effektiv eller ineffektiv håndværker, så kan vi ikke præsentere et præcist billede af, hvad koster materialet. Derfor kan vi aldrig nogen sinde få hamret de myter, de historier i jorden eller få godtgjort, om de er korrekte.

Jeg er stensikker på, at der er danske byggematerialer, byggematerialer på det danske marked, som, når de er anvendt, er dyrere end byggematerialer på det svenske marked eller det tyske marked eller det franske marked. Men jeg er også stensikker på, at vi finder eksempler på det modsatte.

Der er omkring 1 mio. varenumre i dansk byggeri, og jeg har endnu ikke set nogen fremlægge nogen dokumentation for, at danske byggematerialer generelt er dyrere. Vi kan sagtens komme med eksempler, så er det Tyskland, så er det Sverige, så er det gipsplader, så er det isoleringsmateriale, men der er ikke noget klart billede af, hvordan det forholder sig. Derfor får vi aldrig nogen sinde aflivet de historier, Lars Jørgen.

Så kom du jo med et spørgsmål, og nu skal jeg nok forsøge at fatte mig i korthed, et spørgsmål videre, om I var henvist til fortsat at handle hos det handelsled, mens entreprenørerne kunne købe hos producenterne. Se, jeg tror faktisk, at handelsleddet i dansk byggeri vil bestå, jeg vil ikke sige til evig tid, men formentlig.

Der er ingen, hverken håndværkere eller entreprenører, som har særlig stor fornøjelse af at købe direkte hos producenterne. Producenterne bryder sig ikke om at skulle håndtere en masse små kunder. Vi er gode til at producere og markedsføre, og så overlader vi det til andre at handle.

Men der er jo faktisk også, jeg ved ikke, om du har lagt mærke til det, men der er jo blevet stilhed, entreprenørerne råber jo ikke længere op om, at de vil handle direkte hos producenterne. Hvad fik dem til at tie stille? Det var, at handelsleddet begyndte at åbne deres sager, altså hør her kære store entreprenør, det er muligt, du mener, at du skal købe direkte, men jeg kan se, at den gennemsnitlige vare, den gennemsnitlige handel, du leverer i min virksomhed, den er på 1.800 kr. - det kan være, det var 1.600 kr., det kan være, det var 1.700 kr., jeg kan ikke huske tallet præcist - men selv vores allerstørste entreprenør leverer en gennemsnitlig ordrestørrelse til vore allerstørste byggevarekæde her i landet på 1.800 kr.

Hvad er det for nogle besparelser, der skulle indhentes ved, at han gik fra 1.800 kr. til eller så bliver det jo endnu mindre, fordi de 1.800 kr. er jo sammensat af mange forskellige varer, hvad er det for en besparelse?

Næh se, nu går entreprenørerne, det kan vi jo læse i aviserne, i alliancer med handelsleddet om at opnå nogle mere rationelle indkøb. Det kan være hos de danske producenter, det kan for så vidt også være i udlandet, for det står jo helt åbent.

Det kunne da også være, at håndværkerne skulle tænke i samme baner, det skal jeg ikke blande mig yderligere i. Men vi er gode til at producere, og jeg tror, at handelsleddet er gode til at lave handler.

Morten Homann (SF)

Jeg vil godt holde lidt fast i det her spørgsmål omkring pris. Der er ikke nogen tvivl om i den opstilling, som du lavede Christian Lerche i dit oplæg, at der er en form for afvejning imellem pris og kvalitet og tid, men jeg kunne godt tænke mig at gå lidt dybere ind i det.

Nu tegner du et billede af, at det måske i virkeligheden ikke ser så slemt ud med prisniveauet. Og du kan vel have ret i, at det kan være svært at afgøre, hvordan det danske prisniveau ligger i forhold til andre lande.

Man kan måske sige i hvert fald, at den figur, som du fremlagde, jamen den adskiller sig jo ikke synderligt fra strukturen i andre lande, hvis man måske ser bort fra lige netop det her grossistled, hvor der kan være nogle variationer.

Men uanset om vi så ligger dyrere end i andre lande, så kan der vel være en interesse i at nedbringe priserne på byggematerialer. Der er jo ikke nogen i hvert fald ved det her bord, som er interesseret i, at byggeriet skal være dyrere end højst nødvendigt.

Villy Dyhr præsenterede også tidligere nogle synspunkter, sådan fra forbrugerside, på, at man har en oplevelse af, at byggeriet og byggematerialer er dyrere, end de egentlig behøver at være.

Så derfor kunne jeg egentlig godt tænke mig at høre I tres bud på, jamen hvis man holder kvalitetsparameteren fast, det var det, I fokuserede på i jeres diskussion, jamen hvad kan man så med en fast kvalitetsparameter gøre for at gøre prisniveauet lavere, for at øge konkurrencen med henblik på at gøre prisniveauet lavere på byggematerialer?

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Hørte jeg dig spørge en producent, hvad vi kan gøre for at få priserne ned?

Det er faktisk lidt svært at svare på, men jeg vil alligevel give to bud, måske tre, jeg tror oven i købet, du efterlyser tre.

Jeg tror på industrialisering af dansk byggeri. Jeg tror på, at hvis vi kan finde industrielle løsninger, systemleverancer, øget komponentanvendelse i byggeriet, hvor der leveres produkter fra én producent til en anden producent, som samler dem i større enheder, så kan vi opnå langt større udnyttelse af de ressourcer, vi har, og få priserne på det endelige byggeri ned.

Så har vi jo diskuteretså bliver det antydnet, at der ikke er særlig stor import, ikke særlig stor konkurrence af byggematerialer. Importen af byggematerialer til Danmark er, jeg tror, at sidste år var den 26 mia. kr., og eksporten var 27 mia. kr. Det er lige i det lag.

Jeg synes egentlig, at det er en ret stor andel af de byggematerialer, der anvendes på det danske marked, der derved bliver importeret. Og i hvert fald så kan man på langt langt langt de fleste produktområder finde udenlandske leverandører på det danske marked.

Hvilke markedsandele de har, det tør jeg ikke gætte om, og jeg tør heller ikke gætte om, hvorfor man måske ikke som kunder tør give sig i lag med at få de markedsandele op. Det kan være, at den enkelte kunde i sin beslutningsovervejelse føler en eller anden tryghed ved at handle med en virksomhed, som han har kendt, og som har været på markedet i mange år.

Jeg tror, jeg vil lade det være ordene. Nej, jeg lovede en tredje ting, og det skal der nok også være.

Det er ikke sådan, at vi kan gå ud og sige, at tagmaterialer koster det og det, gulve koster det og det. Nej for som jeg sagde, der er et eller andet sted en sammenhæng mellem pris og kvalitet.

Det er muligt på det danske marked at gå ud og finde, ja jeg ved ikke, 30 eller 40 forskellige typer gulve; vi har 125 leverandører af vinduer; jeg tror, der er tre gipspladeleverandører; vi kan på tagmaterialer jo ... nu har jeg talt om tagpap i dag; vi kan finde økonomiteglsten; vi kan finde glaserede teglsten; vi kan finde eternitplader; vi kan finde stålplader; vi kan finde bøjede stålprofiler; vi kan finde skifereternit osv. De koster ikke det samme.

Vi skal som forbrugere, kunder, bygherrer sammen med vore rådgivere finde ud af, hvad er det for et kvalitetsniveau, vi vil vælge, og så gå ud efter det. Hvis det alene er pengepungen, der styrer vores beslutninger, når vi køber byggematerialer, så kan vi ikke forvente at opnå et produkt, som er af ypperste kvalitet.

Carina Christensen (KF)

For lige at skifte emne lidt, det var så til Hans Peter Svendler Nielsen, jeg håber, jeg siger det rigtigt.

Vedrørende forskning og vedrørende de besparelser, der blev foreslået på forskning, bl.a. på By og Byg, så siger du, at der er et problem med, at man ikke implementerer forskningen. F.eks. så er der afsat 25 mio. kr. til det digitale byggeri, men man er ikke gået i gang.

Der vil jeg da gerne høre, hvem har ansvaret for, at man går i gang?

En ting er jo, at man har noget forskning, men hvis det ikke når ud til slutbrugerne og ikke når ud i branchen, så er det jo et problem, synes jeg da nok.

Så jeg vil da gerne vide, hvordan man har tænkt sig at gribe det her an, og hvordan man har tænkt sig at bruge de 25 mio. kr. også.

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

Så vidt jeg ved, er det Erhvervs- og Boligstyrelsen, der disponerer over de 25 mio. kr. Jeg ved ikke, om det er svar nok?

Jeg tror også, at man må erkende, at 25 mio. kr. til et meget ambitiøst IT-projekt oprigtigt talt ikke rækker særlig langt, for nu at sige det meget pænt.

Lissa Mathiasen (S)

Jeg har to spørgsmål, det ene netop også i relation til forskningsindsatsen. Der ville jeg godt høre, fordi det var jo ikke ligefrem de rareste og de bedste toner, vi hørte her: Hvad skal der til for, at din vurdering vil være, at vi kommer op, og hvordan så du tegningen gerne skulle se ud, så vi kommer til at ligge rimeligt på linje med verden omkring os? Det var det ene.

Og så vil jeg egentlig godt vende lidt tilbage til den diskussion, der var lige før, omkring kvalitet, pris, og jeg synes faktisk, det er en meget interessant og en meget væsentlig diskussion, at vi ikke kun falder over en diskussion omkring pris, fordi pris er jo egentlig et underligt begreb, hvis ikke vi samtidig også har kvaliteten med, og derfor vil jeg godt også med udgangspunkt i Gert Niensens forslag omkring ordentlig mærkning af byggevarer og bedre kvalitetssikringsordninger.

Det er jo ikke ukendt, at der stadig væk findes masser af sundhedsskadelige byggevarer inden for dansk byggeri, og jeg vil sige, at det hensyn, som vi vel alle sammen gerne ville tage, både til brugere, men også til bygningsarbejdere, var det ikke et hensyn, man også kunne tage ind som et konkurrenceparameter - og det kan godt være, at det er lidt mærkeligt, men det er alligevel Christian Lerche, jeg godt vil spørge i den sammenhæng - fordi det, jeg godt vil hen til: Hvad kan vi gøre for at forebygge, at sundhedsskadelige materialer bliver indbygget i danske bygninger? Hvad kan vi gøre, for at bæredygtigheden styrkes?

Jeg synes, det er en vigtig diskussion at tage op i stedet for kun at fokusere på pris, fordi jeg synes, vi skal kigge på kvalitet og pris, men på et langt sigt, for så tror jeg faktisk, at vi sparer mange penge og mange menneskers liv.

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

For det første vil jeg gerne sige, når man skal lave en forskning eller en strategisk forskningsplanlægning, så skal man tage udgangspunkt i de forskningsbegreber, som man arbejder med eksempelvis i OECD-landene.

Der er forskellige typer forskning, noget, der hedder grundforskning, strategisk forskning, anvendelsesorienteret forskning og udviklingsarbejdet, og når man skal planlægge forskningen, er man nødt til at planlægge forskningen inden for de enkelte forskningskategorier. I den tidligere nævnte rapport differentierer man slet ikke mellem forskellige forskningstyper, og de forskellige typer forskning foregår i vidt forskellige miljøer, i vidt forskellige sammenhænge og har vidt forskelligt perspektiv, så det er simpelt hen forudsætningen for enhver forskningsplanlægning.

En anden ting det er så, at en forskningsplanlægning altid, som jeg nævnte før, bør relatere sig til den viden, som eksisterer i samfundet, til andre steder i verden, og det vil sige, hvor internationalt opbygges der viden inden for nogle bestemte områder, og så må vi så finde vores nicher, hvor vi kan bidrage i forhold til, hvor vi har nogle styrkepositioner, og i forhold til, hvor vi har nogle specifikke behov i forhold til den danske sektor.

Det er klart, at dansk byggeri er ikke enestående, men dansk byggeri adskiller sig fra byggeri i andre lande, og derfor har vi et specielt forskningsbe-

hov rettet mod vores egen sektor i Danmark, men langt, langt hovedparten af vores videnopbygning skal vi se i det internationale perspektiv, det er meget afgørende, at vi gør det.

Hvis man sammenligner med sådan Folketingets Forskningsudvalgs strategier, så er der nogle helt andre ting, man snakker om dér. Der snakker man om at prioritere to, tre felter i hele den danske forskning, fordi videnopbygning er globaliseret, så hvis vi skal have en videnopbygning i Danmark, som batter bare en lille smule, så er vi nødt til virkelig at fokusere på nogle enkeltområder.

Fuldstændig tilsvarende er vi nødt til at se det, når vi snakker om byggeriets forskningsudvikling.

Lissa Mathiasen (S)

Kunne vi ikke få at vide, hvad det er for enkeltområder? Det var egentlig det, jeg spurgte ind til.

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

Hvilke enkeltområder du mener, at vi skal sætte vores forskningsindsats ind på?

Altså i øjeblikket handler det meget om ledelse af byggeriet, det handler om reorganisering af byggeriet i forhold til de måder, som det industrielle byggeri må opbygges på som et absolut indsatsområde.

Så handler det om IT-integration. Jeg vil foreslå, at man bruger de 25 mio., som man har sat af til det digitale byggeri, glemmer enhver tanke om selv at udvikle systemer i Danmark, da finnerne og svenskerne er langt foran os på det felt, så vi kan bare rejse over bæltet og hente viden hjem.

Så jeg foreslår, at man bruger de penge til at implementere den viden, som allerede er opbygget i forhold til virksomhederne, både i industrien og i rådgivningsvirksomheder.

Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)

Jeg kan da bekræfte, at, som det blev nævnt, at det ikke er bygge- og anlægssektorens opfattelse, at den forskning, der så rent faktisk foregår, uagtet at det er for lidt, der foregår, at den er særlig, hvad skal man sige, rettet mod sektoren.

Man kunne måske fristes til at sige, at det store problem er, at vi ved ikke præcis, om den er rettet mod sektoren, for der er meget langt fra den forskning, der foregår, og til de virksomheder, der udfører de opgaver, som vi taler om i dag.

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Spørgsmålet om sundhedsskadelige byggematerialer det får jo hårene til at rejse sig på ryggen af mig, formentlig også på andre, men jeg kan ikke helt komme i tanker om, hvad der kunne være af eksempler på sådanne byggematerialer, som er så sundhedsskadelige, så derfor vil jeg meget opfordre til, at de, der har kendskab til anvendelse af sundhedsskadelige byggematerialer, at de reagerer over for byggeriets parter, over for entreprenørerne og håndværkerne og for så vidt også videre til industrien.

Hvis dit spørgsmål tager udgangspunkt i det indlæg, som BAT-Kartellet har leveret i rapporten her under overskriften "Byggevarer slider på sundheden", så er der tre konkrete eksempler.

Det drejer sig om asbest, hvor det jo klart fremgår, at det har vi fundet løsninger på for længe siden; der kan stadig væk være sundhedsproblemer i forbindelse med at bryde det materiale ned, men det synes jeg ikke, at vi kan laste industrien i dag og de materialer, der kommer fra industrien i dag.

Så er der PCB: Jamen det har jo været forbudt længe, og det er under udfasning. Desværre så går der ret lang tid, før der ikke længere er nogen afdundstning fra det, problemet er løst i dialog og ved initiativ fra lovgivers side.

Endelig så nævnes der isocyanaterne, og de er stadig væk på markedet. De bruges til tætningsmidler, noget isolering og lignende. De er mig bekendt ikke sundhedsskadelige, medmindre vi varmer dem op til 150-200°. Jamen hvorfor i alverden skulle vi gøre dét?

Og lad os nu forestille os, at vi under skæring eller lignende gør det, så skal vi vel også tænke os om, hvad det er, vi har med at gøre, og så sørge for at bære nødvendigt sikkerhedsudstyr i det omfang, at vi gør det. Isocyanaterne er af de produkter, jeg har fået kendskab til her, det eneste, der fortsat er på markedet, og der er vel ikke nogen grund til lige at gå og varme det op til 200° hver dag.

Men så lad mig slutte af med igen at sige, at hvis der er kendskab til andre produkter, så er der jo ikke nogen leverandører eller håndværkere eller entreprenører, der har en interesse i at udsætte håndværkerne eller arbejderne for de stoffer. Derfor har vi jo både i Danmark et kontrolapparat, derfor har vi EU, som jo fører liste op og liste ned over, hvad vi må anvende. Det retter vi os efter, så lad os komme i dialog, hvis der er nogle problemer, så skal vi nok finde løsninger på dem.

Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet

Jeg blev også bebrejdet, at mit spørgsmål før var for langt, så jeg skal gøre det kort, og så håber jeg, at svaret bliver ligesådan.

Christian, du viste os næsten en gribende beretning om tagpap, hvor der lå en billet nedenunder med hilsen fra 1932, hvor det så havde ligget lige siden, og det fik dig til at bryde ud i en lovprisning, hvor du sagde: En god producent står ved sit produkt.

Jeg vil gerne spørge dig: Er det den nye linje fra Dansk Industri, er det sådan en 50-60 år, I står ved det nu, eller for at gøre det mere seriøst og præcist, lidt i fortsættelse af Gert Niensens indlæg: Kan man forestille sig, at I fremover vil skrive på produkterne, hvor lang tid holdbarhed kan man forvente af dette produkt?

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Det var jo et klart spørgsmål.

Du kan finde leverandører inden for alle produktområder, som giver de oplysninger, du gerne vil have, men ikke alle leverandører giver de oplysninger, du gerne vil have.

Når du således skal ud at beslutte, hvilke materialer du vil købe, så påtager du dig altså et væsentligt ansvar, når du vælger mellem den, der stiller de nødvendige oplysninger, som du har brug for, til rådighed, og den, der ikke stiller de nødvendige oplysninger til rådighed.

Jeg vil give et eksempel.

Fra tid til anden nævnes undertage, BYG offentliggør med jævne mellemrum til vores store opmærksomhed en rapport om undertage, og der er noget med de her banevarer, de her folier, og det er vel sådan, at sådan en folie kan være et udmærket undertag, forudsat at overtaget er perfekt. Desto dårligere overtaget er, desto mere lys og varme, der kommer ind til det undertag, desto hurtigere bliver det nedbrudt.

Og jeg var inde på nettet forleden dag - jeg tænkte nok, at der måtte komme et spørgsmål som dette - og der fandt jeg så en leverandør af sådan nogle banevarer - det er ikke et medlem, må jeg sige - det var den første leverandør, jeg fandt:

"Vi kan oplyse, at under forudsætning af at montering af vores produkter - som hedder sådan og sådan - er udført i overensstemmelse med anvisning-

gerne i vores brochure, monteringsvejledninger og informationer i øvrigt sammen med den primære tagdækning - det vil sige tagsten, tegl osv. - der er anvendt i forbindelse med undertaget, forbliver lystæt, forventer vi, at de nævnte produkter har en levetid på mere end 50 år."

Vi kan finde det samme på gulve, vi kan finde det samme på mursten, vi kan finde det på badeværelsesudstyr og lignende. Leverandører, der siger: Vores produkter kan holde sådan og sådan, det forudsætter, at bliver vedligeholdt, det forudsætter, at det er monteret korrekt, og vi kan også finde leverandører, som ikke giver sådan nogle erklæringer.

Hans Erik Meyer, næstformand for Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning

Vi har sendt et partsbidrag omkring problemerne i byggesektoren, og nu sidder vi her og hører om materialer og materialer, vi hører ikke noget om den enkelte håndværker ude på pladsen.

Der var muret et hus op til 70 pct., en gennemsnitsløn, der er 70 pct. billigere i provinsen i forhold til Sjællandsområdet overenskomstmæssigt. Hvem kan arbejde hurtigere end 70 pct.? Det er der ingen mennesker, der kan. Det er den ene af de ting.

Vi har i mange år manglet en sæsonudligningsfond osv. Hvornår får vi en sådan? Og det skal forhåbentlig være til Christian Lerche.

Med hensyn til materialerne så er de, teglkvaliteten, så dårlige i dag, fordi der skal profit ind i teglindustrien, af stor vigtighed for virksomheden, men ikke for håndværkerne.

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Jeg føler mig jo unægtelig lidt usikker over for spørgsmålet, om jeg har forstået det korrekt, indledningen er jeg i hvert fald ikke helt sikker på, at den var møntet til mig, men så sagde du noget, om du sagde "tagkvalitet", eller du sagde "teglkvalitet"? Teglkvalitet.

Vi kunne i årsberetningen fra Byggeskadefonden i år læse om, at der var kommet en forøget frekvens eller større hyppighed af teglskader, og det tydede på, at man ville kunne få problemer.

På baggrund af det er industrien selv gået i dialog med byggeskadefondene for at komme til bunds med, hvad det er for nogle problemer, man kender, hvornår er de varer leveret, eksisterer de producenter endnu, så at vi kan få afdækket, om der er noget i den produktion, der finder sted i dag, som kan ændres for at få forøget kvaliteten. Der er ingen teglproducenter, der har en interesse i at levere dårlige tegl, og derfor opsøger man byggeskadefondene for at søge råd og vejledning, så man kan blive klogere. Jeg tror, at jeg vil lade det være svaret.

Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)

Ideen om at lave sæsonudjævning synes jeg af indlysende grunde er god, men at gøre det via en fondskonstruktion det er en skrupskør idé.

Lars Jørgen Nielsen, direktør for Håndværksrådet

Nu sagde Christian Lerche i sit indledende indlæg, at jeg jo havde sagt, at der var ikke problemer med byggematerialerne, det var udelukkende de udførende og projekteringen hos rådgiverne:

Det var altså ikke det, jeg sagde. Der er også reelle problemer med materialerne, og Christian Lerche har jo ganske klart nu her også fortalt, at der er i de senere år en stigende frekvens af materialeskader i byggeskadefondene, fordi man bl.a. har fået bugt med nogle af de projekteringsfejl, der var tidligere, og nu er det altså materialeskaderne, der viser sig, og det er altså Christian Lanches medlemmer, der er med til at producere de ting, der bliver

skader i dag, så det var altså lidt af en tilsnigelse, der blev sagt, der er reelle materialeproblemer.

**Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet,
BYG•DTU**

Tak skal du have. Så tror jeg bare, at jeg vil runde af med at sige, at vi har taget en svingom til omkring pris og kvalitet af byggevarer, vi er måske blevet forvirret på et lidt højere niveau.

Et af de temaer, der har været oppe her, har handlet om forskningssiden, og det er noget, vi vender tilbage til i det næste tema, som starter kl. 15.00.

4. Staten

- Fremmer regler, udviklingsprogrammer og undervisning byggeriets udvikling?

Staten - Fremmer regler, udviklingsprogrammer og undervisning byggeriets udvikling?

Debattemaet behandler staten og det offentliges forskellige roller inden for undervisning, udvikling, forskning, forbrugerbeskyttelse, erhvervsfremme og regulering.

Som henholdsvis "kunde", "leverandør" og "uvildig ekspert" gav nedenstående et skriftligt og et mundtligt oplæg til debatten:

- Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG),
- Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen,
- Peter Maskell, professor, dr. merc., Handelshøjskolen København.

Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG-DTU, virkede som ordstyrer under hele debattemaet, og debatten foregik alene mellem politikerne og eftermiddagens oplægsholdere samt Andelsboligforeningernes Fællesrepræsentation, Byggeskadefonden, Forsvarets Bygningstjeneste, Kuben, Tekniq, Dansk Handicap Forbund, Dansk Center for Tilgængelighed og Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning, hvor de sidste kom med indlæg fra salen.

Fra de politiske partier er der stillet spørgsmål fra Lissa Mathiasen (S). Spørgsmålene fra salen kredsede generelt om det offentliges forskellige roller i forhold til byggeerhvervet og forbrugerbeskyttelsen.

Specifikt er der fokus på:

- hvorledes staten kan agere som foregangsbygherre;
- sammenhæng mellem erhvervspolitik, forbrugerpolitik og forbrugerbeskyttelse;
- det digitale byggeri, brug af finanslovsbevilling på 25 mio. kroner, digitalt udbud og internt brug af IT hos bygherrer;
- certificering og autorisering på installationsområdet;
- handicapvenligt byggeri og funktionsbaserede krav i Bygningsreglement og Dansk Standard;
- håndværkernes mulighed for at realisere handicapkravene i virkeligheden, kommunernes dispensationspraksis og kommunernes ekstraudgifter til ændring af fejl og mangler på nybyggede offentlige handicaptolletter;
- funktionsbaserede krav til brandegenskaber;
- forslag til ny regulering for bedre og mere vinterbyggeri;
- Boligudvalgets gamle, nuværende og fremtidige rolle i forhold til emhedsværket, de øvrige ministerier, byggeerhvervet og slutbrugerne af byggeri i almindelighed;
- varedeklaration på hele bygninger som en samlende hat for alle øvrige aktiviteter;
- den offentlige forskning i internationalt og nationalt sammenhæng med direkte relation til erfaringsopsamling fra byggepladserne.

I bilag J og K er vist de overheads, som Jens Klarskov og Jesper Rasmussen anvendte i deres oplæg.

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Det tema, som vi skal i gang med nu, det er i virkeligheden en fuldstændig klassisk diskussion, nemlig stat eller marked.

Men jeg kan sige med det samme, at der kommer ikke nogen stenalderindlæg, der kommer ikke nogen ekstreme indlæg på den ene eller den anden side. De indlæg, vi kommer til at høre nu, beskæftiger sig alle sammen med, hvordan finder vi en fornuftig balance og nogle forskellige redskaber, på forskellige områder, som enten har noget at gøre med statens aktiviteter eller forbedring af markedet.

Jeg synes, at Jesper Rasmussen i sit forpapir siger det forbilledligt klart, når han siger, at der er fire roller for staten, man kan kigge på. Man kan se på staten som kunde, man kan se på staten som regulator, man kan se staten som nogle, der ønsker at fremme erhvervslivet, og endelig kan man se på staten som leverandør af viden og kompetence. Det synes jeg meget godt sætter en ramme for, hvad det er for en diskussion, som vi skal have gang i nu. Og som I kan se her over mig, så ser programmet sådan ud, at vi har tre oplægsholdere, og jeg vil ikke gå i detaljer igen med dem – dem præsenterede vi før.

Oplæg ved en kunde, en leverandør og en ekspert

Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)

Jeg vil i dag nøjes med at nævne tingene én gang, idet det er min opfattelse, at kun de pointer, der ikke har en umiddelbart indlysende karakter, behøver gentagelse, nogle helt op til tre gange.

Det er karakteristisk for de partsbidrag, der er fremkommet til høringen i dag og de synspunkter, der er givet udtryk for her fra talerstolen og fra salen og fra panelerne, at der er en høj grad af konsensus omkring de problemstillinger, der er væsentlige for byggeriet i dag.

Det synes jeg er et godt udgangspunkt for forandringer og for initiativer. Jeg tror også godt, at jeg kan tillade mig at prale en lille smule på den samlede branches vegne ved at nævne, at der faktisk allerede er taget initiativer, der peger i retning af udvikling og forandring og forbedring.

Jeg vil her i mit indlæg lige komme ind på tre elementer eller tre problemstillinger, som jeg synes er relevante at tage op nu.

Og hvis vi lige kan få lidt lys - ja - så er én af de svøber, som vi i byggesektoren slås med - det har man også hørt fra nogle af indlæggene, det er altså de store sæsonmæssige udsving, som aktiviteten lider under, og den lave aktivitet, der er i vores branche i vintermånederne, den udgør et ressourcepild af ret stor betydning.

Virksomhederne, ja, de taber på, at maskiner og udstyr står uudnyttet hen, samfundet taber skatteindtægter og har udgifter til dagpenge, og bygningsarbejderne taber kvalifikationer og indkomst, der er forresten også nogle af dem, der taber tålmodigheden og søger hen i andre brancher, hvor jobsikkerheden er større.

Så øger denne her dårlige sæsonudjævning for resten risikoen for flaskehalse. Når størstedelen af byggeaktiviteterne er klumpet sammen i sommerhalvåret, ja, så er der selvfølgelig en større risiko, end hvis vi har en jævn spredning.

En bedre fordeling vil give stat og kommuner sparede dagpenge og øgede skatteindtægter, og for virksomhederne vil en jævnere aktivitet betyde en bedre udnyttelse af kapaciteten og bedre mulighed for at rekruttere og fastholde medarbejderne.

Finansministeriet har således beregnet, at staten - altså alene staten - kan spare ca. 250 mio. kr. på dagpengekontoen ved en total sæsonudjævning. Den kan være vanskelig at opnå, men man kunne da prøve.

Problemet er imidlertid, at dem, der bærer udgifterne altså til vinterforanstaltningerne ikke er de samme, som høster gevinsterne, og derfor kan der siges at mangle en tilskyndelse til at ændre på situationen.

I det her tilfælde er det altså bygherrerne, der bærer omkostningerne ved, at et hus f.eks. totalinddækkes, så arbejdet også kan foregå, når det er koldt. Fordelene tilfalder virksomhederne, staten og kommunerne.

Det gælder dog for en bestemt type bygherrer, altså den, der afholder udgifterne, at det også er den, der høster gevinsten, og det er den offentlige bygherre.

Fra arbejdsgiverside har vi tidligere foreslået staten og kommunerne, at de tilrettelægger deres byggeopgaver med henblik på at dæmpe de her sæsonudsving. Det forslag vil jeg gerne benytte anledningen til at gentage her.

Det er lidt svært at bebrejde branchen, at vi ikke bygger mere om vinteren, når den største bygherre, nemlig det offentlige, ikke endnu er god nok til at tilrettelægge arbejdet jævnt hen over året.

Det andet synspunkt, jeg vil fremhæve her, og som jeg håber, udvalget vil tage med sig hjem, drejer sig om uddannelse. Der har også været andre inde på det i dag. Her vil jeg nøjes med at understrege, at alle jo jævnfør det, der blev nævnt før om forskning, er enige om, at viden er vigtig og nødvendig for virksomhederne osv. Vi vil kunne gøre byggeriet både bedre og billigere med endnu mere viden, endnu mere forskning osv. Men det er ikke nok, at den viden eksisterer, den skal også være til stede der, hvor der er behov for den, og det er i virksomhederne. Og det er hos virksomhedernes medarbejdere.

Den målsætning kan vi efter min opfattelse kun opfylde ved at have et fleksibelt og et leveringsdygtigt uddannelsessystem, der kan reagere hurtigt på de behov, som virksomhederne og medarbejderne har.

Sammen med BAT-kartellet så har Danske Entreprenører og BYG - snart Dansk Byggeri - lavet et forslag til, hvordan man kan indrette vores uddannelsessystem, så man tilgodeser sektorens behov for kvalifikationer.

Vores forslag går i korthed ud på, at man samler erhvervsuddannelserne, efteruddannelserne, de korte og de mellemlange uddannelser i nogle regionale kompetencecentre. Formålet er selvfølgelig at styrke sammenhængen mellem de forskellige uddannelsesstyper og former og skabe nogle gode rammer for uddannelserne og så også at bruge ressourcerne på uddannelsesområdet bedre. Det kunne vi også godt trænge til.

Ved at samle uddannelserne i de her kompetencecentre kan vi sikre, at ny viden hurtigt bliver formidlet til de faggrupper, der har brug for dem, samtidig med at de praktiske erfaringer fra byggepladserne kan opsamles og formidles til de der forskningsmiljøer, som producerer den nye viden.

Det sidste synspunkt vedrører nye udbudsformer. Et af de kritikpunkter, der er rejst af sektoren, er, at samarbejdet er for ringe - ja, nogle gange så ringe, at det ligefrem er en - eller måske ligefrem den vigtigste årsag til - at vi har problemer med effektivitet og kundetilfredshed.

Det er jo udbuds- eller licitationsformen, der danner rammen for samarbejdet mellem de forskellige parter i en byggesag. Min påstand er, at hvis vi skal realisere byggeriets potentiale, det er der nemlig, så må vi anvende en brede palet af udbudsformer end de kendte fag- og hoved- og totalentreprisemodeller.

Partnering er en af mulighederne, og det er nævnt i flere af de skriftlige partsbidrag. En anden mulighed er den omvendte licitation. Fælles for de her nye udbuds- og entreprisformer er, at de lægger op til nye samarbejdsformer og nye samarbejdskonstellationer.

Jeg tror roligt, man kan sige, at ikke alle har haft lige nemt ved at finde sig til rette med de nye samarbejdsformer. Der er faktisk flere, både organisationer og enkeltvirksomheder, der ligefrem har forkastet ideen om nye samarbejdsformer, inden de overhovedet er forsøgt. Efter min overbevisning er det ikke et tilstrækkeligt argument for at forkaste dem.

Partnering er et relativt nyt begreb i den danske bygge- og anlægssektor. Der er sikkert elementer omkring partnering, der trænger til lidt finpudsning. Vi trænger til at gøre nogle erfaringer med det her område.

Hvis vi skal finde den optimale model, så må vi prøve os frem. I begyndelsen vil det sikkert primært være større byggerier, hvor det kan være relevant. På et eller andet tidspunkt vil de gode og sikkert også de dårlige erfaringer med partnering brede sig til andre grene af byggeriet. En ting er i hvert fald helt sikkert, vi får ikke forbedringer uden forandringer.

Nu er det altså bygherrens suveræne ret at bestemme udbuds- og licitationsformen, derfor bestemmer bygherrerne jo også, hvor hurtigt der bliver indhøstet erfaringer med nye samarbejdsformer, og her har den offentlige bygherre en helt central rolle.

Det er ganske enkelt sektorens største kunde. Dansk Byggeri vil gerne i dialog med den offentlige bygherre omkring udformningen af en offentlig bygherrepolitik. Problemet for os er altså, at det er lidt uklart, hvem der repræsenterer den offentlige bygherre sådan i bred forstand.

Der er mange instanser, der udøver bygherrefunktionen for staten, men man kan være lidt i tvivl om, hvor de overordnede politiske sigtelinjer ligger henne på bygge- og anlægsområdet, eller hvor de lægges henne.

Kommer vi lidt tættere på en afklaring af det punkt, så er jeg sikker på, vi har fået fuld udbytte af mødet i dag.

Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen

Tak fordi jeg måtte komme i dag. Jeg vil gå direkte til biddet med de fire roller, som staten kan spille i forhold til byggeriet.

Den første og måske allervigtigste er som kunde. Nu skriver jeg staten, men det er jo dybest set den offentlige sektor generelt, og her er måske pointen også, at det er jo et mangelhovedet uhyre, som kan gøre det lidt svært at få styr på, hvem der nu trækker i hvilke snore.

Men spørgsmålet, jeg vil rejse, er: Driver kunden udviklingen tilstrækkeligt fremad? Det første spørgsmål, som flere har været inde på, er, hvilken rolle byggeriet spiller som konjunkturregulator. Medmindre man tror, at vi kan underlægge finanspolitikken byggeriets hensyn, og det tror jeg måske ikke helt, det kan, så er det måske ikke bare den vej, man skal gå, men måske se på nogle andre muligheder for at mildne de negative effekter, der kan både ved konjunkturudsving og sæsonudsving.

Der tror jeg faktisk, der er nogle muligheder, som endnu ikke er fuldt udnyttet. Det er en udfordring både for branchen og for det offentlige som bygherre. Det kunne være, at man i højere grad ikke kun havde nybyggeri som forretningsområde, men også i stigende grad udvidede sin forretning ind i drift og vedligehold, og på den måde gjorde det mere muligt at balancere i konjunkturer, i sæsoner, om man skal arbejde indendørs, arbejde udendørs osv.

Det fordrer selvfølgelig også, at kontrakterne fra kunden tillader det, fordi hvis man ikke vinder nogen kontrakter, så kan man selvfølgelig ikke gøre det.

Og der er en af de ting, som vi arbejder med, det er at se, om vi kan få noget offentlig-privat partnerskab, OPS-modeller, eller hvad man nu kalder det: BOT i udlandet, etableret på dansk område, hvor man binder opførelse af byggeri sammen med efterfølgende drift og vedligehold, eventuelt også finansiering med, hvor humlen skulle være, at incitamenterne for dem, der så varetager de opgaver, bliver meget bedre til at optimere totaløkonomisk.

Det kan godt være, man vælger nogle dyre materialer, nogle dyre løsninger i selve opførelsessituationen, men i de efterfølgende 10, 20, 30 års drift, kan det være, der er mange penge at spare, og det er jo det, der dybest set er interessant for kunden, i det her tilfælde det offentlige.

Vi tror, at der kommer nogle forskellige pilotforsøg i begyndelsen af det næste år, og så må vi se, hvordan det udvikler sig. Der er mange af landene omkring os, der er væsentlig længere fremme. England bl.a. med et forsøg og erfaringer på det her område, men vi prøver også at igangsætte nogle forsøg i samarbejde med de forskellige statslige bygherrer næste år.

Vi har faktisk en statsbyggelov, som siger, at statsligt byggeri skal være på forkant osv., men som jeg sagde før, der er spredte aktører, og det kan gøre det lidt vanskeligt, når Jens Klarskov siger, jamen hvem er det egentlig, man skal henvende sig til, så vil jeg da gerne invitere og sige, vores døre er åbne, og vi vil gerne snakke med jer om, hvordan vi kan komme videre med det statslige byggeri. Hvis der så også er andre aktører, der gerne vil være med, så inviterer vi også gerne dem.

Man kunne gå skridtet videre og sige, er der behov for en statslig byggepolitik, hvor man så at sige udmønter statsbyggeloven mere detaljeret, pinder ud, hvad er det egentlig, vi forstår ved staten som foregangsbygherre. Det kunne indebære utrolig mange forskellige aspekter, og jeg vil begrænse mig til bare nogle få nu.

Der er spørgsmålet om udbudsformer. Skal vi gå i øget retning om omvendte licitationer, klumpudbud eller rammeaftaler, hvor vi aftaler, at en stor del af det offentligt finansierede byggeri over en årrække udbydes til en række konsortier, som så kunne varetage opgaverne i samspil med de konkrete brugere, som nu har behov for byggeriet.

Det kan både være boliger, det kan være kontorer og mange andre ting, men med det sigte at få noget volumen i markedet. Danmark er i forvejen jo et lille land, og når man ser på, hvordan andre store lande faktisk har kæmpestore udbud, så tror vi også, at der skal noget volumen i markedet, for at man kan lave de pengebesparende aftaler med badeværelsesleverandøren, med rørproducenten osv., osv. Det kan man jo næppe, når man kun skal opføre ganske få boliger eller kvadratmeter.

Så det kunne være en spændende tanke at gå videre i den retning og se, om man kunne organisere det på en måde, hvor man stadig bibeholder en konkurrence også på regionalt plan, så det ikke bare bliver få landsdækkende operatører, men samtidig får noget mere volumen i selve byggeriet.

Når vi snakker om staten eller det offentlige som foregangsbygherre, så melder spørgsmålet sig altid, vil den krævende kunde nu også tage de risici, der følger med, når man skal være innovativ, og er embedsværket, er politikerne klar til det, fordi når man forsøger noget nyt, så fejler man også indimellem. Det skal man være klar til, ellers kan man godt glemme det.

Som regulator - man kan altid diskutere, om vi har de optimale regler. Vi har en masse retsregler om byggeriet, AB-92 og ABR osv., osv., og mange af dem har nogle år på bagen efterhånden. Det kan da godt være, de skulle til et serviceeftersyn.

Vi har også hele byggelovgivningen, som er blevet nævnt flere gange her i dag, og man skal lige være opmærksom på, at det er jo en lovgivning, som primært retter sig mod at varetage borgernes og brugernes behov. Den skal ikke hundred procent indstilles på byggeriets behov, det ville være fejlagtigt.

Men man skal også skele til effekten på byggeriet. Den retning, vi tror, det skal gå, det er at gå fra meget detaljerede regler i byggeriet, hvor man skriver, at der skal være så og så mange centimeters isolation her og så og så meget afstand her til, at man lægger det ud og ansvarliggør bygherrerne og dem, der skal bygge, men opstiller nogle funktionskrav.

Det kan være på handicapområdet, eller det kan være på brandområdet. Det kan være på mange forskellige områder. Det, vi faktisk er klar med nu, det er på hele brandområdet, hvor man er gået over til funktionsbaseret brandkrav, som det hedder. Det kan være, at der er andre områder, der skal videre i den retning og på den måde forenkle den overordnede lovgivning, samtidig med vi bevarer de hensyn, der selvfølgelig ligger til grund for hele lovgivningen.

Erhvervsfremmeaktør - hvad er det for nogle håndtag, man kan bruge her? Som det er blevet nævnt tidligere, så har man haft nogle forskellige udviklings- og støtteprogrammer de sidste 10 år. Vi tror nok, det er et instrument, der er på retur, dels fordi det gør man altså ikke i så mange andre erhverv mere. Der er EU-regler osv.

Man har afviklet erhvervsstøtten på stort set alle andre erhvervsområder. Der er lige noget landbrug og noget skibsværft, der hænger lidt rundtomkring, men ellers er det et instrument på retur.

Der har også været det problem, som er blevet nævnt før, at nok har der været nogle positive byggerier, positive erfaringer, men spredningen af de erfaringer har været for lille set i forhold til de beløb, der er sat af. Men der kan være nogle andre instrumenter, som kan være nødvendige, at det offentlige eller staten går ind i, der hvor incitamentsforholdene ikke fungerer ordentlig, der hvor den enkelte branche, den enkelte virksomhed ikke høster gevinsten af den investering, som er nødvendig, og det kan bl.a. være IT, eller det digitale byggeri.

Nu sagde jeg ikke noget før, da det blev debatteret, men reserverede tiden her, fordi så er der i hvert fald ikke nogen, der siger mig imod sådan lige på en studs her. Vi var faktisk klar her inden sommer med et udbud, det digitale byggeri, men alvorlig usikre på signalerne fra hele branchen. Der var en del, der var positive. Der var også nogle, der var meget skeptiske, og det gjorde altså, at vi lige klappede hesten og gennemfører nu en undersøgelse af, hvad er det reelle commitment rundtomkring i byggeriet til at gennemføre det digitale byggeri langs de linjer, som Hans Peter Svendler Nielsen tidligere angav. Det skal selvfølgelig være med at trække den viden og erfaring, som man har gjort sig i Finland og Sverige og andre steder. Det skal vi ikke bygge op på ny.

Derimod skal vi bygge viden op i Danmark, og vi skal have dialogen mellem de forskellige brancher om, hvordan den her digitalisering skal gennem sættes.

Tilsvarende kan man angående det her med priser og en enkelt håndsrækning til Christian Lerche - det er ikke altid, vi ellers er enige - men det er jo rigtigt, at det er jo ikke prisspørgsmål i dansk byggeri om, hvorvidt vi er dyrere end udlandet og hvor mange procent osv. Det er jo ikke kun et spørgsmål om byggevarer, det er det også, men det er jo et spørgsmål om det samlede byggeri, og hunden kan ligge begravet mange steder.

Vi er i gang med at implementere et forslag, som hedder byggeriets brugerinformation. Det kan godt være, vi starter med at se på nogle byggevarer, fordi vi skal tage et skridt ad gangen. Men det er bestemt hensigten at gå igennem hele byggeriet.

Jeg skal løbe stærkt, får jeg at vide.

Små eller store virksomheder - Vi går efter effektive virksomheder ganske kort.

Den sidste viden- og kompetenceudvikling - Indsatsen er næppe optimal i dag. Det har en nylig rapport skitseret. Der er en række emner, som der slet ikke bliver forsket i, som er meget, meget vigtige, og det er ikke mindst et spørgsmål om erhvervets medfinansiering til forskning og udvikling. Nok kan man diskutere den offentlige forskningsindsats, men det er især på den private side, det halter.

Uddannelser - Der er jo sket meget efter den nye regeringsdannelse med at samle hele efteruddannelsessystemet med uddannelsessystemet i Undervisningsministeriet. Arkitektskolerne ligger stadig under Kulturministeriet. Det kan også godt være, det er udmærket. Men der er kommet større samling på sagerne her siden for et par år tilbage.

Jeg tror, jeg stopper her, da tiden er gået.

Peter Maskell, professor, dr.merc., Handelshøjskolen i København

Det er rart altid at være den sidste, så kan man få om ikke det sidste ord så i hvert fald nyttiggøre, hvad der blev sagt tidligere.

Jeg vil starte med at konstatere, at nye holdninger er en vare med meget, meget lang leveringstid. Selv om der er en hel del, der stadig er i restordre, så må vi sige, i øjeblikket så er vi kommet over et skæringspunkt, et helt alvorligt vendepunkt i denne her sektors udvikling.

Det er et resultat af et meget, meget langt arbejde fra mange forskellige parter, men herunder ikke mindst den offentlige sektor. Man kan sige, at den allervigtigste opgave for det offentlige sådan set, når vi snakker politik, det er at sikre, at branche og udøverne selv er i stand til at foretage ændringer.

Jeg synes, det er enormt rart, når man læser denne rapport, dette debatoplæg, vi har fået ud i dag, at man skal lede virkelig længe for at finde nogle, der løber rundt og agerer kustoder, støver sådan fordums gamle holdninger af til nye anvendelser. Der er meget få hylere, der er stort set ikke en gang nogen, der klynker over sagen.

Men der er en generel undertone af, at denne branche skal bevæge sig, og at man selv også er nødt til at bevæge sig lidt med den. Det er ikke kun de andre, der skal gøre noget. Man har også selv et ansvar. Det er en meget, meget stor ændring, og den har fundet sted over en 10-års-periode.

Så hvis man overhovedet skal kigge tilbage på alle de her forskellige programmer, som man kan kritisere for, at der ikke kom meget ud af dem, og hvad skete der egentlig med Projekt Hus, og hvad kom der egentlig ud af dette eller hint, så kan man sige, der kom frygtelig meget ud af det. Ikke i virkelighedens verden i form af byggeri eller noget andet, men i den holdningsændring, der har fundet sted i denne branche her. Og det er helt afgørende.

Så vi står ved et vendepunkt her, og de udfordringer, vi står overfor, det er så at finde ud af, hvad er så fremtidens gode politikformer. Hvad er det så, vi skal bruge denne ændrede holdning til, og hvad er det offentliges opgave i denne sammenhæng her.

Der er allerede blevet talt lidt om det digitale, altså om infrastrukturen, som sådan er en typisk offentlig rolle. Den vil jeg ikke sige noget om. Der er også blevet talt lidt om det offentliges efterspørgselsrolle, altså hele den offentlige bygherrepolitik på en eller anden led. Og selv om jeg tror, at det er nødvendigt, at vi laver et serviceeftersyn også på de tre søstre, de tre offentlige bygherrer, de store direktorater, der har med den sag at gøre, så vil jeg heller ikke sige noget om det nu.

Jeg vil koncentrere mig om to ting, nemlig den nye erhvervs politik, som man kunne kalde den, og som Jesper Rasmussen lige fortalte om, hvad den ikke består af. Men jeg vil komme med et par bud på, hvad jeg tror, den skal bestå af. Og så vil jeg sige lidt om uddannelse og forskning.

Jeg tror, det vil være klogt at tage udgangspunkt, når vi snakker erhvervs politik, i det, som gælder for al erhvervs politik på alle andre sektorområder, nemlig at god erhvervs politik er differentieret politik. Det er ikke en fælles politik for en hel sektor for en hel branche, men den rammer forskellige delbrancher og er målrettet til den.

Jeg tror, det er meget hensigtsmæssigt at operere med sådan en tredeling, som også der tidligere var fremme i dag, og sige, at der er et gør det selv-marked. Den overskrift, der står på al offentlig regulering der, det er liberalisering. Det er deregulering.

Der er en undertone på hele det område der, at folk er deres egen værste fjende, og at staten skal beskytte dem på en eller anden måde mod de dårligdomme, de kunne finde på at lave, hvis de blev overladt til sig selv. Det mener jeg, tiden er løbet lidt fra.

Jeg tror roligt, man kunne tænke videre på den måde, man allerede er gået lidt i gang på det område her og overlade det til sektoren selv at lave den fornødne uddannelse, der skal til. Byggemarkederne vil ikke kunne gøre noget mere end at elske at lave kurser for gør-det-selv-folkene osv., osv. Det er ikke en offentlig opgave. Fingrene væk.

Så er der hele privatmarkedet, altså privat kundemarkedet. Der tror jeg, at den overskrift, der ligger der, er forbrugerbeskyttelse. Der er meget brug for, at man får ændret det problem, eller man får ændret balancen på det problem, som vi i økonomien kalder asymmetrisk informationsproblem.

Det vil sige, at der er nogle folk, der ikke rigtig ved, hvad pokker det er for en ydelse, de køber. Og de opdager først den egentlige karakter af ydelsen lang tid efter, at klagefrist og alt muligt andet er ophørt. Selv undervejs ved de faktisk ikke, om det er en god eller en dårlig ydelse, de har fået, fordi det er meget svært at sammenligne, fordi den er så unik.

Dette asymmetriske informationsproblem tror jeg har mange forskellige aspekter, men en måde man kunne tænke på, det var den måde, som rejsebureaubranchen har grebet det an på. De har krævet, at man er medlem af en obligatorisk ankeordning. De har krævet, at alle udbydere, alle dem, der betjener et sådan marked, er medlem af en garantiordning også.

Det har den store fordel, at det lægger en hel del af moneteringen, altså det at kontrollere, lægger det over på aktørerne selv. Fordi i det øjeblik, der er en garantiordning, og der er nogle, der laver rigtig dårlig adfærd, ja, så betyder det, at kontingentet for alle de øvrige stiger, fordi så er der meget udbetaling derhenne.

Det giver et stort incitament til at smide nogle ud af disse garantiordninger. Det er ikke noget, det offentlige behøver at tage sig af. Det kan man overlade til branchen selv ved at stille kravet om, at aktører er med i en garantiordning.

Man kan sige, at hele det område her, der må overskriften være, vi skal gøre plauglerne til en truet dyreart.

Så er der erhvervsmarkedet undervejs, og der er jeg meget enig i, hvad der er sagt tidligere, at eksponering er hovedoverskriften på det. Det offentlige opgave på sådan nogle områder her er at fjerne de nationale beskyttelsesordninger i en sådan takt, så branchen kan leve med det.

Det vil sige, at overliggeren bliver hævet hele tiden, så det nærmer sig det allerbedste, der findes på det internationale marked, men i en sådan takt, så der ikke er nogen, der dør undervejs. Hvis der er nogen, der dør, så skal det være også, fordi det er der god grund til, at de går hen og dør.

Men hvis man laver fra den ene dag til den anden meget store ændringer i reguleringsregimer, ja, så betyder det bare, at store internationale monopol bevæger sig ind på markedet, og det har vi ikke national interesse i, så det er en taktfuld, en langsom, en trinvis ændring, der skal til.

Så kunne jeg ikke lade være med at reflektere lidt over de 1.800 kr., vi hørte om tidligere, som er en gennemsnitsordre på det professionelle marked til et byggemarked: 1.800 kr. Det, det signalerer her, er ineffektivitet af allerværste skuffe. Det er dårlige logistiksystemer, det er en mangel på kontrol på sagerne.

Det, man må spekulere lidt på, det er, hvad er det offentliges rolle til at få det til at fungere lidt bedre, sådan så det bliver mere professionaliseret - hele den vareflow, der skal frem til byggeriet. Hvad skal der til her?

Jeg kan tænke på mange forskellige ordninger, men en af dem kunne være, at man stillede krav om, at byggeri over en vis størrelse, der må den, der er udførende, og den, der leverer byggematerialerne, ikke være den samme virksomhed. Det vil sige, vi opererer med bygherreleverance, som det hedder undervejs. Det vil fremtvinge en professionalisering af logistikstrømme på en helt utrolig måde. Om det er den bedste måde at klare det problem på, det ved jeg ikke. Det kan man jo begynde at overveje. Men at adressere problemet ved at opfatte dem som to forskellige dele, som hver trænger til en professionalisering, det tror jeg, det er helt afgørende.

Så lidt om uddannelse. Vi står jo i den meget heldige situation i øjeblikket, at mange ting er variable. Der er mange ting, der kan rettes på, der kan ændres på undervejs.

Men det hovedproblem, vi står over for i den branche, det er, at aktørerne er meget decentrale, de er små. Det er ikke bare en lille håndfuld som i medicinalindustrien eller noget andet. Og det, vi har brug for, det er at finde et forsknings- og uddannelsessystem, som genererer den relevante viden, men også får det ud decentralt.

Det er et problem, som minder lidt om det, landbruget står over for, eller i hvert fald har stået over for, med utallige små bedrifter rundt omkring i fædrelandet og så et centralt videngenererende system. De har klaret det ved at have sådan en konsulentordning, som tog rundt. Det har kostet det hvide ud af øjnene, og jeg tror ikke, at det er en farbar vej i dag.

Men at knytte forskning og uddannelse tættere til kompetencecentrene, det tror jeg er en helt rigtig måde at gribe det an på i branchen her. Nu får vi kompetencecentrene, og det, der er spørgsmålet så er at få skruet uddannelserne og formidlingsindsatsen sammen på en sådan måde, så vejen mellem forskning, videnopsamling og den enkelte bruger bliver så kort som mulig.

Det er ikke let at gøre det, det skal guderne vide. Men der er i hvert fald elementer i det, som jeg tror, man kan tage op, og det er at knytte også organisatorisk meget meget tættere bånd mellem disse kompetencecentre og uddannelsessystemet generelt, men også forskningssystemet og også det erfaringsopsamlende system, Byggeskadefonden osv.

Så de erfaringer, der bliver indhentet et sted, de bliver formidlet videre ved, at også forskningen og disse øvrige aktører påtager sig et uddannelsesmæssigt ansvar til de folk, der nu står for måske at lære på sådanne uddannelser, men i hvert fald kommer ind i selve systemet der, og ikke som det er i øjeblikket, hvor der bliver genereret utallige gode observationer - god viden rundt omkring bliver parkeret på hylder i rapporter osv., hvor der kan gå 10-15 år, inden det slår igennem i praksis. Det er helt utilfredsstillende og tiden er inde til at gøre noget ved det.

Jeg synes, det er spændende tanker, der er fremme i nogle af rapportens oplæg her om at stille krav om, at man har certificeringsordninger, dvs. at der på hver byggeplads over en vis størrelse er folk, der er certificeret til at udføre bestemte opgaver.

Og det er tidsbegrænsede certificeringer, og det vil sige, at de skal forbi uddannelsessystemet på et eller andet tidspunkt for at opdatere deres viden med en eller anden regelmæssighed. Og det kunne man jo passende bruge lavkonjunkturperioder til eller vinterperioder eller hvad det nu kan være for noget.

Og ved at gøre det til et generelt krav og ikke til noget, den enkelte virksomhed skal tage sig af, ja så har det heller ikke nogen konkurrencemæssig indvirkning på branchen. Så er det noget, der bare hører til den generelle produktivitet.

Jeg tror også, at tiden er kommet til, at vi kigger på autorisationssystemet og ser det som et certificeringssystem, der bør være tidsbegrænset. Jeg har nogle gange undret mig lidt over, og folk har hørt mig sige det her tidligere, at vi rask og fro straffer dårlig bilistadfærd ved at fratage kørekortet, hvis det er tilpas groft. Men vi har et autorisationssystem, hvor vi aldrig nogen sinde fratager nogen autorisationen, ligegyldigt hvad pokker de laver.

Nu kunne man tro, selvfølgelig, at der aldrig nogen sinde er en elektriker, der har lavet noget rabalderarbejde. Det kunne vi tro. Men i hvert fald er det aldrig lykkedes at få fjernet en autorisation fra en elektriker nogen sinde. Det er ikke tilfredsstillende. Det er ikke god praksis, og det offentlige bliver nødt til at tage deres ansvar som regulator alvorligt på sådan nogle punkter her og sikre, at der er nogle så at sige minimumskrav for dårlig adfærd, som gør, at nu skal du ind og tage dit kørekort om, kammerat. Nu er der noget, der skal ændres på det.

Og så til allersidst forskningen og dens rolle her. Det var fremme i et af de tidligere oplæg i dag, at nu havde OECD så og så mange procent af deres BNP og så og så mange millioner kroner til forskning på byggeområdet, og Danmark havde kun så og så lidt, og det gik oven i købet den helt forkerte vej.

Jeg mener, at sådanne nogle opfattelser, dem er det fuldstændig dødsdygtigt at tage udgangspunkt i. Det er, som om, at, hvis OECD har en eller an-

den procentsats på alt muligt, så er det et succeskriterie for fædrelandet, at vi har præcis samme procentsats og gerne en, der er lidt højere.

Hvorfor i alverden skulle vi have det? Ingen mening. Det, der er mening i, det er at identificere, hvad er det for forskningsbehov, vi har? Hvad koster de så? Og så kaste pengene derover. Hvis vi absolut skal ligge på gennemsnittet, så får vi også gennemsnitlige ydelser.

Der er nogle områder, vi skal være bedre til, det er områder, hvor vi her i landet har nogle specifikke behov. Og så er der alt muligt, som alle mulige andre laver mindst lige så godt. Det køber vi af dem i stedet for. Ingen grund til, at vi herhjemme skal lave dyb forskning i noget, som alle andre europæiske og måske globale lande også sidder og forsker i. Spild af vores penge.

Næh, tværtimod, vi skal have målrettet det mod de opgaver, der står for. Og nogle af de opgaver, som er blevet nævnt, det har at gøre med IT, jeg vil fremhæve det, det ligger også i Byggeforskningsudvalgets rapport. Noget andet det er ledelse, det ligger også i rapporten. Det er områder, som der skal gøres mere ud af.

Og så må vi overlade nogle af alle de der øvrige opgaver til andre, og så må vi sikre, at vore kompetencecentre og vores øvrige videnformidlingsinstitutioner har det beredskab, så de også er i stand til at læse rapporter på fremmede sprog, at de også er i stand til at bruge dem, at det også skal indgå i den danske praktiske verden.

Og det vil også bidrage til måske, at vi får løst det problem, som jeg synes også er stort i branchen her, nemlig den uvillighed, der præger virksomhederne, til at finansiere en del af denne forskning. Uvilligheden, den stammer givetvis, i hvert fald til dels, fra, at afstanden mellem den forskningsindsats, der bliver lavet, og den brug, som man kan se i sin dagligdag som virksomhed, den er for stor. Kan vi mindske den afstand, ja så er der også meget større sandsynlighed for, at vi kan få branchen i tale som direkte aktører også på forskningsområdet. Det tror jeg vil være ganske vigtigt.

Debat mellem Boligudvalget, oplægsholderne og salen

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Så er det Boligudvalgets tur.

Jeg vil bare lige starte med at sige, at inden vi tog hul på den her diskussion, jamen da sagde jeg, at der var fire roller, man kunne fokusere på. Det var noget med kunden, det var noget med regulatoren, det var noget med erhvervsfremme, og det var noget med viden og kompetence. Det synes jeg sådan set tydeligt viste sig i indlæggene, at man kan stadig tænke statens rolle i det.

Lissa Mathiasen (S)

Ja tak. To spørgsmål, det ene til Jesper Rasmussen. Jeg kunne godt tænke mig, hvis du kunne nævne tre eksempler, hvor staten går ind som foregangsbygherre.

Og det andet, det var til Jens Klarskov: Hvordan får vi erhvervspolitikken og forbrugerpolitikken til at blive noget, der går hånd i hånd, dvs. to sider af samme sag? Og så kunne jeg godt tænke mig også at høre din vurdering af det, vi her på det seneste indlæg hørte fra Peter Maskell, dels spørgsmålet omkring forbrugerbeskyttelsen med henvisning til rejsebranchen, og det andet: certificering/autorisation.

Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen

Angående staten som foregangsbygherre. Jeg ville hjertens gerne svare på det, men desværre bygger vi ikke selv. Det var lidt det, der også var pointen i mit indlæg.

Jeg ville meget gerne, om der var en af de statslige bygherrer, der ville bruge en mulighed for at reklamere her for egne gode projekter.

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Vi har et byggeri, som vi kører, traditionelt statsligt byggeri, hvor vi har indbygget forsøg omkring arbejdsmiljø, altså som vi kører i relation til Branche Arbejdsmiljørådet, og hvor vi allerede i starten af projektet tænker arbejdsmiljøet ind for de arbejdere, der skal udføre byggeriet. Det er noget nyt, det er et forsøg, vi kører.

Vi kører et andet forsøg, hvor vi prøver at indtænke logistikstyring, altså efter princippet for trimmet byggeri, et byggeri, vi kører nede i Korsør på flådestationen, og som også er et traditionelt erhvervsbyggeri.

Vi har også et byggeri, som oven i købet er afsluttet, og hvor vi har været i Finansudvalget og fået penge, hvor vi har kørt et incitament i byggeprocessen, således at entreprenøren fik et beløb for at blive hurtigere færdig med projektet end det, der oprindeligt var forudsat.

Det er jo, som jeg nævnte i formiddag, tid er penge og penge er en knaphedsfaktor. Men vi fik alligevel lov til af Finansudvalget at lave en sådan incitamentsordning og det lykkedes over al forventning. Vi betalte entreprenøren et pænt beløb, og vi fik byggeriet tidligere færdig, og vi sparede penge på den konto.

Det var bare tre eksempler.

Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)

Jeg er ikke helt sikker på, at man kan sige, at der består et modsætningsforhold mellem erhvervs politik og forbruger politik. Altså det, som branchens udøvere forsøger, det er jo at leve op til de krav, som - hvad skal man sige - slutbrugerne har til byggeriet. Hvis de skal det, må de lave om på nogle ting i dag i forhold til, hvordan man plejer at gøre.

Det er også tænkeligt, at det er erhvervet selv, der kommer med nogle forslag og ideer til, hvordan man kan forbedre sig sådan på denne her side af hegnet. Og hvis det støder imod forhindringer på forbrugerside, fordi man ikke er interesseret i varen, ja så holder man hurtigt op med at producere på den måde.

Så jeg ser altså ikke nogen modsætning mellem det, og jeg tror faktisk, at en god og konstruktiv erhvervs politik på det her område også vil være til gavn for den enkelte forbruger.

Hvis man ser på forbrugerbeskyttelsen, sådan som det blev foreslået, hvor man kunne tage udgangspunkt i rejsebranchen, vil jeg sige, at det kunne umiddelbart virke besnærende. Der findes jo faktisk i dag et Byggeriets Ankenævn og en garantiordning, der også fortsætter i Dansk Byggeris regi.

Det store problem er, at der er en række virksomheder uden for Dansk Byggeri efter 1. januar, som vi ganske enkelt ikke ønsker at få med i organisationen, og dermed heller ikke vil være omfattet af garantiordningen. Hvordan man så håndterer det, om de pågældende virksomheder skal dø, eller om de skal slå pjalterne sammen og lave deres egen ordning osv., det tør jeg ikke svare på. Jeg vil jo gerne have mig frabedt, at man tvinger dem ind i vores sikkert udmærkede organisation.

Og på certificering og autorisation, jo, der har man måske fat i noget, der i virkeligheden kan regulere nok så godt, nemlig at hvis man mister det lille eller store kørekort eller får betingede frakendelser, så kunne det godt ændre adfærden en lille smule.

Jeg mener ikke, at man nogen sinde har oplevet et eksempel på en virksomhed, der har mistet sin autorisation. Jeg kunne godt nævne nogle styk-

ker her, de er selvfølgelig ikke medlem af Dansk Byggeri, der godt kunne have fortjent det, men det er da for galt.

Til gengæld tror jeg generelt, at man skal passe lidt på med at regulere med tvang og trusler. Man kunne måske motivere og så vælge de bedste virksomheder. Det er ikke helt umuligt at finde dem.

Med al respekt for de 25 mio., der blev afsat til det digitale byggeri, så tror jeg, at man i bedste fald oplever, at det vil være en skjult form for erhvervsstøtte til en skrantende IT-sektor. Man kan ikke nå noget som helst for 25 mio.

Jeg tror, man skal tage udgangspunkt i det, som - ja, o.k. måske din privatøkonomi, Flemming Preisler - hvis det var dig, der markerede - undskyld - Men man skulle måske starte med det, som Peter Maskell nævnte før, hvad er egentlig behovet. Hvis man nu vender sig om og så ser på dem, der udbyder byggerierne.

Hvad nu, hvis de siger, om 5 år vil vi kun acceptere digitalt udbud. Vi modtager alt udbudsmateriale digitalt, og så må I give tilbud digitalt. Hvis man siger det til branchens udøvere, så skal I se en ændring, der vil noget.

Flemming Preisler, direktør i TEKNIQ (el- og VVS-installatørernes organisation)

Vi er da i øvrigt lidt kede af, at vi ikke har fået lov til at bidrage i dag med vores opfattelse af tingene. Vi udgør 30-40 pct. af byggeriet.

Men jeg tror, vi vil invitere Boligudvalget ud til en rigtig sjov formiddag om tekniske installationer i byggerier. Vi har meget på hjertet, vi er jo dem, der gør de dumme huse kloge.

Jeg vil godt lige kommentere certifikat og autorisation, når jeg nu har fået ordet. Certifikat er jo noget, man bruger, når det skal være særlig sikkert inden for byggeriet, svejsning osv. Jeg tror, at det vil gøre byggeriet en bjørnetjeneste, hvad angår produktivitet, for jeg tror, det bliver meget bundet for den enkelte medarbejder til, hvad han må gøre, og hvad han ikke må gøre.

Så vil jeg lige minde politikere og andre om, at staten faktisk har indført et kvalitetssikringssystem for el- og VVS-installatører, som skal virke her fra 1. januar, og hver femte år skal man have fornyet sin autorisation alle sammen. Det bliver auditeret, og det bliver kontrolleret med stikprøver, så det er et rigtig godt kvalitetssikringsområde.

Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

Vi taler jo om det digitale byggeri uden egentlig at vide, hvad det er, vi taler om. Oprindeligt er det digitale byggeri opstået som et forslag i den såkaldte Task Force-rapport.

Umiddelbart efter rapporten blev der nedsat en arbejdsgruppe, som skulle komme med forslag til, hvordan det kunne føres ud i livet.

De kom med en rapport, som havde to elementer. Det ene element har vi slet ikke talt om i dag. Det handler om den offentlige bygherre som foregangsbygherre også på det digitale område.

Det andet element er et erhvervsudviklingsprogram, som kunne tale om tilskud til brobygning. Måske skulle der være noget software, måske skulle der være noget uddannelse og information.

Når vi dvæler så meget ved, at der ikke sker noget, så er det, fordi element nr. 2 stadig væk står som et eller andet, som vi ikke rigtig kan forholde os til. Kan vi udvikle software? Nej, det kan vi altså ikke for 25 mio. kr. Kan vi finde andre penge til det? Vi ved det ikke endnu. Hvad med uddannelse? Hvor skal der sættes ind? Det er helt åbent.

Men hvad med element nr. 1? Element nr. 1 kan gennemføres den dag i morgen. Også på det digitale område kan de offentlige bygherrer, uanset om det er boligselskaber, eller det er forsvaret gå ud og kræve, at projektematerialet skal leveres i digital form. Tilbud, udbudsfasen skal gen-

nemføres digitalt. Alle produktinformationer, alle beskrivelser af arbejder skal leveres digitalt. Vi anvender projekt-web som fælles grundlag for vores kommunikation osv., osv.

Det er jo ikke sådan, at byggeriet i dag ikke er digitalt. Men det kan godt være, at vi kunne opnå endnu flere gevinster ved at arbejde endnu bedre sammen, end vi har gjort i dag, og også på dette felt kunne de offentlige bygherrer, som det ligger i programmet, være foregangsbygherrer.

Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Jeg vil selvfølgelig svare på en sådan provokation, fordi vi er jo faktisk langt. Vi har i lang tid sendt vores udbudsmateriale ud på cd-rom. Vi sender det også i papirudgave, og det håber vi da snart, vi kan holde op med. Men det er selvfølgelig et konkurrenceparameter. Det er et spørgsmål om, hvor mange potentielle tilbudsgivere skal vi afskære fra at kunne byde på et offentligt byggeri.

Det er en hårfin afvejning, som jeg selvfølgelig er glad for at blive provokeret med, fordi vi vil selvfølgelig blive udsat for kritik den dag, hvor vi siger, at den lille håndværksmester ikke kan byde på vores udbudsmateriale, medmindre han er i stand til at byde på det med en IT-løsning, altså digitalt.

Vi har også kørt forsøg med digitalt licitation. Vi mangler noget formelt omkring den digitale signatur, men lige så hurtig den er på plads, så er vi interesserede i at køre et licitationssystem baseret på en IT-løsning.

Internt bruger vi jo IT til alt muligt mellem himmel og jord, al vores korrespondance kører på IT, al vores korrespondance med vores samarbejdspartnere, byggeriets partnere kører på IT. Det er for os kun et spørgsmål om, hvornår er branchen tilstrækkelig klar til, at vi udelukkende fra bygherrens side kræver en digital løsning på tilbud.

Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

Kort bemærkning. Der er stor begrebsforvirring. Når jeg har talt om det digitale byggeri, er det ikke en digitalisering i den måde, vi ser det i øjeblikket.

Det, der er sket i den finske strategi, og som hele den finske byggesektor er ved at implementere, er en helt, helt anden form. Det er modelbaseret digitaliseret, det vil sige, man opbygger digitale modeller, som indeholder ikke kun en geometrisk formgivning, men også alle mulige informationer om vedligeholdelse, drift. Alle mulige ting er indeholdt i den digitale bygningsmodel.

Under den arbejder man så med det, der hedder produktmodelleringsværktøjer, som håndterer enkelte bygningsdele, såsom komponenter og den slags ting.

Den nye måde at digitalisere byggeriet på er en hel nyskabelse. Når vi i formiddags talte om driftmanualer og logbøger og sådan nogle ting, så er det past history i den her tænkning, for alle de informationer er indbygget i sådan nogle bygningsmodeller.

Så man får nogle helt, helt nye redskaber, som vil skabe helt nye ændrede samarbejdsformer og ændrede aktører på markedet, hvis man implementerer de nye digitale redskaber, så det er ikke et spørgsmål om, at vi får udbygget det, vi allerede gør, til at fungere lidt bedre.

Næh, det er en diskussion om at lægge om til en helt anden digital strategi. Det er det, der er dagsordenen.

Jan Jørgensen, Dansk Handicap Forbund

Det, der får mig til at tage ordet, det var lidt af den debat, vi blandt andet havde i formiddag, hvor der blev fra politisk hold sagt, at man havde tillid til, at håndværkere nok skulle udvikle det og gøre det her samfund mere handicapegnet.

Det, vi prøver fortvivlet at fortælle, er jo, at bygningsreglementet af 1995 ikke er tidssvarende. Der er ikke i bygningsreglementet i 1995 indført andet, end at der skal stå en venderadius på 1.10.

Hvis vi tager et konkret eksempel, hvordan det foregår, så er det jo på den måde, at vi har set, der er blevet bygget en masse hoteller her i Københavnsområdet. Der står så en tredjedel af værelserne skal indrettes med en venderadius på 1.10, og så tror man, så har man gjort det handicapegnet.

Man glemmer bare, at der ikke står, at man ikke må indføre brusekabiner i samtlige af værelserne, hvorefter en kørestolsbruger ikke kan bruge dem.

Så har vi fået at vide, at jeg har et brev direkte fra Erhvervs- og Boligministeriet, at man ikke vil ændre boligreglementet af 1995. Så undrer jeg mig over, hvad er det, man spørger, vi skal forhandle om fra politisk hold.

Jeg lagde også mærke til, at Jesper Rasmussen her i sit indlæg nævnte brandsikring, man ville vel ikke bruge at lave fra Folketinget en lov omkring brandsikring, uden at man havde indhentet eksperter fra de folk, der havde forstand på det.

Så er det, vi føler, at det gør man ikke i tilstrækkelig grad, når man ikke lytter til vores kommentarer om, at bygningsreglementet af 1995 ikke dur.

Så længe vi siger, at handicappede skal nu aktiveres, nu skal I ikke have pension, kære venner længere, nu skal I ud og gøre gavn - det vil vi gerne - og så man oplever, at man har en lovgivning, som ikke dur til, at vi kan komme ud og gøre gavn. Så er det, vi hårdt og kraftigt må protestere.

Jeg er også glad for for første gang fra Københavns Arkitektskole at have hørt ordet tilgængelighed, at man også her er begyndt - vi har altid fået at vide fra Arkitektskolen, at det ville gå ud over den kunstneriske frihed, altså den kunstneriske frihed til at begrænse min frihed.

Et lille eksempel på, hvad det er, tilgængelighed er, kan vi jo tage fra dagens debat her i dag. Vi ankommer her, kan komme ind, parkerer med invalidevogn, op med elevator. Så sidder vi i stuen og kigger ned. Alle andre kan hente et skilt, hvorpå at man kan bare se på eller få andre til at hente ens skilt. Når vi så har fået det skilt, så kan vi så køre op hertil.

Tilgængelighed er også, at vi som selvstændige mennesker kan fungere og klare alle de opgaver som alle andre mennesker, og derfor er tilgængelighed noget svært noget, og man er nødt til virkelig at lovgive om det.

Claus Bjarne Kristensen, Dansk Center for Tilgængelighed

Jeg er uddannet arkitekt og arbejder som arkitekt og sidder her i dag fra Dansk Center for Tilgængelighed, og jeg skal synge lidt videre på den sang, Jan Jørgensen har begyndt, fordi jeg kom til at gibbe lidt, da Jesper Rasmussen fra Erhvervs- og Boligstyrelsen sagde noget omkring funktionsbaserede krav.

Jeg har utrolig meget sympati for, at man i forhold til brandkrav tænker på funktionsbaserede krav. Men når det gælder tilgængelighed, så har det altså ikke nyttet noget. I bygningsreglementet af 1995 står der, at et toilet skal kunne anvendes af personer i kørestol.

Vi har stort set ikke fået et eneste toilet - det er lidt overdrevet, skal jeg lige indrømme - der har fungeret. Vi har haft masser af anvisninger. Det har været en utrolig kedelig slåskamp efterfølgende for at vise, at det her ikke fungerer.

Så jeg har utrolig sympati for det, Arly Dalgaard har taget frem her i formiddag, og siger, vi bliver nødt til at skrive nogle funktionskrav eller nogle målfaste krav ind i bygningsreglementet på at vise, hvad der skal til, før toiletet fungerer.

Jeg håber også, at man vil bruge den nye danske standard 3028 og få den implementeret i bygningsreglementet. Jeg mener også, at regering eller Folketing nu skal se at komme op af stolene og sige, hvor vi har i bygningsreglementet funktionsbaserede krav på tilgængeligheden, og sige, jamen det, man skal forstå ved det her, er det, der står i en dansk standard. Utrolig simpelt. Og jeg tror, alle i Folketinget vil være med fra højre til venstre.

Det sidste, jeg vil sige, og det kan vi altså ikke have et bygningsreglement til, det er den bøn til mine arkitektkolleger, til bygherrer, nok mest til bygherrer, det er altid dem, der er skurke, har jeg ladet mig fortælle, det er, kan vi da for pokker ikke få nogle gode pladser, uanset om vi taler - jeg ved godt, det er et skældsord næsten herovre i København - opera, biograf eller et fodboldstadium.

Vi har ikke noget, der sikrer en anstændig plads til kørestolsbrugerne. Det vil jeg gerne være med til, at vi får et eller andet. Det er simpelt hen kedeligt, når man er udelukket fra en god oplevelse.

Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen

Bare et kort svar, at vi igangsætter i styrelsen i starten af 2003 et arbejde med at udmønte de her spørgsmål om handicaptilgængelighed. Mere kan jeg ikke sige om sagen nu, andet end hvad angår udformning af reglerne der er det altså et dilemma for embedsværk og lovgivere, hvorvidt man på særskilte områder - nu tilgængelighedsområdet - så skal til at udmønte sine krav i store detaljer.

Fordi hvad så med det næste krav, og så er der andre grupper osv., og lige pludselig risikerer vi at få det, vi netop ikke ønsker, og som vi prøver nu at bevæge os væk fra, nemlig en meget uoverskuelig lovgivning.

Så det er altså et dilemma, vi her har fat i, og vi skal prøve at se på alle mulige måder, hvordan det kan angribes bedst muligt, men man kan ikke tilgode se både meget store detaljeringskrav og forenkling samtidig.

Lissa Mathiasen (S)

Det var ikke en finger, men det var sådan næsten fristende, for jeg vil sige, det vi jo har set de senere år, det er rent faktisk, at til trods for der ligger nogle krav, så ser vi, kommunerne en efter en i al for vid udstrækning give dispensation i forhold til at indrette byggeriet handicapegnet. Her taler vi altså om nyt byggeri.

Vi ser det også i relation til, når der skal bygges om, at der bliver givet dispensation i vid udstrækning, og derfor tror jeg kun, der er et godt svar, det er, vi er nødt til at have krav. Vi er nødt til at stille krav. Vi er nødt til at have klare retningslinjer, ellers står vi i et evigt problem med at skulle konstatere, at vores bestående byggeri ikke på noget tidspunkt bliver bedre i forhold til det her.

Vi er i hvert fald nødt til at sige, det nye byggeri, der kommer, det skal være velfungerende også i forhold til handicappede.

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Vi nærmer os lige så stille og roligt afrundingen på i dag,, og der er ikke nogen, der har markeret.

Jeg kunne godt tænke mig - er det på handicapdiskussionen?

Hans Erik Meyer, Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning

Til Jens Klarskov der vil jeg oplyse dig om det, vi fremlægger nu, det er ikke nogen fond - regulator af byggesektoren omkring vinterperioder - det er en helt anden ting, som er i Tyskland, som findes og virker godt og er underskrevet af arbejdsgivere, arbejdstagere og startet en forening.

Det andet, vi ikke fik noget svar på, hvordan kan det være, vi skal have overenskomstforhandlingerne nu, at en murer skal mure 70 pct. hurtigere i provinsen. Jeg mener, man har ligeløn i Danmark. Det er da indført for kvindfolk og mænd, men det er ikke indført for murere i provinsen og i København-, Sjællandsområdet. Det er dér, en stor del af byggesjusket ligger.

Jørgen Mortensen, Dansk Handicap Forbund

Gennem handicaprådene og det, jeg sidder i, der får jeg jo mange sager med tilgængelighed, og tendensen er, at når der begås fejl, så er det os handicappede, der kommer til at betale dem i forhold af dispensationer.

Hvis der ikke er krav om det, så vil jeg da gerne give et eksempel på, hvordan man rent offentligt laver et handicaptollet. Som bruger der skriver jeg til kommunen, sender dem Dansk Handicap Forbunds huskelister, hvor der står mål osv. med handicaptollet.

Det overlader jeg så til teknisk afdeling. De skriver til mig. Tak skal du have, og vi skal love dig, at det skal nok blive brugt. Vi skal nemlig lave et handicaptollet nede ved havnen.

Så sætter man en entreprenør på, og de sætter så deres arkitekt på, og kommunen skal så være med til at betale det. Hvad sker der så, da man kommer ud og skal se på det her toilet, så har man et dørtrin på 12 ½ cm. Det må være 2 ½-3 cm. Man opdager en dør, der skal være 77 cm i fri døråbning. Den er 72 cm.

Man opdager, at der er ingen plads til hjælper. Der er ikke plads til kørestolen ved siden af toilettet, så man kan komme den vej over. Der er ingen vendeplads. Man kan ikke lukke døren, når man skal ind efter sig, der er ikke plads.

Det er moderne byggeri. Som bruger har jeg gjort, hvad jeg kunne. Hvad kostede det? Ja, vi var 11 mand ude og se på det fra kommunen og fra havnen osv. Så blev man enige om, da man endelig kunne se, hvor tåbeligt det var, at det duede jo ikke. Så havde man heldigvis mandsmod nok, og borgmesteren sagde, det der duer jo ikke. Der må I finde på noget andet.

Det vil sige, at så skulle man bagefter dele omkostningerne. Der var tre parter, der var havnen, der var entreprenøren, og der var kommunen. 40.000 kr. til hver, 120.000 kr. var spildt. Det er den kamp, vi står i som handicappede, fordi man aldrig har draget konsekvenserne af, at vi skal være en del af samfundet.

Man regner med, at det kan man ordne sådan lige. Jeg har været oppe at se på de foranstaltninger, man lavede, når man gerne ville have os ud til vandet. Jeg har set, når jeg skulle op på det fortov, så går hjulene i spin. Jamen, skal man virkelig fortælle håndværkerne i dag, hvordan de skal arbejde.

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG • DTU

Der har været belyst mange forskellige gruppers interesser i forbindelse med byggeriet i løbet af i dag. Men egentlig kunne jeg godt tænke mig lige så stille og roligt at arbejde mig hen imod en slutning, hvor i stedet for blot at stille ønsker og krav til Boligudvalget, så kunne man jo måske også huske, at vi egentlig også kan snakke om, eller måske kunne snakke lidt om, hvad Boligudvalget rolle er i forhold til byggeriet.

Og der synes jeg stadig væk, at vi mangler en pointe, som Peter Maskell faktisk havde i sit skriftlige indlæg. Så jeg har faktisk tænkt mig at spørge, om du havde lyst til at uddybe, hvad det er, du mener med, at Boligudvalget skal gentænke deres rolle, og ... ja, kan du ikke starte derfra?

Peter Maskell, professor, dr.merc., Handelshøjskolen i København

Jeg tror, at når vi står i de her sjældne situationer, som vi gør, hvor der er en diskontinuitet i et områdes virkefelt, og når vi oven i købet står i den situation, hvor det ressortministerium, som tidligere i hvert fald var et ankerpunkt for sagerne, ikke længere eksisterer, så er det utroligt vigtigt, at man kigger tilbage på sin egen opgave, og det mener jeg også, at Boligudvalget selvfølgelig kommer til at gøre.

Ud over, hvad Boligudvalget har af øvrige ting, der retter sig mod boliglovgivningen og dets øvrige ressort, så er der på byggeområdet en helt al-

vorlig opgave, som faktisk minder meget om det, som man i mange mange år har kritiseret selve sektoren for, nemlig at den er for fragmenteret, og den mangler koordinering.

Hvis vi kigger på den offentlige side, som jo er en del af Boligudvalgets, kan man sige, arbejdsområde for byggeriet, så er det også en sektor, som er ganske fragmenteret. Der er mange parter, der er i spil, når det drejer sig om byggeriet.

Og alene i diskussionen, vi har haft her i eftermiddag, ja da har der været en Erhvervsfremmestyrelse inde, der har været et Forsknings-, Udviklings-, Teknologiministerium inde, der har været et Undervisningsministerium inde, der har været flere andre parter inde. Og denne tværgående koordinering her, den er der ingen, der løfter i øjeblikket.

Det er klart, at embedsværket kan være et gode, de er i øjeblikket inde i en rimelig gænge med at snakke sammen på tværs af ting. Men det er jo, kan man sige, mere lykke end forstand, at det lader sig gøre på tværs at sikre sådan noget. Det går sådan nogle bølger i det offentlige nogle gange, hvor ressortkampene er store, nogle gange er de mindre, da fungerer det godt. Men det er for meget så at sige at lade sig stille tilfreds med, at det offentlige nok selv finder ud af det, eller at staten selv som sektor finder ud af det.

Der tror jeg, det er en meget vigtig opgave for Boligudvalget at gøre sig det klart, at der er nogle parter her, som ikke naturligt mødes til hverdag, men som for denne sektor her har brug for at blive bragt sammen til løsning af nogle afstemte typer af indsatser.

Og jeg pegede på et par stykker, hvor jeg mener, at det var vigtigt at få kigget så at sige samarbejdsformerne nærmere efter i sømmene. Jeg tror, at hvis man skulle putte overskrifter på, og det er vel det, som Christian Koch efterlyser, ja så er det spørgsmålet om identifikation af aktører, det er spørgsmålet om at kigge på samarbejdsrelationerne, og det er at finde koordineringsmekanismer, som er i stand til at løse de opgaver på et mere dynamisk sæt.

Det er jo ikke meningen, at udvalget skal stå og kigge aktørerne over skuldrene, men der er brug for nogle rammebetingelser for det her samarbejde. Og det tror jeg er lidt vigtigt, at man så at sige får fokuseret lidt på. Og det er en ny opgave, en mere målrettet opgave end den, vi har skullet så at sige forvente af udvalget tidligere.

Hans Erik Lund, Andelsboligforeningernes Fællesrepræsentation og Byggeskadefonden

Mit navn er Hans Erik Lund, jeg repræsenterer de private andelsboliger i Danmark, vi har ca. 160.000 andelsboliger. Vi har jo indtil for kort tid siden været en støttet boligform og der også været en statslig bygherre. Nu har jo så forliget fjernet støtten, så om to år så er vi ikke længere statslig bygherre, men vi har stadig væk et ønske.

Jeg tror, at Folketingets Boligudvalg kunne gøre samfundet en tjeneste, en gavn over for vore borgere, hvis vi begyndte at tænke i retning af en form for varedeklaration på de boliger, de bygninger, som vi omgiver os med.

Vi skal ikke længere tænke i, hvem der ejer boligen, tænke i, hvem der har opført den, men mere tænke i de kvaliteter, som boligen giver udtryk for, altså livskvaliteten, som kan rummes i de boliger, vi nu bygger på baggrund af den lovgivning, I nu giver.

Varedeklarationen kan selvfølgelig ikke defineres umiddelbart, men i forbindelse med Projekt Hus var vi inde omkring drøftelserne af lige nøjagtigt varedeklarationen. Og jeg vil da opfordre Boligudvalget til at tænke på det i jeres fremtidige arbejde og måske oven i købet lade varedeklarationen være samlehatten for alle de ting, vi har drøftet her i dag.

Der har været utrolig mange gode synspunkter fremme, og selv om der er uenighed i branchen, så er der jo ingen tvivl om, at der trods alt er en enig-

hed om, at vi skal have branchen bevæget fremad på alle områder. Og der synes jeg, at det med varedeklarationen godt kunne være grundlaget for den fremtidige debat.

Så vil jeg lige sige en sidste ting omkring forskning. Jeg tror jo på, at de erfaringer, vi har gjort, det er nemlig sådan, at, i den egenskab jeg har som formand i de private andelsboliger, har jeg fået lov til at være næstformand i Byggeskedefonden. Og vi har set resultatet af mange af de ting, der har udviklet sig igennem årene i byggeriet, gode som dårlige, desværre ofte mest de dårlige.

Jeg tror på, at byggeforskningen og hele den erfaringsformidling, den er altså nøglen til det, der skal ske i fremtiden. Jeg er ikke så sikker på, at det er den internationale del, vi skal se på, men mere se på vores mere lokale erfaring.

Og der kunne jeg godt tænke mig, at vi respekterede, at enhver byggesag starter og slutter ude på byggepladsen. Og det er det, vi skal være opmærksomme på. Vi skal starte derude med den erfaring, vi opnår. Vi skal slutte derude med læringen af den enkelte bygningshåndværker. Og så skal vi i sidste ende respektere, at den, der er kunden, jo ofte ikke er den, der skal bebo bygningen, men i virkeligheden er det slutbrugeren, vi skal have varedeklarationen på.

Ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

Tak for den kommentar. Hermed er klumpen omkring statens rolle afsluttet, og så mangler vi afslutningen på høringen og den står René Skau Bjørnsen, formanden for Boligudvalget, for. Værsgo.

Bilagsmateriale

Bilag A

Program

9.00 **Registrering**

9.30 **Velkomst**

René Skau Björnsson, formand for Folketingets Boligudvalg
Hvorfor har Folketingets Boligudvalg taget initiativ til en høring om kvalitet, effektivitet og udvikling i byggeriet?

9.45 **Indledning**

Lone Møller Sørensen, direktør for By og Byg
Hvad er der sket siden ressourceområdeanalysen i 1993? Hvor ligger byggeriets vigtigste udfordringer og udviklingsmuligheder i dag?

Formiddagens ordstyrer: John Cederberg, direktør for Foreningen af Rådgivende Ingeniører

10.00 **1. Byggepladsen**

– Vil nye samarbejdsformer give færre byggefejl?

Byggeriet har - fortjent eller ej - ry for fejl, forsinkelser og ekstraregninger. Konsekvensen er blevet at alle parter i byggeprocessen hver for sig sikrer sig bedst muligt mod at blive gjort ansvarlige. Byggebranchen forsøger at imødegå problemerne bl.a. med nye former for samarbejde, fx partnering og selvstyre med større ansvar til bygningsarbejderne.

– Bent Frank, direktør for Forsvarets Bygningstjeneste

Hvordan oplever bygherren byggeriets ansvarlighed over for fejl, forsinkelser og ekstraregninger som brugerne kommer til at betale for? Kan bygherrerne mærke at entreprenørerne, håndværkerne og rådgiverne bruger forslagene fra Projekt Hus og den Byggepolitiske Task Force?

– Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Hvad gør håndværkerne for at reducere fejl og forsinkelser? Hvordan arbejdes der med samarbejde på tværs af fagene? Hvad gør organisationerne for at forbedre kompetencen hos svende, mestre og rådgivere?

– Lars Holten Petersen, formand for Byggeriets Evaluerings Center og adm. direktør for Birch & Kroghoe A/S

Hvilke fejl, forsinkelser og ekstraregninger er betydende? Hvor ofte kan årsagen tilskrives svigt hos håndværkerne og entreprenørerne? Hvilke løsninger har eller kan håndværkere, bygherrer og andre tage i anvendelse?

11.00 **Pause**

11.30 **2. Bygningen**

– Gør brugerinddragelse byggeriet bedre?

Modsat de fleste andre erhverv, har byggeriet ikke haft nogen stærk tradition for at produktudvikle efter forbrugernes behov. Købernes og brugernes interesser er bl.a. blevet sikret gennem ankenævn, garantiordninger, huseftersyn og byggeskadefonde. En række nye metoder kan synliggøre byggeriets pris og kvalitet og dermed lette brugerinddragelsen.

– Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Hvad viser erfaringerne fra ankenævnsarbejdet, og skal vi fortsætte den

vej? Hvordan føler brugerne sig behandlet af byggebranchen både ved nybyggeri, renovering og vedligehold? Er bedre brug af internettet, lettere adgang til nøgletal og 3D-visualisering af byggeprogrammer en fremtid som brugerne bør være glade for?

– *Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entreprenører*

Hvordan ser den internationale entreprenør på den danske konkurrenceevne på bygninger til boliger, kontorer, produktion og institutioner? Er brugerinddragelse i planlægningen fremtiden, eller vil vi mere se bygherrerne som købere af færdige projekter med driftskontrakter over fx 20 år?

– *Sven Felding, rektor for Kunstakademiets Arkitektskole*

Vil arkitekterne komme til at lægge større vægt på differentiering mellem forskellige brugeres behov? Hvordan er arkitektuddannelsen gearret til større brugerinddragelse og anvendelse af fx 3D-visualisering som beslutningsgrundlag i programfasen? Hvordan kan den arkitektoniske kvalitet for nybyggeri og renovering sættes mere i centrum?

12.30 Frokost

Eftermiddagens ordstyrer: Christian Koch, lektor på Danmarks Tekniske Universitet, BYG•DTU

13.30 3. Byggevarerne

– **Vil skærpet konkurrence give bedre og billigere produkter?**

I internationale sammenligninger er danske byggevarer blevet udråbt til at være for dyre. Nogle producenter og leverandører lægger vægt på lav pris, andre på høj kvalitet og andre igen på udvikling og nyskabelse. EU ønsker et åbent indre marked, og kundernes forventninger til produkternes sikkerhed, holdbarhed, design og pris øges. Flere og flere dele af bygningen leveres som komponenter og færdige byggesystemer der fremstilles under kontrollerede, industrielle forhold.

– *Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening*

Hvad viser byggeskadefondenes tal om byggevarernes kvalitet? Hvilke krav stiller den professionelle bygherre og driftsherre til produkternes kvalitet, sundhedsmæssige egenskaber, holdbarhed og prisudvikling? Hvor ligger der muligheder for produkt- og systemudvikling som bygherrerne vil medvirke til at realisere?

– *Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien (BI)*

Er der historiske fællestræk for industrialiseringen af råmaterialer, til komponenter og til hele byggesystemer? Hvordan kan industrien tackle øgede krav til sikkerhed, design og holdbarhed? Hvordan ser det nationale og internationale produktmarked ud for lavprisprodukter og designprodukter?

– *Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus*

Hvordan tænkes idéen fra Projekt Hus om nyindustrialisering ført ud i livet? Kan byggevarer gives et design-image som dansk møbelproduktion? Hvordan er danske producenter, designere og arkitektskoler forberedt til at skulle realisere drømmen om dobbelt værdi til halv pris på byggesystemer?

14.30 Pause

15.00 4. Staten

– **Fremmer regler, udviklingsprogrammer og undervisning byggeriets udvikling?**

Ressourceområdeanalysen fra 1993 satte gang i tre store udviklingsprogrammer: Projekt Renovering, Proces- og Produktudvikling i Byggeriet (PPB) og Projekt Hus. Den nye tilbudslov skal give muligheder for bedre prisdannelse og konkurrence også på kvalitet og kompetence. I 2000 satte redegø-

relsen fra Regeringens Byggepolitiske Task Force nye mål for produktivitet, eksport, byggevarepriser, forskning og innovation samt fejl og mangler i byggeriet.

- *Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)*
Hvordan oplever byggebranchen statens prioritering af byggeområdet?
Føler byggeriet sig brugt som nationaløkonomisk konjunkturregulator?
Kan lovgivning, uddannelse og forskning støtte byggeriets udvikling bedre?
- *Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen*
Hvordan sikres samspillet mellem de forskellige ministerier med relation til byggeriet? Hvad blev resultatet af de tre store udviklingsprogrammer i 1990'erne? Hvilket niveau har støtten til byggeriets udvikling haft de sidste 20 år? Hvordan vil forslag og mål fra Regeringens Byggepolitiske Task Force blive realiseret?
- *Peter Maskell, professor, dr.merc., Handelshøjskolen København*
Er der noget galt med samspillet mellem det offentlige og byggesektoren?
Hvor galt står det til med sektorens konkurrenceevne, og hvem kan grave guldet op? Dur de økonomiske modeller for byggevirksomhederne og for sektoren som helhed?

16.00 **Afslutning**

René Skau Björnsson, formand for Folketingets Boligudvalg

Hvilke problemstillinger er blevet klarlagt for boligudvalget? Hvordan kan boligudvalgets medlemmer bruge dagens erfaringer?

16.30 **Høringen slutter**

Bilag B

Deltagerliste

Kirkegaard, Kurt	
Larsen, Hans Jørgen	
Sørensen, Poul	
Davidsen, Bjarne	A/S Boligbeton
Kaiser, Niels	Advokatfirmaet Tommy V. Christiansen
Kleis, Birgitte	Arkitektens Forlag
Bahn, Leif	Arkitekterne Bahn
Nielsen, Hans Peter Svendler	Arkitektskolen i Århus
Hallen, Flemming	Associerede Danske Arkitekter (ADA)
Steenberg, Hans-Aage	Associerede Danske Arkitekter (ADA)
Dalsgaard, Ove E.	Ballerup Kommune
Buch, Sidse	BAT-Kartellet
Odgaard, Gunde	BAT-Kartellet
Spannow, Ulrik	BAT-Kartellet
Bjerrehus, Jette	Bergsøe 4
Vedelskov, Karsten	BGV-Consult
Bærentsen, Claus	Birch & Krogboe A/S
Petersen, Lars Holten	Birch & Krogboe A/S
Jakobsen, Kurt H.	Blik- og Rørarbejderforbundet
Mayer, Max	Blik- og Rørarbejderforbundet
Steen, Jørgen	Blik- og Rørarbejderforbundet
Søby, Hans	Blik- og Rørarbejderforbundet
Michelsen, Bo	Bo Michelsen A/S
Juhl, Stephen Bloch	Boligfonden KUBEN
Christensen, Henning Kirk	Boligforeningen Højstrup
Demsitz, Michael	Boligkontoret Danmark
Madsen, Bent	Boligselskabernes Landsforening
Møller, Helge	Boligselskabernes Landsforening
Nielsen, Gert	Boligselskabernes Landsforening
Madsen, Jørn P	Boplan A/S
Eiberg, Jens Martin	BPS/Byggecentrum
Overgaard, Torben	Brabrand Boligforening
Vestergaard, Erik	Brabrand Boligforening
Andersen, Niels	Byfornyelse Danmark
Tychsen, Tenna	Byfornyelse Danmark
Hansen, Marianne Vejen	Byfornyelse København
Andersen, Jørn Wistensen	Byfornyelsesselskabet Odense
Østergaard, Jens	BYG-ERFA sekretariatet
Jensen, Frederik	Byggeplandata AS
Bertelsen, Sven	Byggeriets Evaluerings Center
Kristensen, Ebbe Lind	Byggeriets Evaluerings Center
Liljegreen, Curt	Byggeriets Evaluerings Center
Vampel, Jesper	Byggeriets Informatik
Bjarløv, Søren Peter	Byggeskadefonden vedrørende Bygningsfornyelse
Heinz, Søren	Byggeskadefonden vedrørende Bygningsfornyelse
Kryger, Inge Marie	Byggeskadefonden vedrørende Bygningsfornyelse

Stenalt, Preben	Byggeskadefonden vedrørende Bygningsfornyelse
Sørensen, Hanne	Byggeskadefonden vedrørende Bygningsfornyelse
Bønnelycke, Ole	Byggeskadefonden
Gram, Anne	BygLOK
Bystrup, Erik	Bystrup Arkitekter maa, mdd
Korzen, Benjamin H.	Carl Bro A/S
Madsen, Børge Søgaard	Carl Bro A/S
Aude, Niels	COWI Rådgivende Ingeniører A/S
Dyrlund, John	COWI Rådgivende Ingeniører A/S
Larsen, Phyllis Hjelmdal	COWI Rådgivende Ingeniører A/S
Puggaard, Ann-Pia	COWI Rådgivende Ingeniører A/S
Thøgersen, Kirsten	DAB
Tøtrup, Klaus	Dagbladet Licitationen
Bonke, Sten	Danmarks Tekniske Universitet
Frydendal, Elsebet	Danmarks Tekniske Universitet
Koch, Christian	Danmarks Tekniske Universitet
Kristiansen, Kristian	Danmarks Tekniske Universitet
Hjelm, Mogens	Dansk Byggeri
Hundahl, Anders	Dansk Byggeri
Høier, Lars	Dansk Byggeri
Klarskov, Jens	Dansk Byggeri
Møller, Jonas	Dansk Byggeri
Nielsen, Michael H.	Dansk Byggeri
Sørensen, Henrik Stig	Dansk Byggeri
Pedersen, Anders	Dansk Center for Byøkologi
Christensen, Claus Bjarne	Dansk Center for Tilgængelighed
Barnewitz, Helge	Dansk Handicap Forbund
Dalgaard, Arly	Dansk Handicap Forbund
Pedersen, Susanne Kragh	Dansk Handicap Forbund
Roed, Carl	Dansk Handicap Forbund
Rødsgaard, Bente	Dansk Handicap Forbund
Lerche, Christian	Dansk Industri
Bjørner, Morten	Dansk Træforening
Beedholm, Bente	Danske Arkitekters Landsforbund
Frandsen, Finn Bo	Danske Entreprenører
Gaarsholt, Vibeke	Danske Entreprenører
Hansen, Mogens	Danske Entreprenører
Hoffmeyer, Lars	Danske Entreprenører
Pedersen, Erik Ross	Danske Entreprenører
Petersen, Marie-Louise Deth	Danske Entreprenører
Draborg, Ole	Danske Malermestre
Pade, Adam	Danske Malermestre
Rasmussen, Per	Danvak Magasinet
Dræbye, Tage	Dræbye Rådgivning & Projektledelse ApS
Pedersen, Svend Holm	Edensberg Arkitekterne A/S
Frederiksen, John R.	Ejendomsforeningen Danmark
Flach-Jensen, Niels	Enemærke og Petersen a/s
Hartmann, Svend R.	Enemærke og Petersen a/s
Bechmann, Dorthe	Energistyrelsen
Blousgaard, Ella	Erhvervs- og Boligstyrelsen
Olsen, Ib Steen	Erhvervs- og Boligstyrelsen
Rasmussen, Jesper	Erhvervs- og Boligstyrelsen
Spøhr, Jan	Erhvervs- og Boligstyrelsen
Stensgaard, Michael	Erhvervs- og Boligstyrelsen
Møller, Claus	Farmacell
Andersen, Sophie Hæstorp	Folketinget

Björnsson, René Skau	Folketinget
Christensen, Carina	Folketinget
Ebdrup, Inge-Lene	Folketinget
Homann, Morten	Folketinget
Kragh, Ulrik	Folketinget
Laub, Gudrun	Folketinget
Madsen, Freddie H.	Folketinget
Mathiasen, Lissa	Folketinget
Mikkelsen, Lars Kramer	Folketinget
Videbæk, Tove	Folketinget
Grunnet, Britt	Folketingets Boligudvalg
Wagner, Jannie	Folketingets Boligudvalg
Clausen, Lennie	Fonden Realdania
Dyhr, Villy	Forbrugerrådet
Dam, Allan Ruben	Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark
Johansen, Arne	Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark
Nielsen, Per	Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark
Olsen, Bendt	Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark
Cederberg, John	Foreningen af Rådgivende Ingeniører (F.R.I.)
Garver, Henrik	Foreningen af Rådgivende Ingeniører (F.R.I.)
Jensen, Søren Peter	Foreningen Socialt Boligbyggeri
Olsen, Claus	Foreningen Socialt Boligbyggeri
Balschmidt, Bo	Forsikring & Pension
Aabye, Tine	Forsikring & Pension
Christiansen, Jan D.	Forsvarets Bygningstjeneste
Frank, Bent	Forsvarets Bygningstjeneste
Hansen, Jørgen	Forsvarets Bygningstjeneste
Hansen, Karin Plesner	Forsvarets Bygningstjeneste
Kjær-Knudsen, Dorte	Forsvarets Bygningstjeneste
Koedfoed, Benedikte	Forsvarets Bygningstjeneste
Langeland, Kurt. T.	Forsvarets Bygningstjeneste
Leonhardt, Charlotte	Forsvarets Bygningstjeneste
Lybech, Torsten	Forsvarets Bygningstjeneste
Rasmussen, Hans Harberg	Forsvarets Bygningstjeneste
Rasmussen, Jan Quitzau	Forsvarets Bygningstjeneste
Sode, Rikke	Forsvarets Bygningstjeneste
Nielsen, Carsten Hørling	Frederiksberg Kommune
Landsperg, Niels	Frederiksværk Kommune
Flindt, Benny	Fællesadministrationen 3B
Pedersen, Niels Peter	Fællesadministrationen 3B
Præstegaard, Erik D.	Fællesadministrationen 3B
Madsen, Peter	Fælleskontoret A.m.b.a.
Spangso, Knud	Fælleskontoret A.m.b.a.
Roikjer, Claus	Gentofte Kommune
Iversen, Lise Lotte	Glarmesterlauget
Nielsen, Hans-Georg	Glarmesterlauget
Axelsen, Lars	Grundejernes Investeringsfond
Kirkegaard, Poul	H+H Fiboment
Maskell, Peter	Handelshøjskolen i København
Mathiesen, Hans Ole	Hans Ole Mathiesens Tegnestue
Christensen, Povl	Hansson og Knudsen A/S
Pedersen, Rasmus	Henning Larsens Tegnestue
Christensen, Jan	HHM A/S
Mortensen, Hans Henrik	HHM A/S
Petersen, Ralf Bo	Hifab Bygherreombud
Jacobsen, Adam Trier	Hou & Partnere A/S
Pedersen, Søren	HP Gruppen A/S

Bech-Andersen, Jørgen	Hussvamp Laboratoriet ApS
Blach, Casper	Håndværksrådet
Nielsen, Lars Jørgen	Håndværksrådet
Sandberg, Bo	Håndværksrådet
Kieler, Kaare G.	Industrial Dialogue
Christensen, Carsten	Inexa Panel A/S
Kongste, Mogens	J&B Entreprise A/S
Skriver, Jens Chr.	J&B Entreprise A/S
Thorup, Niels	JM Danmark A/S
Jensen, Jørgen	Junckers Industrier A/S
Johansen, Jørn	Jørn Johansen A/S
Kærn, Jesper	KAB - Bygge- og Boligadministration s.m.b.a.
Sloth, Lisbet Snoager	KAB - Bygge- og Boligadministration s.m.b.a.
Bretton-Mayer, David	Kgl. Bygningsinspektør
Ovesen, Kaj	KO-Consult
Larsen, Klaus	Konkurrencestyrelsen
Thomsen, Jacob Ravn	Konstruktørforeningen
Henriksen, Per	Krejler ApS
Lyck, Mogens	KUBEN A/S
Nielsen, Bjørn	KUBEN A/S
Sandbeck, Chico	KUBEN A/S
Dahl, Torben	Kunstakademiets Arkitektskole
Felding, Sven	Kunstakademiets Arkitektskole
Gjørup, Jes	Kunstakademiets Arkitektskole
Harder, Ebbe	Kunstakademiets Arkitektskole
Hauberg, Jørgen	Kunstakademiets Arkitektskole
Juel-Christiansen, Carsten	Kunstakademiets Arkitektskole
Mortensen, Peder Duelund	Kunstakademiets Arkitektskole
Møldrup, Per	Kunstakademiets Arkitektskole
Sørensen, Peter	Kunstakademiets Arkitektskole
Marcus-Møller, Iben	Københavns Amt
Jensen, Anker	Landsbyggefonden
Kristensen, Birger	Landsbyggefonden
Blædel, Johnny	Lasercad
Hollinger, Frank	Lasercad
Andersen, Klaus	Lejerbo
Lund, Lene D	Lund Arkitektur
Pedersen, Keld Fuhr	MANCON
Petersen, Dannye Bo	MT Højgaard a/s
Vorsholt, Jørgen	MT Højgaard a/s
Bøgh, Søren	Murerfagets Oplysningsråd (MURO)
Jensen, Hans-Ulrik	Murerfirmaet Hans-Ulrik Jensen
Christensen, Peter Lauge	NCC Construction Danmark
Vollesen, Lasse	NCC Construction Danmark
Blinkilde, Hans	NCC Danmark A/S
Ulslev, Søren	NCC Danmark A/S
Qvist, Steen	Odense Tekniske Skole
Andersen, Jørn Buch	Otto P. Nedergaard A/S
Larsen, Palle Juul	Perlt & Black Arkitekter AS
Jørgensen, Steffen Boel	Plan & Arkitektur
Nielsen, Jens Ole	Plan & Arkitektur
Sander, Kirsten	Plan A Tegnestue
Gissel, Steen	Prisme arkitekter maa
Nielsen, Svend Aage	RAMBØLL
Stryg, Geert	RAMBØLL
Loiborg, Jesper	Realkredit Danmark

Mayer, Hans Erik	Rejsearbejdere for Retfærdig Skattelovgivning
Lykkeboe, Hans-Jørgen	RIA, Rådgivende Ingeniører og Arkitekter
Rokkedahl, Aage	Rokkedahl Seniorbyg A/S
Schaumburg, Lene	Roskilde Amt
Ulrich-Lyngge, Steffen	Rådgivende Ingeniør
Kolund, Henrik	Sampension A/S
Erdmann, Ole	SBS Byfornyelse
Gregersen, Gregers S.	SBS Byfornyelse
Simonsen, Graves	SBS Byfornyelse
Petersen, Jan Ejlerskov	Sekretariatet for Træfagenes Byggeuddannelse
Mikkelsen, Tina Holm	Semco Danmark A/S
Nielsen, Ea Ovdal	Skanska Danmark A/S
Nielsen, Peter	Skælskør Anlægsgartnere
Boesen, Steen	Specialarbejderforbundet i Danmark (SID)
Jensen, Flemming	Specialarbejderforbundet i Danmark (SID)
Schlüsen, Stig	Specialarbejderforbundet i Danmark (SID)
Andersen, Birte Møller	Statens Byggeforskningsinstitut
Bertelsen, Niels Haldor	Statens Byggeforskningsinstitut
Kamp, Lene Sterlet	Statens Byggeforskningsinstitut
Kirkeskov, Jesper	Statens Byggeforskningsinstitut
Nielsen, Jørgen	Statens Byggeforskningsinstitut
Pedersen, Dan Ove	Statens Byggeforskningsinstitut
Pedersen, Elna B.	Statens Byggeforskningsinstitut
Pilgaard Schmidt, Annette	Statens Byggeforskningsinstitut
Sørensen, Lone Møller	Statens Byggeforskningsinstitut
Hansen, Lars Ole	Statens Forsknings- og Uddannelsesbygninger (S-FOU)
Bjerregaard, Niels-Jacob	Tekniq
Hillebrecht, Steen R.	Tekniq
Preisler, Flemming	Tekniq
Schmidt, Jan Eske	Tekniq
Haugaard, Marlene	Teknologisk Institut
Jensen, Bjørn Lykke	Teknologisk Institut
Walløe, Pernille	Teknologisk Institut
Grubbe, Birger	Topdanmark Ejendomme
Madsen, Karsten Skov	Vejle Kommune
Hallager, H.H.	VVS Fabrikkerne
Høj, Preben Rasmussen	Økonomi- og Erhvervsministeriet
Jensen, Grete	Århus Kommune
Møller, Anne Mette	Århus Kommune

Bilag C

Præsentation ved Lone Møller Sørensen, direktør for Statens Byggeforskningsinstitut (By og Byg)

BY og BYG

Høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling, 20. november 2002

Indledning ved Lone Møller Sørensen, direktør for By og Byg

BY og BYG

Hvad er der sket siden 1993?

- Projekt Renovering (1996-99)
- Proces- og Produktudvikling i Byggeriet (1994-2001)
- Planlægning af Projekt Hus (1998-2000)
- Forslag fra Byggepolitisk Task Force (2001)
- Rapport fra Byggeforskningsudvalget (2002)

BY og BYG

Seneste politiske tiltag

- Konkurrenceevnepakken
- Det digitale byggeri
- Byggeriets Evaluerings Center
- Den industrielt orienterede arkitekt
- Offentligt-privat samspil og partnerskaber

BY og BYG

Paradigmeskifte i byggeriet?

- Fra udviklingsinitiativer styret af det offentlige til forandring i en ansvarsbevidst branche.
- Fra generelle skrækkampagner om dårligdomme til strategisk valgte initiativer med specifikke mål og forandringsaktører.
- Fra lukkede fagtraditioner til innovation og læring med målbare resultater.

BY og BYG

Udfordringer på fire 'markeder'

1. Byggepladsen byggemarked	2. Bygningen ejendomsmarked	3. Byggevarerne produktmarked	4. Staten videnmarked
Aktører: <ul style="list-style-type: none">• "Bygmester"• Rådgivende arkitekt• Rådgivende ingeniør• Entreprenør• Faghåndværker• Bygningsarbejder	Aktører: <ul style="list-style-type: none">• Bygherre• Investor• Ejer• Driftsberne• Brugt	Aktører: <ul style="list-style-type: none">• Råstofferleverandør• Materialproducent• Komponentproducent• Systemleverandør• Forhandler• Distributør	Aktører: <ul style="list-style-type: none">• Myndigheder• Lovgivning• Erhvervsudvikling• "Offentligheden"• Uddannelse• Forskning
Udfordringer: <ul style="list-style-type: none">• Udvikling er langsigtet og kræver målrettet styring• ???	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none">• ???	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none">• ???	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none">• Byggeriet skal selv tage initiativ og sætte fokus• ???

BY og BYG

1. Byggepladsen

1. Byggepladsen byggemarked

Aktører:

- "Bygmester"
- Rådgivende arkitekt
- Rådgivende ingeniør
- Entreprenør
- Faghåndværker
- Bygningsarbejder

Udfordringer:

- ???

- Hvilke fælles krav, mål og perspektiver kan vi sætte til projektering og udførelse på de enkelte byggerier og i de enkelte brancher?
- Hvordan udvikles samarbejdet mellem virksomheder og medarbejdere på byggepladsen?
- Hvordan udnyttes nye kompetencer og livslang læring til udvikling af samarbejdet og opfyldelsen af de fælles mål?

BY og BYG

2. Bygningen

2. Bygningen
ejendomsmarked

Akterer:

- Bygherre
- Køber
- Investor
- Ejer
- Driftsherre
- Bruger

Udfordringer:

- ???

- Hvordan inddrages brugernes og ejernes forskellige behov i prioriteringen i et mere differentieret ejendomsmarked?
- Hvordan skabes der et overblik over leverandørernes muligheder for at levere de ønskede bygninger?
- Hvordan klarlægges bygherrens forskellige roller, og hvordan evalueres det færdige bygværks pris, kvalitet og værdi?

BY og BYG

3. Byggevarerne

3. Byggevarerne
produktmarked

Akterer:

- Råstofleverandør
- Materialproducent
- Komponentproducent
- Systemleverandør
- Forhandler
- Distributør

Udfordringer:

- ???

- Hvordan øges tilgangen af nye virksomheder, som kan overføre byggepladsproduktion til industriproduktion i forskellige markedsgrene?
- Hvordan øges værditilvæksten gennem flere systemleverancer, som er bindeledet mellem komponentproduktion og byggeproduktion?
- Hvordan overføres produktmarkedets internationale videnoverførsel og innovation til de øvrige markeder?

BY og BYG

4. Staten

4. Staten
videnmarked

Akterer:

- Myndigheder
- Lovgivning
- Erhvervsudvikling
- "Offentligheden"
- Uddannelse
- Forskning

Udfordringer:

- ???

- Hvordan defineres det offentlige ny rolle, og hvilke mål sættes der for det lange, seje træk, som skal forandre byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling gennemgribende?
- Hvordan kan forskning og uddannelse samordnes i praksis for at skabe forandring og resultater i erhvervet?
- Hvordan kan regler og normer forenkles eller målrettes den enkelte branches daglige behov?

BY og BYG

Udfordringer på fire 'markeder'

1. Byggepladsen byggepladsmarked	2. Bygningen ejendomsmarked	3. Byggevarerne produktmarked	4. Staten videnmarked
Akterer: <ul style="list-style-type: none"> • "Bygmester" • Rådgivende arkitekt • Entreprenør • Fagansvarlig • Bygningsarbejder 	Akterer: <ul style="list-style-type: none"> • Bygherre • Køber • Investor • Ejer • Driftsherre • Bruger 	Akterer: <ul style="list-style-type: none"> • Råstofleverandør • Materialproducent • Komponentproducent • Systemleverandør • Forhandler • Distributør 	Akterer: <ul style="list-style-type: none"> • Myndigheder • Lovgivning • Erhvervsudvikling • "Offentligheden" • Uddannelse • Forskning
Udfordringer: <ul style="list-style-type: none"> • ??? 	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none"> • ??? 	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none"> • ??? 	Udfordringer: <ul style="list-style-type: none"> • ???

Udvikling er langsigtet og kræver målrettet styring

Byggeriet skal selv tage initiativ og sætte fokus

Bilag D

Præsentation ved Arne Johansen, forbundsformand for Træ-Industri-Byg i Danmark

Nye samarbejdsformer i byggeriet

- ♦ Aktørerne står sammen om at forbedre byggeriet
- ♦ Forbedring af processerne
- ♦ Byggeri er en holdpræstation
- ♦ Indflydelse på eget arbejde giver ansvarlighed
- ♦ Byggeprocessen skal også ansues nedefra og op
- ♦ Planlægning og udførelse skal knyttes bedre sammen

Arne Johansen Høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling på Christiansborg

Hvordan forbedrer vi processerne på byggepladsen?

- ♦ Inddragelse af bygningsarbejderne i planlægning og koordinering
- ♦ Tegnings- og projekteringsmaterialer i top
- ♦ Realistiske tidsplaner
- ♦ Opstartsmøder på byggepladsen
- ♦ Løbende møder med fokus på kommunikation og dialog mellem ledelse og sjak
- ♦ Multisjak

Arne Johansen Høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling på Christiansborg

Hvordan kan der skubbes på udefra?

- ♦ Fokus på kvalitet og proces i udbudsmaterialet
- ♦ Behov for at tage læring af erfaringer
- ♦ Udvikling af lærebøger
- ♦ Logbog for bygninger
- ♦ Etablering af videns- og kompetencecentre
- ♦ Fokus på efteruddannelse og kompetenceudvikling

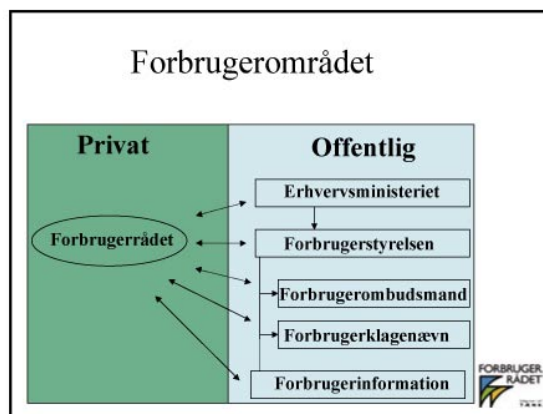
Arne Johansen Høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling på Christiansborg

Bilag E

Præsentation ved Villy Dyhr, afdelingschef i Forbrugerrådet

Hvad vil jeg svare på?

- Er forbrugeren tilfreds?
- Kan branchen gøre det lidt bedre?

Beskeden respekt for kunden

Problemer:

- for dyrt, for dårligt, for sent, forkert
- ingen koordinering af håndværkere
- ringe information til kunden

Løsninger:

- bedre aftaler og information (fx standard-checklister)
- bedre koordinering af arbejdet
- fælles ankenævn for håndværkere

Beskeden konkurrence

Problemer:

- kartelsager i dele af branchen
- leverandør-monopoler eller det der ligner

Løsninger:

- bedre prisgennemsigtighed (materialer, timepriser, etc)
- lette adgang for nye og/eller udenlandske konkurrenter

Beskeden innovation

Problemer:

- ingen væsentlig læring og produktudvikling
- ”ikke tradition for at produktudvikle efter forbrugernes behov”

Løsninger:

- flere standardproduktpakker?
- øget brugerinddragelse
- øget brug af e-værktøjer for at synliggøre tegninger

Hvad har jeg sagt?

- Byggebranchen tager ikke forbrugerne alvorligt
- Det kan bl.a. ændres ved:
 - de professionelle afstemmer forventninger
 - bedre og skriftlige aftaler
 - øget brugerinddragelse ”før og under”
 - der laves et fælles ankenævn

Bilag F

Præsentation ved Jørgen Vorsholt, formand for Danske Entrepenører

Danske entreprenørers
konkurrenceevne

Jørgen Vorsholt
Danske Entreprenører

Konkurrenceevne

- Udenlandske virksomheders kompetencer/
konkurrenceevne
- Danske virksomheders kompetencer/
konkurrenceevne

Konkurrencen i
den danske byggebranche
virker

men

Rammebetingelser

- Produktionsapparatet
- Brugerinddragelse
- Leveranceteams
- Industrielle metoder
- Partnering
- Trimmet produktion
- Brugerindflydelse

Rammebetingelser

- Ejerskab
- Prisparametre
- Arkitektoniske værdier
- Kvalitet
- Arbejdsmiljø
- Miljø

Bilag G

Præsentation ved Gert Nielsen, direktør for Boligselskabernes Landsforening

Kundeoplæg – byggevarerne
ved
Gert Nielsen
Direktør i Boligselskabernes Landsforening

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

Generelt

- Ca. 110.000 almene boliger siden 1986
- Omfattet af ByggeskadeFonden
- Kilden til viden om svigt og skader i byggematerialer i alment byggeri
- Bekendtgørelse om kvalitetssikring -vurdering af totaløkonomi
- Kræver viden om kvalitet, brugstid og driftsforskrifter
- Problem at adskille driftsherre og bygherre
- Kvalitetsmærkning fra producenter efterlyses

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

Introduktion af store vængestøber i 1983. Ikke kun fordi vi gik nye og logiske veje i hele mønstlingsprocessen. Men også fordi der var tale om de første store vængestøber. Med et forbrug på 12,2 vængestøber pr. m² kun 10,5 5-formet vængestøber. Et økonomisk perspektiv der aldrig er blevet harvet regnet med ca. 16 vængestøber pr. m². Alene den nye læggestand på 37,5 cm, mod læggestanden på ca. 33,0 cm for det lille danske format, gav store besparelser på gipsflader. Siden 1983 er det store Højstøberformat blevet almindeligt og det er idag det normale.

Udbud af materialer

- Ingen har overblik over udbuddet
- Internationalisering er godt
- CE-mærkning er et rejsepas – ikke et kvalitetsstempel
- Produktblade ofte blot reklame
- Kontrolordninger (eks. DVC) ikke tilstrækkelige
- Risiko for valg af konservative løsninger

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

Uheldige eksempler:

- Gipsplader omkring vædrum
- Undertage af gipsplader
- Undertage af lette banevarer
- Rumhøje tynde porebetonelementer
- Erfaringsformidlingen har givet resultater

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

Reklamation

- Mange materialeskader afsløres først efter udløb af 5 års fristen
- Garantiordninger mest forlænget reklamationsfrist -ingen juridisk garanti
- Regler om kvalitetssikring først reel effekt fra ny bekendtgørelse

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

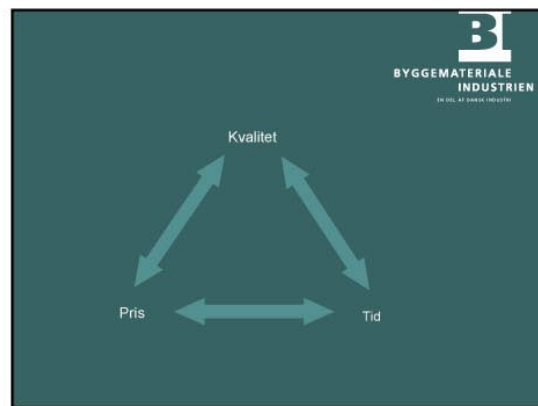
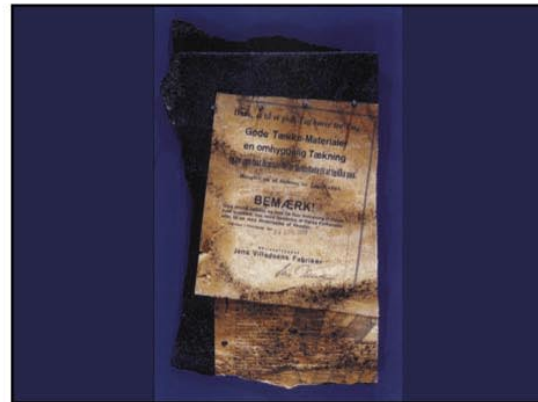
Konklusion

- Mærkning af byggevarer
- Længere ansvarsperiode
- Alternativt: Reelle garantiordninger
- Indførelse af flere og bedre kvalitetssikringsordninger

Høring 20.11.2002 om byggeriets kvalitet Boligselskabernes Landsforening

Bilag H

Præsentation ved Christian Lerche, branchedirektør for Dansk Industri, Byggemateriale Industrien

- Ønsker:
- Konkurrencedygtige produktionsvilkår (fx energi- og miljøpolitik)
 - Kvalitetserkendelse
 - Nedbrydning af barrierer for innovation
 - Udnyttelse af industrialiseringens fordele
 - Afbalanceret implementering af europæisk byggevaredirektiv

Værdikæden (GDS)

PRODUCENT → FORHANDLER/
DISTRIBUTØR → HUSEJER

Pris A *Transport* - rabat
 - bonus
 + avance
 Pris X

Værdikæden (Prof.)

PRODUCENT → FORHANDLER/
DISTRIBUTØR → HÅNDVÆRKER → HUSEJER

	<i>Transport</i>	<i>Transport</i>	<i>Håndværk</i>
Pris A	- rabat - bonus + avance Pris B	- rabat - bonus + avance + spild + brækage Pris C	Pris D

Bilag I

Præsentation ved Hans Peter Svendler Nielsen, professor og prorektor for Arkitektskolen i Århus

Inlæg 3.3

Mod en dansk styrkeposition i byggekomponent-industrien

- og et paradigmeskift i byggesektoren

?

Hans Peter Svendler Nielsen
Arkitektskolen i Århus

Med fokus på fremtidens byggevarer, er det hypotesen i indlægget, at :

Danmark har en oplagt mulighed for at indtage en international styrkeposition inden for byggekomponent- og byggesystemdesign - og dermed i udvikling og fremstilling af designbaserede byggeprodukter, til et hastigt voksende globalt marked for design- og viden”tunge” bygningsdele.

Fremtidssceneriet er, at:

Byggeindustrien udvikles i et globalt marked

Karakteriseret bl.a. ved:

- industriel organisering og international arbejdsdeling - med bygningsproducenter, systemleverandører og komponentproducenter, som hovedaktører,
- digital, modelbaseret IKT, som koordinerende informations- og kommunikationsværktøj, og
- design-kvalitet og viden-integration som afgørende konkurrenceparametre.

Det danske potentiale, i forhold til udviklingen, ligger bl.a. i:

- at dansk byggeri - i en international sammenligning - er karakteriseret af en enestående, stærk tradition for design-kvalitet i detaljeringen,
- at arkitektskolerne er langt fremme med at nytolke traditionen og udvikle nye uddannelser, orienteret mod design af byggekomponenter og systemleverancer i et industrielt perspektiv,
- at universiteterne fokuserer markant på design-forståelse i ingeniør-, IT- og handelsuddannelserne, og i
- at store dele af byggemateriale-industrien allerede er internationalt orienteret.

Hvad skal der til, for at realisere ”det danske potentiale” ?

- Byggeindustrien må udvikles som en selvstændig del af byggesektorens produktions-apparat, p.b.a. internationale - fremfor hjemmemarkeds-orienterede - rammebetingelser for proces- og produktudvikling,
- Industrien (generelt) må i højere grad involveres som løftestang for udviklingen i byggeindustrien,
- Digital, modelbaseret IKT må fremmes og implementeres i byggeindustrien og i rådgiverleddet (arkitekt- og ingeniørvirksomheder),
- Forsknings- og udviklingsindsatsen må styrkes som en integreret del af den globale videnopbygning, og
- De forskellige relevante uddannelser må styrkes og koordineres i relation til en fælles, langsigtet strategi for byggeindustriens udvikling.

Hvad kan der opnås ved en industriel, design- og IKT-baseret satsning:

- Øget international konkurrencedygtighed - og dermed øget eksport af komponenter, systemer og rådgivningsydelse,
- øget produktivitet, kvalitet og brugertilpasning i det hjemlige, industrielle byggeri,
- færre fejl og mangler i nybyggeriet - primært grundet en langt bedre koordinering mellem projektering og produktion, baseret på digitale modeller, og
- langt bedre erfaringsopsamling - idet de enkelte led (f.eks. Systemleverandører) opsamler respektiv erfaring vedrørende både projektering, produktion og proces inden for eget felt.

Det mest påtrængende, hvis ”det danske
potentiale” skal realiseres, er:

- Udarbejdelse (og vedtagelse) af en langsigtet - internationalt orienteret - udviklingsstrategi for den danske byggeindustri.
- Styrkelse af den bygge-industrielle forsknings- og udviklingsindsats, som en integreret del af den globale videnopbygning. Og...
- Igangsættelse af ”det digitale byggeri” med fokus på modelbaserede værktøjer.

Tak for opmærksomheden !

Hans Peter Svendler Nielsen
Arkitektskolen i Aarhus

Bilag J

Præsentation ved Jens Klarskov, adm. direktør for Byggeriets Arbejdsgivere (BYG)

Boligudvalgets høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling 20. november 2002

- **Sæsonudjævning**

Boligudvalgets høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling 20. november 2002

- **Sæsonudjævning**
- **Uddannelse**

Boligudvalgets høring om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling 20. november 2002

- **Sæsonudjævning**
- **Uddannelse**
- **Nye udbudsformer**

Bilag K

Præsentation ved Jesper Rasmussen, kontorchef i Erhvervs- og Boligstyrelsen

Staten som kunde - driver kunden udviklingen frem?

- Byggeri som konjunkturregulator - kan negative effekter undgås?
- Statsbyggelov - men spredte aktører
- Behov for en statslig byggepolitik?
- Udbudsformer: Omvendt licitation, klumpudbud mv.?
- En krævende kunde tager også ricisi - er staten klar til det?

Staten som regulator - har vi de optimale regler?

- Byggeriets retsregler - skaber vi de rette rammer for byggeriets organisering?
- Byggelove - regler til gavn for borgerne - men også for byggeriet?

Staten som erhvervsfremmeaktør - hvilke håndtag gavner?

- Støtteprogrammer - et instrument på retur
- Nye instrumenter: IT-Standardisering, prisenemsgigtighed o.s.v.
- Fremme af små eller store virksomheder - eller effektive virksomheder?

Staten som viden- og kompetenceudvikler - er indsatsen optimal?

- Forskning og formidling - ej på plads
- Uddannelser - næsten samlet nu
- Initiativer: Den industrielt orienterede arkitekt, handlingsplan byggeforskning

Byggebranchen bliver ofte kritiseret for at levere en vare, der både er for dyr og for dårlig. Er der noget om snakken? Hvem har i givet fald ansvaret, og hvad kan der gøres for at fremme udviklingen?

Disse spørgsmål blev belyst på høringen om byggeriets kvalitet, effektivitet og udvikling, som Folketingets Boligudvalg holdt 20. november 2002 i Landstingssalen på Christiansborg. Høringen var opdelt i fire debattemaer: byggepladsen, bygningen, byggevarerne og staten. Inden for hvert af de fire temaer fremlagde et panel af oplægsholdere de centrale problemstillinger, og det blev efterfulgt af en debat mellem boligudvalgets medlemmer, oplægsholderne og deltagere i høringen.

Rapporten indeholder en udskrift af de enkelte oplæg fra oplægsholderne og indlæg fra de enkelte debatører i den efterfølgende debat. Boligudvalgets formand og partiernes ordførere har afslutningsvis givet deres foreløbige politiske konklusioner på høringen.

Boligudvalgets høring var arrangeret af By og Byg.